

STRATEGIA PROGRAMULUI DE GRANTURI MICI AL FACILITĂȚII GLOBALE DE MEDIU Etapa Operațională 6

SGP organized two trainings on Project Proposals writing for CSOs and NGOs

Awarding of Environmental Journalists

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	3
RESURSELE EO6	4
CONTEXT	4
1. PROGRAMUL DE ȚARĂ AL SGP – REZUMATUL CONTEXTULUI.....	4
2. NIȘA PROGRAMULUI DE ȚARĂ AL SGP AL GEF EO6.....	6
2.1. Alinierea la prioritățile naționale.....	6
2.2. Oportunitățile de promovare a implicării semnificative a comunităților și a organizațiilor societății civile pentru implementare priorităților naționale de mediu.	7
2.3. Potențialul de complementare și sinergie a inițiativelor strategice selectate pentru EO6 cu proiectele și programele de anvergură	11
3. STRATEGIILE EO6.....	20
3.1. Strategii cu caracter transversal de oferire a granturilor la EO6	20
3.2. Strategiile de acordare a granturilor în baza peisajului terestru în cadrul EO6.....	21
3.3. Strategii Grant-maker+	22
3.3.1. Platforma de dialog OSC-Guvern.....	22
3.3.2. Influența politicilor	23
3.3.3. Promovarea incluziunii sociale	24
3.3.4. Planul de management al cunoștințelor.....	24
3.3.5. Strategia de comunicare	25
4. CADRUL REZULTATELOR SCONTATE	26
5. PLANUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE	32
6. PLANUL DE MOBILIZARE A RESURSELOR	34
7. PLANUL DE MANAGEMENT A RISCURILOR.....	35
8. APROBAREA COMITETULUI NAȚIONAL DE COORDONARE	39
ANEXA 1: EVALUAREA SITUAȚIEI AFERENTE PEISAJULUI TERESTRU PENTRU ETAPA OPERAȚIONALĂ 6.....	40
ANEXA 2: POTENȚIALUL DE CO-FINANȚARE PENTRU SGP AL GEF EO6	52

LISTA ABREVIERILOR

AA	Acordul de Asociere
ADA	Agenția de Dezvoltare a Austriei
APL	Autorități Publice Locale
CET	Centrală termo-electrică
CFE	Forumul cu privire la schimbările climatice în regiunea Parteneriatului Estic
CN	Coordonator Național
CNC	Consiliul Național de Coordonare
DCTFA	Acordului privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător
EE	Eficiența energetică
ENPI	Instrumentul de Politică de Bună Vecinătate a Uniunii Europene
EO	Etapa Operațională
EUR	Euro
IFAD	Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă
GEF	Global Environmental Facility (Facilitatea Globală de Mediu)
GHG	Gaze cu efect de seră
FAO	Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură
FEE	Fondul pentru Eficiență Energetică
FEN	Fondul Ecologic Național
FISM	Fondul de Investiții Sociale Moldova
OHCHR	Oficiul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului
ONG	Organizație Non-Guvernamentală
OSC	Organizațiile Societății Civile
PNUD	Programul de Dezvoltare a Națiunilor Unite
POPs	Poluanții Organici Persistenți
SER	Surse de energie regenerabilă
SGP	Programul de Granturi Mici
SUA	Statele Unite ale Americii
UE	Uniunea Europeană
UNEP	Programul Națiunilor Unite pentru Mediu
UNFPA	Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
USD	Dolari SUA

RESURSELE EO6

- a. **Finanțarea de bază:**
- b. **Soldul rămas al EO5:**
- c. **Mijloacele financiare STAR:**
- d. **Alte mijloace financiare a fi mobilizate:**

CONTEXT

În calitate de program corporativ al GEF, SGP își coordonează strategiile sale pentru etapa operațională cu cele ale GEF și oferă un număr de proiecte demonstrative pentru amplificare, replicare și integrare ulterioară. Acțiunile realizate la nivel local de societatea civilă și comunități locale sunt considerate o componentă vitală a Strategiei 20/20 a GEF (de ex.: parteneriatele formate din diverse părți interesate pentru realizarea beneficiilor globale aduse mediului și contribuirea la Planul Strategic al PNUD, cu un accent pe dezvoltarea durabilă).¹ La nivel global, scopul SGP la EO6 este de a „susține eficient crearea beneficiilor globale de mediu și de a proteja mediul ambiental la nivel global, prin soluții locale și comunitare, ce completează și aduc valoare adăugată acțiunilor realizate la nivel național și mondial”.

Pentru elaborarea proiectului Strategiei a fost organizată consultarea cu participare a peste 38 de ONG-uri de mediu, precum și cu participarea Ministerului Mediului. ONG-urile care au participat la consultare, sînt activi în domeniile ce țin de protecția biodiversității, protecția apelor, protecția solurilor, schimbări climatice, managementul substanțelor chimice, promovarea surselor de energie alternativă, agricultura ecologică. De asemenea, pentru a cuprinde un număr larg de organizații neguvernamentale de mediu, reprezentanți ai Ministerului Mediului, partenerii de dezvoltare și sectorul științific, a fost elaborat un chestionar pentru a identifica opinia diverselor grupuri țintă asupra problemelor cheie ce țin de elaborarea proiectului Strategiei pe Țară a Programului de Granturi Mici al Fondului Global de Mediu, etapa operațională 6. Astfel, chestionarul a fost completat de 48 de persoane, răspunsurile au fost evaluate și luate în considerație de experții care elaborează proiectul Strategiei pe Țară.

1. PROGRAMUL DE ȚARĂ AL SGP – REZUMATUL CONTEXTULUI

În perioada 2012-2015, Programul de Granturi Mici al Fondului Global de Mediu a implementat cea de a 5-a etapă operațională în Moldova, care a generat 12 proiecte, implementate de ONG-uri. Acestea au fost implementate în următoarele domenii stipulate de Strategia de Țară: Biodiversitate, Schimbări Climatice, Ape Internaționale și Substanțe Chimice. Anumite proiecte au ținut de domeniul Consolidării Capacităților diferitor părți interesate în procesul de soluționare a problemelor de mediu globale care se află în vizorul Fondului Global de Mediu, fiind susținute de Uniunea Europeană. Majoritatea proiectelor acopereau centrul și nordul republicii, deși două ONG-uri au implementat proiecte pe întreg teritoriul țării, iar alte proiecte au fost implementate în sud-estul țării. Proiectele au contribuit la atingerea indicatorilor stipulați în Strategia de Țară a Programului de Granturi Mici (etapa operațională 5). În continuare sunt prezentate câteva exemple, care vorbesc despre rezultatele obținute.

Societatea Ecologică BIOTICA a implementat proiectul “Rețeaua Ecologică Națională – contribuția la nivel local și național”, în cadrul căruia au fost elaborate criteriile pentru identificarea zonelor nucleu ale Rețelei Ecologice Naționale. BIOTICA a identificat 10 sectoare, care corespund clasificării propuse de NATURA 2000, și le-a descris, conform modelului propus de NATURA 2000. Suprafața totală a zonelor identificate și descrise a constituit 6234,7 ha. În colaborare cu autoritățile locale, ONG-ul a creat 3 pepeniere pentru creșterea puietilor (6,06 ha) și a început crearea coridoarelor Rețelei Ecologice Naționale prin plantare (10 ha în 2013 și 8 ha în 2014). În baza acestei activități, suprafața totală a Zonei Ramsar “Nistrul de Jos” (60.000 ha) a obținut statut de zonă ”îmbunătățită” (potrivit indicatorului Strategiei de Țară a SGP al GEF care se

¹ Conceptul inițial al SGP la EO6 a fost încorporat în direcțiile strategice pentru refinanțarea globală a GEF-6 și ulterior, a fost aprobat de Consiliul GEF în „Program de granturi mici GEF: angajamente de implementare pentru GEF-6” (GEF/C.46/13) în luna mai 2014.

bazează pe numărul de hectare ale ecosistemelor importante cu același nivel de conservare a terenurilor sau un nivel sporit de conservare).

Un alt proiect “Rîurile noastre – provocarea apelor internaționale”, implementat de Asociația Obștească Centrul Național de Mediu, a contribuit la promovarea managementului integrat al resurselor de apă în bazinul unuia dintre cei mai importanți afluenți a fluviului Nistru (curs de apă transfrontier) care traversează 4 unități teritorial-administrative și capitala țării. Acest afluent este râul Bîc, care suferă de poluare excesivă și insuficiență de apă, și respectiv aduce un impact major în poluarea gravă a fluviului Nistru și pierderea ecosistemului acvatic. Pentru a reduce acest dezastru, proiectul a contribuit la creșterea capacităților comunităților amplasate în bazinul râului Bîc (lungime – 155 km, suprafața bazinului – 2040 km²) pentru a face față poluării apelor și reducerii volumului apelor din râu. Pentru aceasta 12 km de fișii de protecție au fost create de-a lungul râului, cu participarea a 700 de tineri și plantare a 5000 de copaci, 3 izvoare au fost amenajate pentru a mări volumul apelor în râu cu 28 m³/zi de apă curată, 4 Centre de Monitoring Voluntar al Apelor au fost create, toate școlile din bazinul râului au fost implicate în monitorizarea calității apei din râu (63 de școli din 63 de comunități din bazinul râului, implicarea mai mult de 1000 de tineri în aceste activități), hazna de colectare a apelor uzate a fost construită la o școală pentru a colecta apele uzate, adăpător pentru animale domestice și sălbatice construit etc.

Un alt proiect, “Primul Centru Ecologic Regional pentru Inovații Sociale”, implementat de Asociația Obștească ORMAX, în domeniul focal al Programului ”Mitigarea efectelor de schimbări climatice”, s-a referit la Crearea Centrului de eco-tehnologii, construcția a 108 instalații (70 de panouri solare pentru încălzirea apei, 12 colectoare pentru încălzirea aerului, 12 panouri fotovoltaice solare pentru generare de curent electric, o stație pe bio-combustibil creată, și altele). Acest proiect a promovat sursele alternative de energie cu emisii reduse de carbon în diferite localități.

Toate aceste proiecte susținute în EO5 au contribuit la soluționarea problemelor ecologice globale care sunt în vizorul Facilității Globale de Mediu, prin îmbunătățirea calității apelor transfrontiere, reducerea emisiilor de carbon și rezolvarea problemelor, ce provoacă pierderea biodiversității și promovarea conservării acesteia. Este important de menționat, că ONG-ul „Centrul Primului Ajutor” a primit un premiu pentru proiectul din cadrul Programului de Granturi Mici al Fondului Global de Mediu în 2013, totodată este important de menționat ca de proiect au beneficiat peste 100.000 persoane. Dacă ne referim la rezultatele agregate pe proiectele implementate, putem menționa rezultatele obținute de ONG Dialog care a atins un indicator de 87 de tone de CO₂ diminuate sau evitate prin aplicarea tehnologiilor de eficiență energetică și energie regenerabilă. Cu referire la proiectele de protecție a biodiversității putem spune, că proiectul ONG-ului BIOTICA a atins indicatorul de peste 6000 hectare de arii protejate de importanță globală, managementul cărora a fost îmbunătățit în proiect. Prin proiectul implementat de Centrul Național de Mediu a fost îmbunătățit managementul apelor pe o suprafață de 2040 km² în bazinul râului Bîc, afluent al fluviului Nistru și au fost colectați 1600 de saci de gunoi cu un volum de 160 l fiecare din bazinul râului Bîc, pentru implementarea proiectului au fost atrași peste 3000 de oameni. 2 proiecte au ținut de replicarea rezultatelor la scară mai largă cum ar proiectul Centrului Național de Mediu de îmbunătățire a managementului apelor din bazinul râului Bîc, afluent al fluviului Nistru și replicarea rezultatelor pe râul Ichel, afluent al fluviului Nistru.

Ținând cont de provocarea la care sunt supuse OSC, care vor să acceseze proiectele SGP al GEF, pentru atragerea co-finanțării în proporție de 50% din suma totală a proiectului, în perioada 25.01 – 12.02.2016 au avut loc consultări cu reprezentanții fondurilor naționale și cu partenerii de dezvoltare internaționali pentru a identifica oportunitățile de co-finanțare a proiectelor, care vor fi implementate în cadrul EO6 a SGP. 50% de co-finanțare, care trebuie să fie prezentată de OSC în cadrul SGP al GEF la momentul depunerii propunerii de proiect – este o cerință cu adevărat provocatoare și dificilă pentru OSC din Moldova. Respectiv, posibilitățile de co-finanțare sunt luate în considerație în cadrul actualei Strategii de Țară a SGP al GEF la EO6. Instituțiile care ar putea fi considerate în acest sens sunt: Agenția Austriacă pentru Dezvoltare, Agenția Elvețiană pentru Cooperare și Dezvoltare, Delegația UE în Moldova, Ambasada Slovaciei în Moldova, Ambasada Poloniei în Moldova, Ambasada SUA la Chișinău, Ambasada României în Moldova, Ambasada Suediei în Moldova, Fundația Est-Europeană, Fondul Ecologic Național, Fondul pentru Eficiență Energetică, Fondul de Investiții Sociale din Moldova.

În cadrul acestor consultări anumite oportunități de co-finanțare au fost identificate pentru proiectele care vor fi susținute de SGP al GEF în EO6. Acestea pot fi găsite în Anexa 2 la Strategie.

De asemenea, este important de menționat, că în ultimii ani au fost implementate mai multe proiecte care au creat anumite premise de implementare a proiectelor care vor fi susținute de SGP al GEF pe viitor. Printre acestea putem enumera câteva, și anume: Îmbunătățirea acoperirii și managementului ariilor protejate din Moldova², Clima East³, Reforma fiscală de mediu în Moldova, Programul rural de reziliență economico-climatică incluzivă (IFAD VI)⁴, Energie și biomasă⁵, care au fost implementate de PNUD Moldova.

2. NIȘA PROGRAMULUI DE ȚARĂ AL SGP AL GEF EO6

2.1. Alinierea la prioritățile naționale.

Table 1. Lista convențiilor relevante și a planurilor sau programelor naționale/regionale

Denumire	Statut, data
Convenția privind diversitatea biologică (Rio de Janeiro, 5 iunie 1992)	Ratificat la 23.06.1993
Protocolul de la Cartagena privind biosecuritatea (New York, SUA 2001)	Ratificat la 11.10.2002
Protocolul de la Nagoya privind accesul și partajarea beneficiilor (APB)	Semnat la 06.12.2011
Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova	Adoptat la 12.07.2001
Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa	Ratificat la 23.06.1993
Strategia privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia	Aprobat la 18.05.2015
Planul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018	Aprobat la 10.02.2014
Convenția Cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei (New-York, 9 mai 1992)	Ratificat la 16.03.1995
Protocolul de la Kyoto (Kyoto, 11 decembrie 1997)	Aderat la 13.02.2003
Convenția pentru protecția stratului de ozon (Vienna, 22 martie 1985)	Aderat la 24.07.1996
Protocolul referitor la substanțele care distrug stratul de ozon (Montreal, 16 septembrie 1987)	Aderat la 24.07.1996
Convenția Națiunilor Unite pentru combaterea deșertificării în țările afectate grav de secetă și/sau de deșertificare (Paris, 17 iunie 1994)	Aderat la 24.12.1998
Strategia Republicii Moldova de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia	Aprobat la 10.12.2014
Convenția de la Minamata cu privire la mercur	Semnat la 04.10.2013
Convenția privind poluanții organici persistenti (Stocholm, Suedia 2001)	Ratificat la 19.02.2004
Programului național privind managementul durabil al substanțelor chimice în Republica Moldova	Aprobat la 18.10.2010
Strategiei Naționale cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenti și Planului Național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti	Aprobat la 20.10.2004
Programului național privind managementul durabil al substanțelor chimice în Republica Moldova	Aprobat la 18.10.2010
Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”	Adoptat la 11.07.2012
Strategia de mediu pentru anii 2014 - 2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia	Aprobat la 24.04.2014
Convenția asupra poluării atmosferice transfrontiere pe distanțe lungi referitor la finanțarea pe termen lung a Programului de cooperare pentru supravegherea și evaluarea transportului pe distanțe lungi al poluanților atmosferici în Europa	Aderat la 03.12.2015
Programul pe termen mediu de elaborare a planurilor urbanistice la nivel de localități pe anii 2013-2016	Aprobat la 04.07.2013
Convenției asupra zonelor umede de importanță internațională în special ca habitat al păsărilor acvatice	Ratificat la 14.07.1999
Convenția privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a fluviului Dunărea	Ratificat la 29.08.1999
Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea	Adoptat la 07.04.1999

² <http://www.undp.md/projects/PAS.shtml>

³ <http://www.climaeast.eu/partner-countries/moldova>

⁴ <http://www.ifad.md/programs/dejstvujushhie-programmi/Programul-Rural-de-Rezilien-Economico-Climatic-Incluziv-IFAD-VI/>

⁵ <http://biomasa.md/>

deciziilor în domeniul mediului	
Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice	Ratificat la 01.04.2001
Acordul asupra conservării păsărilor de apă migratoare african-eurasiatice	Aderat la 28.09.2000
Acordul privind conservarea liliecilor în Europa	Aderat la 28.09.2000
Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție	Ratificat la 27.06.2001
Strategia de dezvoltare a serviciilor de extensiune rurală pentru anii 2012-2022	Aprobal la 04.07.2012
Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020	Aprobat la 10.11.2011
Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020	Aprobal la 04.06.2014
Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030	Aprobată la 05.02.2013
Planului național de acțiuni în domeniul energiei din surse regenerabile pentru anii 2013-2020	Aprobat la 27.12.2013

2.2. Oportunitățile de promovare a implicării semnificative a comunităților și a organizațiilor societății civile pentru implementare priorităților naționale de mediu.

În baza evaluărilor realizate indicate în Tabelul 1, în vederea elaborării Strategiei Programului SGP pe țară au fost deduse următoarele oportunități de promovare și implicare a comunităților și organizațiilor societății civile în implementarea priorităților naționale de mediu, în vederea reducerii neînțelegerilor și conflictelor potențiale în ceea ce privește procesul de luare a deciziilor, respectării comune a cerințelor programului și promovării a SGP / GEF ca brand global recunoscut.

Pe parcursul ultimilor ani, Republica Moldova deseori se află în perioade de criză politică, economică și socială, care de fiecare dată se accentuează tot mai aprofundat și dă semne de un caracter permanent. În 2014 la data de 27 iunie 2014 au fost semnate Acordul de Asociere între Moldova și UE, respectiv Acordul privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, fiind ratificate la data de 2 iulie 2014.

Domeniile prioritare a Programului SGP fiind analizate, atât în baza Acordului de Asociere, cât și a Strategiilor și programelor de mediu aprobate și în proces de elaborare, oferă următoarele oportunități pentru sectorul asociativ:

Conservarea peisajului terestru: *Implicarea în procesul de elaborare, promovare și consultare a proiectelor de acte legislative și secundare prin intermediul grupurilor de lucru, expertizei, consultare, campanii de conștientizare, instruire și interpretare a cadrului normativ; în activitățile ce contribuie la reducerea presiunii asupra diversității biologice pentru asigurarea dezvoltării durabile (extinderea ariilor protejate, crearea rețelei ecologice, dezvoltarea capacităților de management, crearea zonelor umede, crearea rețelei “Emerald”, colectarea, analiza, procesarea datelor relevante pentru crearea cadastrului de arii naturale, participarea în elaborarea planurilor de management); asigurarea măsurilor de conservare a speciilor rare, vulnerabile și periclitate; implicarea în activitățile de implementare a măsurilor de stopare a amenințărilor pentru biodiversitate (stoparea degradării solului și de diminuare a efectelor schimbărilor climatice, reabilitarea fâșiilor de protecție a câmpurilor agricole, promovarea elementelor de agricultură ecologică și practici prietenoase mediului, etc.); asigurarea măsurilor de minimizare a degradării resurselor de apă și a diversității biologice acvatice (participarea la elaborare planurilor de gestionare a districtelor bazinelor hidrografice Nistru, Dunărea-Prut și Marea Neagră, restabilirea fâșiilor riverane de protecție a apelor, participarea la efectuarea și elaborarea studiilor de impact, participarea la crearea Comitetelor sub-bazinelor hidrografice, elaborarea și implementarea Planurilor de Management a sub-bazinelor hidrografice); asigurarea măsurilor de diminuare a impactului negativ al speciilor invazive, a minimizării presingului antropic asupra ecosistemelor naturale vulnerabile (elaborarea ghidurilor, materialelor de instruire și realizarea instruirilor pentru deținătorii de terenuri, elaborarea unor proiecte pentru comunitățile locale bazate pe managementul durabil al resurselor de plante (energetice, medicinale, furajere, eterooleaginoase etc.); promovarea tehnologiilor moderne cu emisii reduse de poluanți și implicarea în activitățile de conștientizare pe domeniu, și altele care pot și deduse din cadrul Strategiei privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020⁶.*

⁶ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia nr. 274 din 18.05.2015 (în vigoare 29.05.2015) M.O. nr. 131-138 art. 321 din 29.05.2015.

Oportunități adiționale la cele menționate pot fi regăsite și în Planul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018⁷, cum ar fi: participarea la asigurarea extinderii vegetației forestiere pe o suprafață de 13,041 mii ha, sensibilizarea și informarea publicului; implicarea în procesul de monitorizare, evaluare și raportare. În aceeași ordine de idei sunt prevăzute activități și conform Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova⁸, ce ar putea servi drept oportunități pentru sectorul asociativ, pe lângă cele indicate anterior, cum ar fi: contribuirea la sporirea eficienței activităților de pază și protecție a fondului forestier; implicarea în activitățile de sporire a aportului sectorului forestier la soluționarea problemelor social-economice și promovarea conservării peisajului rural național. Republica Moldova a adoptat Programul național privind constituirea rețelei ecologice naționale pentru anii 2011-2018⁹, care indică că acțiunile preconizate cuprind măsuri tehnice, de informare și de conștientizare a publicului, precum și măsuri economice, legislative și organizatorice. Obiectivele ce urmează a fi atinse cuprind un ansamblu de acțiuni, preconizate pentru orientarea eforturilor financiare și accesarea surselor de finanțare în vederea rezolvării problemelor, ce țin de crearea rețelei ecologice și conservarea biodiversității, ceea ce poate fi și oportunități pentru sectorul asociativ. În cadrul cercetării a fost folosită și Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020¹⁰, care, pe lângă prevederile sale specifice, a inclus și posibile oportunități pentru sectorul asociativ în vederea atingerii obiectivelor diversității biologice. Acestea fiind: promovarea tehnologiilor de producție prietenoase mediului, a produselor ecologice, inclusiv a biodiversității, sprijinirea adaptării și atenuării efectelor schimbărilor climatice asupra producției agricole, stimularea implicării comunității locale în dezvoltarea rurală și altele, care pot fi racordate la domeniul diversității biologice.

Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon. Strategia Republicii Moldova de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia¹¹ stabilește obiectivele și activitățile pentru toate grupurile țintă, dintre aceste activități, oportunități pentru sectorul asociativ ar fi: contribuirea la integrarea politicilor de adaptare la schimbarea climei în politicile sectoriale ale economiei naționale; participarea la dezvoltarea și implementarea comunicării adecvate și cooperării instituționale în vederea implementării politicilor de adaptare; contribuirea la monitorizarea și cercetarea continuă a impactului schimbărilor climatice, a vulnerabilității sociale și economice asociate și actualizarea periodică a modelelor climatice, realizarea activităților de conștientizare a tuturor actorilor implicați, în special a populației, în ceea ce privește riscurile schimbării climei și măsurile de adaptare la această schimbare, contribuirea la reducerea riscurilor și adaptarea la schimbările climatice în sectoarele: agricol, apă, sănătății, forestier, energetic și transport. Un alt document național de referință în domeniul dat este și Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020¹², care oferă pentru sectorul asociativ următoarele oportunități: promovarea aspectelor de eficiență energetică, conștientizarea grupurilor țintă privind eficiența energetică și implicarea în aspectele de aplicare a tehnologiilor, ce duc la eficiența energetică și altele.

Coalițiile de management a substanțelor chimice locale și globale. În conformitate cu Programul național privind managementul durabil al substanțelor chimice în Republica Moldova¹³, oportunități pentru sectorul asociativ, ar fi: contribuirea la crearea sistemului informațional în domeniu; dezvoltarea capacităților de cercetare și monitoring; implicarea în procesul de armonizare a standardelor naționale cu standardele internaționale de mediu; contribuirea la promovarea și dezvoltarea capacităților de eliminare a substanțelor chimice, inclusiv a deșeurilor, și de decontaminare a terenurilor și echipamentului contaminat; instruirea, informarea și sensibilizarea publicului privind managementul durabil al substanțelor chimice, inclusiv

⁷ Planul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.101 din 10 februarie 2014 nr. 101 din 10.02.2014, M.O.nr.35-41 art.118 din 14.02.2014

⁸ Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova adoptată prin HG nr. 350-XV din 12.07.2001, M.O. nr.133-135 art.1021 din 08.11.2001

⁹ Programului național privind constituirea rețelei ecologice naționale pentru anii 2011-2018 adoptat prin Hotărârea de Guvern nr. 593 din 01.08.2011 M.O. nr.131-133 art.664 din 12.08.2011

¹⁰ Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 Hotărârea Guvernului nr. 409 din 04.06.2014 M.O.nr.152 art.451 din 10.06.2014

¹¹ Strategiei Republicii Moldova de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia adoptată prin Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 10.12.2014 M.O. nr. 372-384 art.1089 din 19.12.2014

¹² Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020, HG, nr. 833 din 10.11.2011, M.O. nr.197-202 art.914 din 18.11.2011

¹³ Programului național privind managementul durabil al substanțelor chimice în Republica Moldova adoptat prin Hotărârea de Guvern nr. 973 din 18.10.2010, M.O. nr.214-220 art.1122 din 05.11.2010

reducerea riscului asociat utilizării acestora; participarea în evaluarea, la nivel național, a riscurilor ce țin de utilizarea unor substanțe chimice; participarea la reducerea riscurilor asociate cu utilizarea unor substanțe chimice.

Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei. Este un domeniu transversal și oferă mai multe oportunități pentru sectorul asociativ, regăsite în documentele de politici, acestea fiind: Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020¹⁴. Aceasta ar oferi implicare în realizarea reformei sistemului învățământului, cercetărilor științifice și serviciilor de extensiune rurală în sectorul agroalimentar și crearea sistemului de informare integrat în agricultură; promovarea și sprijinirea practicilor de gestionare a terenurilor agricole și a apei, promovarea și aplicarea tehnologiilor de producție prietenoase mediului, a produselor ecologice, inclusiv a biodiversității, aplicarea adaptării și atenuării efectelor schimbărilor climatice asupra producției agricole, contribuirea la aplicarea infrastructurii fizice și de servicii din mediul rural în vederea adaptării la schimbări climatice; stimularea implicării comunității locale în dezvoltarea rurală în domeniu. Un alt document de politici la care facem referință este Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2011-2020¹⁵, ce oferă printre activitățile planificate și anumite oportunități pentru sectorul asociativ, cum ar fi: contribuirea la crearea și perfecționarea bazei tehnico-științifice pentru asigurarea executării lucrărilor de îmbunătățiri funciare până în anul 2013 și actualizarea permanentă a acesteia, contribuirea la stoparea formelor active de degradare a învelișului de sol pe o suprafață de 877 mii ha terenuri arabile până la finele anului 2020, promovarea și aplicarea măsurilor de conservare și sporire a fertilității solurilor pe o suprafață de 1,7 mil. ha până în anul 2020.

Principalul document strategic național, care definește cadrul și viziunea cu privire la acțiunile de protecție a mediului în perioada următoare este Strategia de mediu pentru anii 2014-2023¹⁶. Elaborarea Strategiei de mediu a fost dictată de starea mediului din țară, de schimbările produse pe parcursul ultimilor ani în societatea Republicii Moldova, în structura economiei naționale, dar și în cadrul legislativ existent, precum și de vectorul politic de integrare europeană al țării, de cerințele actuale de aliniere a legislației naționale la prevederile directivelor UE și de asigurare a unei dezvoltări durabile a țării prin promovarea economiei verzi. Obiectivul general al Strategiei rezidă în crearea unui sistem eficient de management de mediu, care să contribuie la creșterea calității factorilor de mediu și să asigure populației dreptul la un mediu natural curat, sănătos și durabil. Documentul face și o descriere succintă a situației componentelor de mediu din Republica Moldova și propune un set de acțiuni pentru ameliorarea calității mediului. Din domeniile abordate de Strategia de mediu 2014-2023 și de interes pentru SGP al GEF EO6, sunt reflectate următoarele: participarea la asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizarea potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului pentru atingerea obiectivelor de mediu; participarea la integrarea principiilor de protecție a mediului, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale; sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția mediului în rândul elevilor, studenților și angajaților cu cel puțin 50% până în anul 2023 și asigurarea accesului la informația de mediu; contribuirea la reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului; susținerea procesului de creare a sistemului de monitoring integrat și control al calității mediului; asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale a apelor de suprafață și îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fâșiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100%; gestionarea durabilă și protecția resurselor minerale utile; extinderea suprafețelor de păduri până la 15% din teritoriul țării și a ariilor naturale protejate de stat până la 8% din teritoriu, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; contribuirea la crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă cu 30% până în anul 2023 și a gazelor cu efect de seră cu cel puțin 20% până în anul 2020, comparativ cu scenariul liniei de bază; participarea în crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care să

¹⁴ Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020 aprobată prin HG nr. 409 din 04.06.2014 M.O. nr.152 art.451 din 10.06.2014;

¹⁵ Programului de conservare și sporire a fertilității solurilor pentru anii 2011-2020, Hotărârea Guvernului nr. 626 din 20.08.2011, M.O. nr.139-145 art.696 din 26.08.2011;

¹⁶ Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, adoptată prin Hotărâre de Guvern Nr. 301 din 24.04.2014, M.O. din 06.05.2014

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=352740>

contribuie la reducerea cu 30% a cantităților de deșuri depozitate și creșterea cu 20% a ratei de reciclare până în anul 2023.

Toate oportunitățile și provocările sus-menționate sunt indicate în documentele strategice elaborate de Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani și sunt planificate spre realizare în mod general până în 2020-2023. Proiectele finanțate prin prisma SGP al GEF EO6 se vor alinia la atingerea obiectivelor naționale prevăzute de aceste documente strategice pentru a ameliora calitatea mediului din Republica Moldova.

Activitatea SGP al GEF EO6 va aduce valoare adăugată eforturilor naționale și globale de protecție a mediului și va contribui la realizarea următoarelor acțiuni cheie:

- realizarea unei guvernări și administrări durabile a ecosistemelor de importanță internațională la nivel de zone/regiuni/peisaje în țările-membre
- extinderea suprafețelor și consolidarea rețelei de de arii protejate și teritorii la nivel de comunitate, în interiorul țării și global
- constituirea unei rețele de comunități și OSC capabile, care vor juca un rol important pentru acțiuni comune la nivel național și vor fi reprezentativi pentru a se angaja într-un dialog constructiv cu autoritățile centrale/guvernul pentru planificarea și elaborarea politicilor de mediu și de dezvoltare durabilă
- promovarea tehnologiilor inovative și metodelor de protecție și management durabil al mediului, cunoscute la nivel mondial, adaptate și integrate în inițiativele/proiectele comunităților și a OSC
- creșterea fluxului de resurse adiționale pentru comunități și OSC locale, prin dezvoltarea și experimentarea metodelor de utilizare rațională a activelor locale, precum și a instrumentelor economice de finanțare a proiectelor de mediu, inclusiv replicarea și multiplicarea lor

În cadrul consultărilor, care au fost efectuate în perioada 25.01 – 12.02.2016, cu diverși actori, au fost identificate următoarele inițiative prioritare ale GEF pentru a fi abordate în Republica Moldova în cadrul SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

În vederea realizării cu succes a SGP EO6 va fi creat un mecanism de susținere bazat pe experiența anterioară a SGP. Acest mecanism presupune că proiectele implementate nu au un scop individual, ci unul extins, de a atinge un impact mai durabil, atunci când efectele cumulative și sinergice pot să se transforme prin intermediul serviciilor non-grant oferite de SGP în consolidarea instituțională, rețele de cunoștințe, politici și advocacy. SGP va oferi servicii adiționale prin următorul mecanism de susținere:

- „**Consultanți desculți**” (*Barefoot Consultants*) - Asistarea comunităților și OSC locale în elaborarea proiectelor relevante, în special cu acces direct la modalitatea nouă de finanțare;
- „**Grassroots Reach**” - canal de comunicare folosit pentru promovarea produselor durabile nu doar de SGP, dar și de autorități, GEF, alți donatori, sectorul privat;
- Crearea și/sau menținerea *platformei de dialog și politici între Guvern și OSC*, bazându-se pe încrederea construită și relația comună de lucru între societatea civilă și guvern în cadrul Comitetului Național de Coordonare al SGP GEF;
- extinderea susținerii *egalității de gen și abilității femeilor* prin promovarea pro-activă a proiectelor conduse de femei, integrarea femeilor în toate proiectele relevante, precum și comunicarea, schimbul de experiență și advocacy la nivel național și global între femeile-beneficiare de granturi a SGP.

Pe lângă mecanismele de susținere la nivel național, la nivel global, în cadrul programului „*Global Reach for Citizen Practice-Based Knowledge program*”, SGP al GEF va crea următoarele platformele de cunoștințe: (a) bibliotecă digitală a inovațiilor comunitare pentru mediul global, și (b) platforma de schimb de experiență între comunități Sud-Sud.

Egalitatea de gen și abilitarea femeilor sunt relevante pentru toate inițiativele strategice, mecanismele de sprijin naționale și platformele de cunoștințe la nivel mondial. Strategia recunoaște egalitatea de gen și va susține acțiunile de promovare a rolului femeilor în implementarea programului și a proiectelor din cadrul SGP.

2.3. Potențialul de complementare și sinergie a inițiativelor strategice selectate pentru EO6 cu proiectele și programele de anvergură

Table 2. Contribuția SGP la prioritățile naționale / rezultatele corporative ale GEF-6

1 Inițiatiile strategice SGP EO6	2 Rezultatele corporative GEF-6 după domeniul focal	3 Descrierea succintă a nișei programului de țară a SGP ¹⁷ relevant pentru prioritățile naționale/alte agenții ¹⁸	4 Descrierea succintă a complementării dintre programul de țară SGP și programul strategic al oficiului de țară PNUD
<p>Conservarea peisajului terestru la nivel de comunitate</p>	<p><i>Menținerea unei diversități biologice semnificative la nivel global și a produselor și serviciilor ecosistemelor pe care aceasta le oferă societății</i></p>	<p><i>în domeniul silviculturii:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) elaborarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova; b) elaborarea tehnologiilor de asigurare a adaptabilității ecosistemelor forestiere la schimbările climatice; c) utilizarea genotipurilor locale în ameliorarea ecosistemelor forestiere; d) crearea plantațiilor forestiere pe terenuri degradate, cu promovarea speciilor autohtone; e) efectuarea lucrărilor de amenajare silvică a terenurilor acoperite cu vegetație forestieră în scopul prevenirii tăierilor ilegale și al sporirii beneficiilor pădurii; <p><i>în domeniul gestionării apelor:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) restabilirea fâșiilor riverane de protecție a apelor râurilor și bazinelor acvatice; b) elaborarea studiului privind impactul antropic asupra biodiversității cauzat de modificarea regimului hidrologic al cursurilor de apă din bazinele hidrografice; c) identificarea și delimitarea corpurilor de apă; <p><i>în domeniul amenajării teritoriului și turismului</i></p> <ul style="list-style-type: none"> a) participarea la elaborarea planurilor de 	<ul style="list-style-type: none"> • oferire suportului autorităților centrale și locale pentru gestionarea durabilă a mediului și a resurselor naturale, în toate sectoarele; • suport pentru o mai bună educație de mediu și conștientizare; • contribuirea la creșterea economică durabilă și creșterea calității vieții; • consolidarea instituțiilor, implementarea și aplicarea capacităților la nivel central și local; • susținerea calității și accesul la informații, participarea efectivă a publicului și schimbarea comportamentului; • susținerea în elaborarea politicilor, instituții și mecanisme adecvate de coordonare.

¹⁷ “Nișa” se referă la rolul sau contribuția pe care programul de țară este cel mai bine echipat să-l joace și cu care alte părți interesate sunt de acord

¹⁸ Descrieți doar pentru acele inițiatiile strategice EO6 care vor fi selectate pentru programul de țară al SGP.

		<p>management pentru ecosisteme și specii de plante și animale de interes comunitar;</p> <p>b) elaborarea ghidului privind organizarea activităților culturale, sportive, turistice și de agrement pentru prevenirea acțiunilor care pot afecta starea ecosistemelor și biodiversitatea.</p>	
<p>Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei; Conservarea peisajului terestru la nivel de comunitate</p>	<p><i>Managementul sustenabil al pământului în sisteme de producere (agricultură, pășuni și păduri)</i></p>	<p><i>în domeniul agriculturii:</i></p> <p>a) elaborarea și promovarea proiectului de lege privind fâșiile de protecție a câmpurilor agricole;</p> <p>b) promovarea elementelor de agricultură ecologică și a practicilor prietenoase mediului (agroterase, garduri din nuiele, valuri/fișii antierozionale etc.);</p> <p>c) efectuarea studiilor de impact a speciilor străine invazive;</p> <p>d) promovarea bunelor practici agricole în scopul de a stopa degradarea sectoarelor de stepă și pajiști la practicarea activităților intensive de pășunat și cosit;</p> <p>e) încurajarea activităților de menținere a fondului genetic autohton de animale de prăsilă;</p> <p>f) elaborarea ghidurilor pentru fermieri privind bunele practici de conservare și utilizare durabilă a biodiversității;</p> <p>g) elaborarea programului de ameliorare genetică a albinelor;</p> <p>h) promovarea genotipurilor valoroase de plante în scopul fondării plantațiilor industriale.</p> <p><i>sprijinirea practicilor de gestionare a terenurilor agricole și a apei:</i></p> <p>a) utilizarea practicilor moderne de gestionare a terenurilor agricole și a apei;</p> <p>b) consolidarea terenurilor și utilizarea de practici moderne de cultivare a terenurilor prin rotația culturilor agricole și diversificarea produselor agricole;</p> <p>c) acces mai bun la infrastructura de irigare și la echipamente moderne și dezvoltarea serviciilor de</p>	<ul style="list-style-type: none"> • îmbunătățirea condițiilor socio-economice la nivel local și regional; • dezvoltarea de programe pentru susținerea agriculturii integrate, promovarea unei dezvoltări mai echitabile locale și regionale, majorarea oportunităților de angajare în câmpul muncii decente și generatoare de venit, în special pentru tineri, și grupurile sociale vulnerabile cu risc de excluziune; • crearea noilor locuri de muncă în turismul agricol, ecologic și cultural și gestionarea durabilă a patrimoniului cultural național și local; • facilitarea bunelor practici și standardele internaționale și europene; • promovarea cerințelor privind siguranța alimentară de-a lungul întregului lanț alimentar; • facilitarea accesul producătorilor moldoveni pe piețele de export de mare valoare; • conservarea biodiversității și ecosistemului; • pregătirea pentru a răspunde mai bine noilor provocări, cum ar fi schimbările climatice și dezastrelor naturale și cele provocate de om; • consolidarea capacitățile la nivel național și local pentru a evalua, reduce și a se adapta la schimbările climatice și riscurile de dezastre; • integrarea managementului climatic și a riscurilor dezastrelor în procesele locale, sectoriale și naționale de planificare; • asigurarea unui nivel adecvat de pregătire și de răspuns în sectoarele vulnerabile, cum ar fi produsele alimentare, agricultură și sănătate; • aplicarea monitorizării riscului și sistemelor de

		<p>irigare.</p> <p><i>sprijinirea tehnologiilor de producție prietenoase mediului, a produselor ecologice, inclusiv a biodiversității:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> furnizarea de tehnologii de producție ecologică și produse ecologice; sprijinită astfel de produse pe piețele naționale și internaționale; sprijinirea dezvoltării surselor energetice agricole; împădurirea, în scopul sporirii biodiversității, precum și al reducerii eroziunii solului, contribuind, totodată, la conservarea resurselor de apă. <p><i>sprijinirea adaptării și atenuării efectelor schimbărilor climatice asupra producției agricole:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> sprijinirea instrumentele de gestionare a riscurilor reducere expunerea la riscurile climatice și efectele negative ale calamităților naturale asupra producției agricole și a competitivității agriculturii. <p><i>monitorizarea și cercetarea continuă a impactului schimbărilor climatice, a vulnerabilității sociale și economice asociate și actualizarea periodică a scenariilor climatice:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> efectuarea cercetărilor ce vizează: (i) schimbarea temperaturii și a precipitațiilor și impactul acestora asupra agriculturii; (ii) interacțiunea cu pericolele care derivă, direct sau indirect, din condițiile atmosferice, cum ar fi inundațiile, ploile, înghețurile, seceta, grindina, valurile de căldură, schimbările sezoniere (prelungirea perioadei de vegetație, înmugurirea timpurie/târzie) și schimbările în tipurile de dăunători și boli; efectuarea evaluărilor specifice pentru anumite culturi, pentru a determina schimbările în dezvoltarea sezonieră, caracteristicile de producție, 	<p>avertizare timpurie;</p> <ul style="list-style-type: none"> majorarea capacităților naționale de a răspunde la cazurile de urgență de sănătate publică de interes local și internațional; elaborarea sistemelor funcționale de gestionare a informațiilor la nivel local și național, inclusiv pentru publicul larg; oferirea de experiență în consolidarea managementului riscurilor de dezastre și climatice într-o manieră integrată; acordată susținerii la creșterea rezistenței comunităților vulnerabile la schimbările climatice și la dezastrele naturale; susține integrarea informației dezagregate de evaluare a riscurilor de dezastru și climatice în planurile și programele naționale și locale de dezvoltare; susținerea elaborării sistemelor adecvate instituționale și legislative și a mecanismelor de coordonare pentru reducerea și gestionarea riscurilor de dezastre.
--	--	---	---

		<p>metodele de cultivare etc., în corespundere cu schimbarea climei;</p> <p>c) modelele de simulare a dezvoltării culturilor trebuie să aibă interfețe comune cu Sistemele de Informații Geografice, pentru ca aceste modele să poată fi aplicate pentru planificarea regională și analiza politicilor;</p> <p>d) aplicarea abordărilor, cum ar fi modelele de regresie economică, modelele microeconomice / macroeconomice și modelele fermelor agricole.</p> <p><i>reducerea riscurilor și adaptarea la schimbările climatice în sectorul agricol:</i></p> <p>a) conservarea cât mai eficientă a apei în sol în timpul iernii, pentru a menține aprovizionarea cu apă pe timp de vară;</p> <p>b) acțiuni de combatere a deficitului de apă prognozat;</p> <p>c) introducerea de noi soiuri și hibrizi, cu rezistență mai mare la secetă și căldură;</p> <p>d) elaborarea politicilor și practicilor de sporire a flexibilității sistemelor agricole.</p> <p><i>național:</i></p> <p>a) identificarea zonelor și sectoarelor vulnerabile și evaluarea necesităților și oportunităților de alternanță a culturilor și de schimbare a soiurilor, ca reacție la schimbările climatice;</p> <p>b) sprijinirea cercetărilor agricole și a producției experimentale în vederea selectării culturilor și a dezvoltării celor mai bune soiuri, care să fie mai potrivite cu noile condiții climatice;</p> <p>c) îmbunătățirea capacităților de adaptare la efectele schimbărilor climatice prin conștientizarea factorilor interesați prin intermediul ofertei de consultanță agricolă și al informațiilor esențiale privind managementul exploatațiilor agricole;</p> <p>d) asigurarea creșterii investițiilor vizînd eficiența</p>	
--	--	---	--

		<p>infrastructurii de irigații, tehnologiile acvatice și îmbunătățirea gestionării resurselor de apă;</p> <p>e) elaborarea planurilor de irigații pe baza unei evaluări atente a impactului acestora, a viitoarei disponibilități a apei și a satisfacerii nevoilor de apă, ținând seama de echilibrul dintre cerere și ofertă;</p> <p>f) crearea unor instrumente de management al riscurilor și crizelor, pentru a face față consecințelor economice produse de evenimente climatice.</p>	
<p>Conservarea peisajului terestru la nivel de comunitate</p>	<p><i>Promovarea managementului colectiv al sistemelor acvatice transfrontaliere și implementarea unui spectru larg de reforme de politici, legale și instituționale, precum și investiții ce contribuie la utilizarea și menținerea durabilă a serviciilor din ecosistem</i></p>	<p><i>în domeniul gestionării apelor:</i></p> <p>a) restabilirea fâșiilor riverane de protecție a apelor râurilor și bazinelor acvatice;</p> <p>b) elaborarea studiului privind impactul antropic asupra biodiversității cauzat de modificarea regimului hidrologic al cursurilor de apă din bazinele hidrografice;</p> <p>c) identificarea și delimitarea corpurilor de apă;</p> <p>d) sprijinirea practicilor de gestionare a terenurilor agricole și a apei;</p> <p>e) utilizarea practicilor moderne de gestionare a terenurilor agricole și a apei;</p> <p>f) acces mai bun la infrastructura de irigare și la echipamente moderne și dezvoltarea serviciilor de irigare.</p> <p>g) asigurarea măsurilor de minimizare a degradării resurselor de apă și a diversității biologice acvatice;</p> <p>h) identificarea măsurilor de protecție a acestora; elaborarea a 2 planuri de management al districtelor bazinelor acvatice aprobate;</p> <p>i) crearea zonei umede de importanță internațională (Ramsar) „Domneasca” în bazinul Prutului de Mijloc;</p> <p>j) fondarea Parcului Național „Nistrul Inferior”;</p> <p>k) identificarea și delimitarea corpurilor de apă;</p> <p>l) elaborarea studiului privind impactul antropic</p>	

		<p>asupra biodiversității cauzat de modificarea regimului hidrologic al cursurilor de apă din bazinele hidrografice;</p> <p>m) gestionarea resurselor de apă, infrastructura de alimentare cu apă și sanitație;</p> <p>n) îmbunătățirea calității apei de suprafață prin implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice;</p> <p>o) asigurarea accesului populație la sisteme și servicii sigure de alimentare cu apă la sisteme și servicii de canalizare.</p>	
<p>Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon</p>	<p><i>Susținerea trecerii transformăionale spre o cale de dezvoltare cu un nivel redus de emisii de carbon și rezilientă la schimbările climatice</i></p>	<p>a) efectuarea cercetării privind eficiența utilizării energiei în contextul încălzirii climatice, cu accent pe tehnologii și practici care contribuie la economisirea energiei utilizate pentru răcire și la reducerea sarcinii electrice maxime;</p> <p>b) elaborarea unui model biogeochimic pentru a prezice schimbările în productivitatea carbonului și în stocurile de carbon pentru fiecare tip de pădure, cu și fără efecte ale concentrațiilor sporite de CO₂.</p> <p><i>Sectorul energiei electrice:</i></p> <p>a) promovarea producerii energiei electrice din surse regenerabile de energie;</p> <p>b) promovarea aparatelor de uz casnic și a produselor cu impact energetic care să corespundă standardelor de eficiență energetică ale Uniunii Europene.</p> <p><i>Sectorul gazelor naturale:</i></p> <p>a) examinarea Programului național de gazificare prin prisma oportunităților oferite de utilizarea surselor de energie regenerabilă.</p> <p><i>Sectorul energiei termice:</i></p> <p>a) promovarea valorificării surselor regenerabile de energie în scop termic;</p> <p>c) promovarea reducerii și optimizării consumului de</p>	<ul style="list-style-type: none"> • promovarea modele replicabile pentru eficiența energetică și a resurselor în producție și consum și accesul la energie curată și la prețuri accesibile ca bază pentru crearea unor piețe durabile pentru energie regenerabilă și eco-tehnologii; • promovare a principiului dezvoltării durabile prin dezvoltarea economică ecologică; • suport pentru reducerea consumului global de energie și a emisiilor de gaze cu efect de seră, sporirea eficienței energetice și ponderea energiilor regenerabile; • crearea unui cadru instituțional funcțional pentru coordonare-răspuns la dezastre, măsuri de reducere a riscurilor, precum și de informare și sensibilizare; • mobilizarea expertizei externe și canalizare a ajutorului umanitar și alocațiilor prioritate; • acordare asistență imediată, pe termen mediu și lung, pentru populația din Republica Moldova în caz de situații de urgență; • contribuirea la eficiența majoră în domeniul energiei și al resurselor; • adoptarea unor tehnologii nepoluante în producție și consum; • susținerea pentru competitivitate și accesarea piețelor noi; • susține promovarea dezvoltării în domeniul

		<p>energie termică la consumatorii finali;</p> <p>d) diversificarea surselor de energie pentru prepararea apei calde, încălzirea și răcirea încăperilor;</p> <p>e) promovarea noilor tehnologii și echipamente eficiente menite să contribuie la reducerea consumului de energie.</p> <p><i>Sectorul transporturilor:</i></p> <p>a) promovarea biocombustibililor ca component de amestec pentru combustibilii tradiționali.</p> <p><i>Sectorul public:</i></p> <p>a) informarea persoanelor fizice, precum și mediul de afaceri referitor la bunele practici, costurile și beneficiile echipamentelor și utilajelor eficiente, surselor de energie regenerabilă etc.;</p> <p>b) lansarea unor programe privind îmbunătățirea iluminatului stradal, reabilitarea clădirilor proprietate publică și de menire socială, construcția de clădiri pasive sau cu un consum energetic redus sau aproape de zero, precum și de utilizare a surselor regenerabile de energie pentru încălzirea obiectelor sociale etc.</p>	<p>reducerii emisiilor și rezistenței la schimbările climatice;</p> <ul style="list-style-type: none"> • elaborarea cadrului favorabil de politici; • dezvoltarea capacităților pentru investiții în reducerea emisiilor de carbon și a tehnologiilor prietenoase mediului, în infrastructură și alte sectoare; • contribuind la producerea și consumul durabil și crearea de locuri de muncă ecologice; • extinderea măsurilor de eficiență energetică, în special în sectorul locuințelor; • promovarea utilizării surselor regenerabile de energie.
<p>Coalițiile de management a substanțelor chimice locale și globale</p>	<p><i>Majorarea retragerii, depozitarea și reducerea emisiilor de POP, ODS, mercur și alte substanțe chimice de interes global</i></p>	<p>a) modificarea și completarea cadrului normativ privind managementul substanțelor chimice prin armonizarea acestuia cu legislația și practicile UE și cele internaționale, acceptarea noilor amendamente la convențiile la care Republica Moldova este parte, elaborarea conceptului Registrului substanțelor chimice și acreditarea potențialului de laborator conform sistemului internațional de bune practici de laborator etc.;</p> <p>b) completarea cadrului normativ cu norme specifice din domeniul managementului substanțelor chimice;</p> <p>c) asigurarea funcționării unui sistem instituțional integrat de management al substanțelor chimice;</p> <p>d) crearea sistemului informațional în domeniu;</p>	

		<p>e) dezvoltarea capacităților de cercetare și monitoring;</p> <p>f) armonizarea standardelor naționale cu standardele internaționale de mediu;</p> <p>g) crearea capacităților de eliminare a substanțelor chimice, inclusiv a deșeurilor, și de decontaminare a terenurilor și echipamentului contaminat;</p> <p>h) instruirea, informarea și sensibilizarea publicului privind managementul durabil al substanțelor chimice, inclusiv reducerea riscului asociat utilizării acestora;</p> <p>i) evaluarea la nivel național a riscurilor ce țin de utilizarea unor substanțe chimice.</p>	
<p>Platforme de dialog între OSC și Guvern</p>	<p><i>Consolidarea capacități societății civile pentru a contribui la implementarea MEA (acorduri multilaterale în domeniul protecției mediului) și a cadrelor naționale și sub-naționale legale, de politici și de planificare</i></p>	<p>a) consolidarea Cadrului de Participare a Societății Civile la elaborarea și monitorizarea implementării Politicilor Publice;</p> <p>b) consolidarea capacităților funcționarilor de stat și a OSC de a colabora în procesul de elaborare și monitorizare a implementării politicilor publice;</p> <p>c) îmbunătățirea mecanismelor existente și adoptarea unor noi măsuri de garantare a transparenței activității atât a ramurii legislative, cât și a celei executive la toate nivelele, de la Parlament și Guvern până la consiliile raionale, locale și la primărie;</p> <p>d) încurajarea participării cetățenilor și a sectorului privat în susținerea Societății Civile;</p> <p>e) consolidarea accesului și participării societății civile la implementarea politicilor de stat, prin intermediul contractării sociale;</p> <p>f) promovarea transparenței și responsabilității societății civile;</p> <p>g) promovarea voluntariatului prin intermediul principalelor structuri naționale ale infrastructurii de voluntariat;</p> <p>h) promovarea educației civice.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • îmbunătățirea calității și accesului la informații ce vor permite o mai bună monitorizare, participare publică și conștientizare ca un vector de schimbare a comportamentului; • oferirea de suport Guvernului la consolidarea comunicării.

<p>Incluziunea socială (egalitatea de gen, tineret)</p>	<p><i>Politica de integrare a dimensiunii de gen a GEF și Planul de activități în domeniul egalității de gen, precum și principiile GEF de implicare a popoarelor indigene/băștinașilor</i></p>	<p>a) diversificarea serviciilor sociale destinate persoanelor cu dezabilități; b) adaptării programelor educaționale la necesitățile speciale ale copiilor cu dezabilități; c) adaptării infrastructurii sociale la necesitățile persoanelor cu dezabilități; d) informarea publicului larg despre procesul de implementare a Strategiei.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • plasarea populației în centrul programului, inclusiv promovând egalitatea de gen, cu o atenție sporită față de grupurile cele mai vulnerabile; • extinderea măsurilor de consolidare a încrederii în regiunea Transnistreană; • acordarea asistenței în dezvoltarea socio-economică consolidată a regiunii Transnistrene; • îmbunătățirii calității educației, de la formarea pre-școlară la cea profesională; • susținere dezvoltarea, implementarea și monitorizarea școlilor prietenoase copilului, a educației incluzive, asistenței și educației timpurii; • consolidării capacităților naționale de cercetare în politica educațională și de analiză în următoarele domenii: dezvoltarea cadrelor didactice, educație îmbunătățită în baza de TIC, și educația tehnică profesională și formarea profesională; • suport în consolidarea capacităților de educație în ceea ce privește creșterea gradului de conștientizare în rândul populației, de avertizare timpurie.
<p>Contribuția la platformele globale de management a cunoștințelor</p>	<p><i>Contribuirea la eforturile GEF KM</i></p>	<p>a) asigurarea relevanței studiilor pentru viață, cetățenie activă și succes în carieră; b) elaborarea programelor și formarea profesională continuă în sectorul public și privat în problemele de conservare a biodiversității; c) actualizarea curriculei în învățământul primar și secundar general în vederea introducerii modulelor despre biodiversitate în programele educaționale de științe ale naturii; d) desfășurarea orelor ecologice și a olimpiadelor ecologice pe tema biodiversității; e) conștientizarea tuturor actorilor implicați, în special a populației, în ceea ce privește riscurile schimbării climei și măsurile de adaptare</p>	

3. STRATEGIILE EO6

3.1. Strategii cu caracter transversal de oferire a granturilor la EO6

Domeniul de aplicare al acestui capitol constă în identificarea problemelor transversale, ce acoperă întregul spectru de activități necesare pentru a realiza un proiect de succes. Obiectivul proiectelor bazate pe aspectele transversale este acela de a răspunde cerințelor de capacități necesare, care vor spori potențialul Republicii Moldova de a-și îndeplini obligațiile sale, care reies din Convențiile la care este parte, prin crearea de sinergie, în același timp, catalizarea integrării acordurilor multilaterale de mediu (AMM) în politica națională, în management sau cadrul financiar și legislativ. Chestiunile transversale propuse sunt următoarele:

Buna guvernare este fundamentală pentru procesul de dezvoltare a Republicii Moldova, și, prin urmare în mod inerent este legată de obiectivele SGP EP6. Buna guvernare are 6 principii: *participarea și incluziunea, responsabilitatea, transparența, receptivitatea, eficacitatea și eficiența, și statul de drept*. Aceste principii de bună guvernare pot fi aplicate în egală măsură în cadrul programului, la toate nivelele proiectului.

Multe elemente ale **dezvoltării durabile** sunt organizate pe trei dimensiuni/piloni: mediu, economic și social. Toate proiectele trebuie să reflecte aspectele de mediu, și nu doar acele programe care sunt destinate în mod expres îmbunătățirii calității mediului.

Implicarea publicului. Necesitatea implicării părților interesate, inclusiv diseminarea informațiilor, consultarea și participarea părților interesate, este o caracteristică de bază pentru realizarea activităților în cadrul SGP a GEF-6. Propunerile de proiecte oferite prin prisma EO6 trebuie să se concentreze pe următoarele: activitățile de implicare a publicului ar trebui să fie concepute și puse în aplicare într-un mod flexibil, adaptându-se și răspunzând la condițiile naționale și/sau locale și la cerințele proiectelor. Realizarea eficienței activităților de implicare a publicului trebuie să fie bazate pe principiile durabilității.

Dezvoltarea capacităților. Inițiativele de proiecte orientate spre facilitarea dobândirii, schimbului și utilizării cunoștințelor, deprinderilor, bunelor practici, care sunt necesare pentru a modela și influența procesul de planificare națională, procesul bugetar și implementarea lor sunt susținute de către SGP EO6.

GEF-6 sprijină proiectele care sunt orientate spre atingerea unui impact obținut într-un termen mai lung și proiecte pilot sistemice cu abordări inovatoare de realizare și menținere a rezultatelor privind protecția mediului. Vor fi sprijinite proiecte care vor contribui la integrarea durabilității mediului în toate sectoarele cheie de dezvoltare, precum și prin diferiți actori, inclusiv guvernul, societatea civilă și sectorul privat. Principalele sectoare sunt: fortificarea structurilor și mecanismelor consultative și de gestionare; integrarea prevederilor convențiilor multilaterale de mediu în politica națională, cadrul legislativ și normativ; pilotarea instrumentelor economice și financiare inovatoare; actualizarea capacităților naționale de autoevaluare. Conducându-ne de ariile prioritare a SGP a GEF EO6 sunt destul de specifice și ample, și ținând cont de faptul că doar câteva ONGuri în țară sunt de profilul dat este necesar să fie elaborat un concept privind ridicarea nivelului de cunoștințe pe ariile prioritare și pe posibilele măsuri de intervenție. La fel, se simte necesitate în ridicare nivelului de cunoștințe și abilități în rândul sectorului asociativ de mediu în vederea elaborării propunerilor de proiect, implementării proiectelor și raportării rezultatelor proiectelor la nivel local, național și global în conformitate cu cerințele GEF.

Managementul cunoștințelor - valoarea adăugată a SGP a GEF include sprijinirea dezvoltării de programe și inițiative care au la bază generarea și schimbul de cunoștințe, și facilitarea sintezelor, schimbul și asimilarea cunoștințelor din interiorul și din afara parteneriatului GEF. SGP a GEF EO6 este interesat în dezvoltarea și distribuirea cunoștințelor cu privire la modul de a cataliza transformările sistemice; în care echipa de management învață din experiențele relevante recente și trecute din cadrul parteneriatului GEF; de a se angaja la nivel local în toate aspectele legate de management al cunoștințelor.

Integrarea dimensiunii de gen și emanciparea femeilor. SGP va fi interesat în proiectele care sunt bazate pe: referințe încrucișate în generarea eficiență a cunoștințelor de gen și de mediu; facilitarea schimbului de bune practici, abordări și instrumente; elaborarea produselor analitice privind aspecte tematice (de exemplu, femei și bărbați și managementul ariilor protejate și aspectele de gen, și de energie din surse regenerabile, etc.), acordate cu studierea subiectelor de gen, ce să fie identificate în cadrul fiecărui domeniu de interes și a

cadrelor lor de realizare; sporirea capacității angajaților și acumularea de expertize relevante pe subiectele cercetate; stabilirea și clarificarea mecanismului de responsabilitate și de sistem de egalitate de gen în rândul administrării și personalului, echipei de experți și beneficiari.

Implicarea tinerilor în activitățile de mediu. Domeniul mediului este un subiect important și pentru tinerii, fiindcă aceștia vor fi factorii de decizie de mâine, și respectiv trebuie să înțeleagă modul în care schimbările în mediul ambiant îi va afecta și modalitatea în care aceștia pot fi implicați în luarea deciziilor pe marginea problemelor care pot să-i afecteze. Tinerii pot fi implicați în formularea opiniei personale și expunerea acesteia pe marginea problemelor de mediu, implicarea în activitățile de îmbunătățire și menținere a mediului în comunități, dezvoltarea și implicarea tinerilor în activitățile sectorului asociativ, dezvoltând platforme de comunicare și schimb de opinii. Fiind foarte ingenioși tinerii pot fi implicați în explorarea în profunzime a subiectelor extrem de specifice din domeniul mediului și generarea de soluții la nivelul comunității.

3.2. Strategiile de acordare a granturilor în baza peisajului terestru în cadrul EO6

Pentru identificarea regiunii de implementare a proiectelor susținute de SGP la EO6, dar și pentru identificarea inițiativelor prioritare a GEF care vor fi abordate de SGP Moldova la EO6, a fost organizat un eveniment public de consultare privind inițierea procedurii de elaborare a strategiei, care a avut loc la Chișinău, pe data de 29 ianuarie 2016. Anunțul invitației pentru participare la eveniment a fost plasat pe mai multe portaluri web, dar și distribuit prin rețele de socializare și expediat pe adresele de e-mail la cca 150 de reprezentanți a organizațiilor neguvernamentale, instituții științifice, Ministerul Mediului, alte părți interesate.

Astfel, la eveniment au participat 54 de persoane, reprezentând în mare parte organizații ale societății civile, asociații de fermieri, experți în domeniu, oameni de știință, reprezentanți a Ministerului Mediului.

În cadrul evenimentului au fost prezentate scopul SGP a GEF EO6, punctele de reper a programului, structura strategiei și au fost solicitate opinii referitor la selectarea regiunii de implementare și a inițiativelor prioritare conform cărora vor fi finanțate proiectele SGP în perioada 2016-2018.

În același timp, a fost elaborat un chestionar, care să răspundă la întrebările referitor la alegerea regiunii de implementare și inițiativelor prioritare pentru Moldova, inclusiv alte aspecte ce țin de implementarea SGP, care trebuie să fie reflectate în Strategie. Chestionarul, de asemenea a fost plasat pe câteva portaluri web, inclusiv pagina programului SGP Moldova, și distribuit prin e-mail la cca 150 de reprezentanți a organizațiilor neguvernamentale, instituții științifice, Ministerul Mediului, alte părți interesate. Astfel, în perioada 29.01 – 09.02.2016 au fost recepționate 48 de chestionare de la reprezentanți a societății civile, oameni de știință și Ministerul Mediului.

Fig. 1. Arealul de implementare a proiectelor SGP în EO6

Paralel cu exercițiul de chestionare

și consultare a inițierii procesului de elaborare a strategiei, au fost consultați prin interviuri individuale un șir de parteneri de dezvoltare și fonduri naționale, care își desfășoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova și au ca obiective de finanțare proiecte relevante protecției mediului și inițiativelor prioritare a SGP GEF EO6.

În afara consultărilor publice și individuale, pentru identificarea regiunii, au fost consultate rapoarte, strategii naționale și internaționale cu referire la starea mediului din Republica Moldova. Utilizând aceste rapoarte, a fost făcută o analiză amplă a calității mediului din Republica Moldova, conform priorităților GEF (ape internaționale, chimicale, biodiversitate, schimbări climatice, sol) și conform inițiativelor strategice selectate în cadrul consultărilor pentru GEF-6.

În urma procesului de consultare, chestionare și analiză a documentelor strategice și rapoartelor naționale privind starea mediului în Republica Moldova, au fost identificate 4 opțiuni de regiuni pentru implementarea proiectelor în cadrul SGP GEF-6, care au fost prezentate în cadrul ședinței CNC din data de 25.02.2016.

În urma discuțiilor din cadrul ședinței CNC a fost luată decizia ca arealul de implementare a proiectelor SGP pentru EO6 să fie întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv regiunea din stânga Nistrului, opțiune exprimată de majoritatea grupurilor consultate.

Conform deciziei CNC, dar și sugestiei oficiului central al GEF SGP, în cadrul EO6 a SGP în Moldova vor fi susținute proiectele care se vor încadra în toate cele 4 inițiative strategice:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate;
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei;
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon;
- Coalițiile de management a substanțelor chimice locale și globale.

La elaborarea proiectelor în cadrul SGP, trebuie ținut cont că domeniile prioritare GEF rămân aceleași (biodiversitate, schimbări climatice, managementul terenurilor degradate, ape internaționale, managementul substanțelor chimice), însă în etapa operațională 6 abordarea va fi multifocală, în baza inițiativelor strategice. Astfel că, proiectele implementate vor atinge rezultate în mai multe domenii prioritare GEF, sub paravanul uneia din inițiativele strategice definite.

La elaborarea proiectelor, OSC trebuie să țină cont de stipulările prezentei Strategiei, prioritățile naționale reflectate în documentele strategice naționale, precum și angajamentele internaționale pe care Republica Moldova și le-a asumat prin aderarea la Convențiile, toate fiind menționate în tabelul 1 a prezentei Strategii.

Ținând cont de faptul, că arealul de implementare a SGP pentru EO6 va fi la scară națională, a fost efectuată evaluarea situației în Republica Moldova pe domeniile prioritare a GEF. Această informație se regăsește în Anexa 1 a Strategiei și poate servi ca bază pentru generarea ideilor de proiecte, precum și pentru argumentarea necesității implementării acestor idei, care vor contribui la îmbunătățirea situației ecologice din țară în urma implementării proiectelor susținute în cadrul SGP la EO6. Pentru evaluarea situației au fost consultate strategiile naționale relevante domeniilor prioritare GEF, precum și diverse rapoarte naționale și internaționale. De asemenea, au fost consultați experți din instituții relevante, precum Agenția „Apele Moldovei”, Inspectoratul Ecologic de Stat, Agenția „Moldsilva”, Ministerul Mediului, etc.

Proiectele implementate de OSC în cadrul SGP necesită a fi co-finanțate în proporție de 50% din suma totală a proiectului. Astfel, un plan de mobilizare a resurselor este descris în cadrul capitolului 6 a prezentei Strategii, precum și în Anexa 2. Oportunitățile sugerate de co-finanțare rămân a fi la discreția OSC, care sunt încurajate să caute și alte modalități de atragere a resurselor pentru a întruni această condiție.

3.3. Strategii Grant-maker+

3.3.1. Platforma de dialog OSC-Guvern

Modificările permanente ce apar în mediu, generând în consecință noi nevoi sociale sau agravarea celor existente deja, impun o continuă evaluare și reorientare a activităților principalilor actori ai comunității către prioritățile momentului.

OSC-urile sunt caracterizate printr-o mare mobilitate în ceea ce privește modul și direcțiile lor de acțiune. Această mobilitate reprezintă condiția lor de supraviețuire, atâta vreme cât funcționarea lor este dependentă

de o corectă identificare a nevoilor în comunitate și de atragerea resurselor necesare pentru abordarea acestor nevoi. Organizațiile neguvernamentale reprezintă un "barometru" al comunității.

Dinamicitatea lor este relevante în ceea ce privește capacitatea comunității de a reacționa rapid la propriile sale nevoi, catalizând resurse de care administrația publică nu dispune. În același timp, analiza direcțiilor de acțiune ale organizațiilor ar putea da administrației publice semnale relevante privitoare la problemele pe care în viitorul apropiat va trebui să le abordeze. OSC-urile pot juca un rol fundamental în identificarea unor probleme ce ar putea fi trecute cu vederea de către autoritățile publice, iar prin utilizarea resurselor umane proprii, a datelor locale și a capacității lor organizatorice, ele pot monitoriza activitatea agențiilor publice și le pot sprijini în realizarea obiectivelor lor.

Adeseori, OSC-urile pot acoperi anumite nevoi ale comunității, mai bine și mai ieftin decât o poate face sectorul public.

Căile prin care sectorul neguvernamental poate influența dezvoltarea comunității¹⁹:

- încurajând instituțiile publice să adopte soluții elaborate și folosite cu succes în cadrul sectorului.
- educând și sensibilizând publicul în privința drepturilor prevăzute de cadrul legislativ
- participând la adaptarea programelor guvernamentale la nevoile publice, exprimând punctul de vedere al opiniei publice și punând în valoare experiențele locale
- colaborând cu instituțiile publice
- influențând politicile de dezvoltare locală a instituțiilor naționale și internaționale
- ajutând administrația publică și finanțatorii să elaboreze o strategie de dezvoltare mai eficientă, prin întărirea instituțiilor, creșterea calificării profesionale a personalului, instruirea acestuia și întărirea capacității sale manageriale.

Instituțiile de stat recomandate pentru cooperare în cadrul programului SGP

Reieșind din specificul programului SGP se recomandă cooperare cu ministerele ramură din sectoarele cheie, incluse în domeniile prioritizate, cum ar fi: Ministerul Mediului, Agenția Eficiență Energetică, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, Ministerul Mediului și structurile subordonate acestora în dependență de profil. În aceste ministere există persoane care sunt împuternicite să mențină relațiile cu mediul asociativ, care pot fi un prim punct de comunicare.

Cooperarea la nivelul fiecărui minister reprezintă cea mai comună formă de cooperare instituțională cu sectorul neguvernamental. O organizație neguvernamentală a cărei misiune corespunde cu cea a unui anumit minister în mod natural vrea să se asigure că politica și legislația pe acel domeniu reflectă punctele sale de vedere și ale constituenților săi. Organizația poate de asemenea solicita finanțare de la minister.

Agențiile sau autoritățile care lucrează în subordinea unui minister sunt adesea jucători importanți în cooperarea inter-sectorială. Astfel se recomandă implicarea următoarelor instituții: Agenția Apele Moldovei, agenția Moldsilva, Serviciul Hirdometeorologic de Stat, oficiile tematice în cadrul Ministerului Mediului (Oficiul Prevenirea poluării Mediului, Oficiul Schimbarea Climei, Oficiul Biodiversitate, Oficiul POPs, etc), Agențiile pentru Dezvoltare Regională Centru, Nord, Sud.

3.3.2. Influența politicilor

Politică publică este o rețea de decizii legate între ele privind alegerea obiectivelor, a mijloacelor și a resurselor alocate pentru atingerea lor în situații specifice și pe domenii specifice. Toate documentele de politici sunt elaborate într-o dependență și ierarhie. În domeniul mediului documentele de politici sunt bazate pe Strategia Națională de Mediu²⁰, toate celelalte care țin de domeniul mediului și sunt relevante SGP pentru EO6 sunt analizate în pct 2.2. și 2.3 al Strategiei date.

Documentele de politicite trebuie să influențeze la procesul de elaborare a propunerilor de proiect, cu indicarea exacta a obiectivelor, măsurilor a care se tinde să se contribuie. La fel, trebuie să fie luate în considerațiune și documentele de politici cu domenii relevante de nivel regional, raional sau local.

¹⁹ *Carte alba la Forumul Național ONG, 1998: "Organizațiile neguvernamentale și conceptul de parteneriat" de Mihai Lisețchi, Ion Olteanu*

²⁰ *Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, adoptată prin Hotărâre de Guvern Nr. 301 din 24.04.2014, M.O. din 06.05.2014*

Documentele de politici vor influența și în procesul de evaluare a propunerilor, experții vor ține cont dacă măsurile identificate, metodologia sau abordarea propusă de aplicant este relevantă prevederilor/obiectivelor prestabilite de documentele de politici aprobate oficial.

La rândul său SGP pentru EO6 va influența asupra documentelor de politici, în special la etapa de rapoartare a atingerii indicatorilor stabiliți în documentele de politici. Coordonatorul SGP va avea obligația să informeze partenerii privind indicatorii atinși relevanți politicilor de mediu.

3.3.3. *Promovarea incluziunii sociale*

Crearea condițiilor pentru îmbunătățirea calității vieții populației prin dezvoltarea unei societăți competitive din punct de vedere economic, bazată pe cunoaștere, capabilă de o creștere economică sustenabilă, cu locuri de muncă și cu o coeziune socială ridicată reprezintă obiectivul fundamental al Strategiei Naționale de Dezvoltare pentru anii 2008- 2011 (SND) a Republicii Moldova. Cu toate acestea, problemele sărăciei continuă să persiste până în prezent atât la nivel național, cât și global, determinând specialiștii în domeniu să cerceteze cauzele și mecanismele care favorizează această stare cu scopul de a reduce riscurile de excluziune socială²¹.

În prezent în Republica Moldova mai mulți oameni se simt excluși sociali din diferite considerente, cum ar fi: sărăcia, nivelul jos de educație, etnie sau opinii/viziuni personale. Multe dintre aceste probleme își găsesc originea în politicile (inclusiv cele sociale) ineficiente ale țării, altele sunt create de nivelul jos de toleranță prezent în cadrul societății moldave, lucru indicat și evidențiat de numeroasele cercetări și rapoarte realizate în acest domeniu. În pofida numeroaselor încercări ale Republicii Moldova de a introduce o reforma în domeniul social, acest mecanism rămâne a fi inechitabil pentru anumite categorii de cetățeni.

Pentru promova în mod efectiv în cadrul programului SGP incluziunea socială se sugerează urmărirea celor cinci pași esențiali:

- **Vizibilitatea** – oamenii au nevoie de a li se asculta și lua în considerație opiniile, iar în cadrul implementării proiectelor după caz se va lua în considerație implicarea diferitor grupuri sociale.
- **Considerație** - preocupările și nevoile indivizilor și grupurilor vor fi luate în considerare de către factorii de decizie. Adesea, factorii de decizie nu iau în considerație sărăcii și alte grupuri marginalizate ca actori importanți, și, prin urmare, nu includ nevoile și preocupările acestora.
- **Accesul la interacțiune socială** - oamenii trebuie să fie în măsură să se angajeze în activități ale societății (iar acest lucru nu trebuie stopat sau împiedicat prin anumite acțiuni) și a rețelelor sociale în viața de zi cu zi, inclusiv activități economice, sociale, culturale, religioase și politice.
- **Drepturi** - oamenii trebuie să aibă drepturi de a acționa și pretinde, drepturi de a fi diferiți, drepturi legale, drepturi de acces la servicii sociale. Respectiv în cadrul programului SGP se va lua în considerație respectarea drepturilor tuturor categoriilor de cetățeni implicați.
- **Resurse pentru a participa pe deplin în societate** - lipsa de resurse financiare, dar, de asemenea, din cauza condițiilor, cum ar fi timp insuficient sau, distanța, lipsa de recunoaștere, lipsa de respect, condițiile fizice sau constrângeri, ceste elemente, toate trebuie luate în considerare.

Acțiuni care trebuie luate în considerație pentru a reduce obstacolele pentru incluziunea socială:

- Promovarea incluziunii sociale, a coeziunii sociale;
- Promovarea egalității între femei și bărbați;
- Asigurarea egalității de șanse pentru toți;
- Promovarea accesului egal la servicii sociale de calitate de bază (educație, sănătate, transport,
- Asigurarea accesului tuturor la drepturi și servicii, care sunt necesare pentru o participare adevărată în societate;
- Prevenirea excluziunii sociale, eliminarea tuturor formelor de discriminare;
- Recunoașterea demnității și respectul pentru fiecare individ;

3.3.4. *Planul de management al cunoștințelor*

²¹ Maria Vremiș, Viorica Toartă, Anatolii Rojco, Diana Cheianu-Andrei “Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice”, Chișinău 2010

Finanțarea de proiecte și activități SGP furnizează părților interesate la nivel național, o enormă oportunitate de învățare și de gestionare a cunoștințelor în raport cu prioritățile tematice. La etapa de formare a proiectului de grant, este așteptat ca toate propunerile să includă planul de învățare și de gestionare a cunoștințelor care trebuie urmărite prin intermediul proiectului și metodele, instrumentele și abordările care urmează să fie adoptate pentru a promova învățarea și pentru a capta și împărtăși cunoștințe. Acest lucru va necesita stabilirea unor aranjamente realiste de M&E. Aceasta va include, de asemenea, și un plan de supraveghere a activităților proiectului.

Procesul de QE / QA pentru toate propunerile de grant se va concentra în mod explicit pe agenda de învățare și de gestionare a cunoștințelor propuse în cadrul proiectului. Acesta va revizui dacă rezultatele învățării și gestionarea cunoștințelor și activitățile conexe au fost identificate în mod clar; dacă resursele vor fi puse la dispoziție; și dacă mecanismele au fost definite în mod explicit pentru învățare și pentru schimbul de cunoștințe și diseminarea acestora în timpul punerii în aplicare și la finalizarea proiectului.

Acolo unde este posibil, finanțarea proiectelor de grant ar trebui să sprijine evenimente de învățare și schimb de cunoștințe. Acestea pot fi întâlniri față-în-față, cu toate că tehnologiile oferă oportunități pentru organizarea web-inarelor și conferințe video, astfel încât să se ajungă la toate părțile interesate. Pentru a face schimb de cunoștințe și de învățare la nivel de țară, rolul echipei de management al proiectului de țară este esențială.

Echipele de management al proiectului de țară joacă un rol crucial în schimbul de cunoștințe pentru a îmbunătăți proiectele de grant și împrumuturile de dezvoltare și, punerea în aplicare a proiectului. La etapa de supraveghere, echipa de management al proiectului de țară trebuie să tragă învățăminte desprinse din misiunile de supraveghere și de a le reflecta în rapoartele de supraveghere. Raportul de finalizare al grantului ar trebui să includă o evaluare a rezultatelor învățării și a cunoștințelor generate și partajate. Raportul va indica, de asemenea, modul în care cunoștințele au fost sau vor fi diseminate în cadrul proiectelor de țară. Captarea cunoștințelor, schimbul și diseminarea rezultatelor SGP poate fi susținută prin utilizarea diverselor instrumente. Existența unui Centru de Informare, pagini web, on-line forumuri tematice, biblioteci, etc. pot juca un rol-cheie în promovarea informațiilor, schimbului de cunoștințe, a comunicării între colegi. Legătura cu alte rețele regionale, rețele tematice și SGP Global Portal ar trebui, de asemenea, consolidate.

Pe lângă mecanismele de susținere la nivel național, la nivel global, în cadrul programului „Global Reach for Citizen Practice-Based Knowledge program”, SGP al GEF va crea următoarele platforme de cunoștințe: (a) bibliotecă digitală a inovațiilor comunitare pentru mediul global, și (b) platforma de schimb de experiență între comunități Sud-Sud.

Unele din beneficiile care reies din strategia SGP sunt: învățarea lecției, managementul cunoștințelor și diseminarea informațiilor privind aspecte legate de prioritățile SGP, care sunt promovate în rândul părților interesate din cadrul și în întreaga țară, inclusiv în plan regional sau la nivel global.

3.3.5. Strategia de comunicare

În vederea asigurării și îmbunătățirii transparenței, comunicării externe, conștientizarea OSC-urilor și activitățile în domeniul relațiilor internaționale, sunt identificate următoarele aspecte în comunicarea SGP (ca o echipă integră) cu mediul extern. Echipa SGP, ca un tot întreg, își crează și trebuie să mențină o bună reputație în societate, fiind percepută de către OSC-urile și partenerii acestora și reprezentanții mass-media, autorități, mediu de afaceri drept o structură deschisă, profesionistă, de încredere, accesibilă, precum și o sursă transparentă de informații. Noile inițiative și activități de comunicare externă, lansate și realizate de echipa SGP, trebuie să sporească fluxul de informații oferite beneficiarilor și partenerilor, să promoveze activitatea sa și a grantiștilor și să îmbunătățească imaginea programului și donatorului.

Cu toate acestea, în timpul consultărilor realizate în procesul de elaborare a Strategiei, unele comentarii și rapoarte relevă faptul că mai există spațiu pentru perfecționare, iar domeniul respectiv necesită atenție sporită și o abordare sistematică și pro-activă, cu repartizarea eficientă a sarcinilor și coordonare. Eficiența echipei SGP și a proiectelor implementate depinde enorm de modul în care OSC-urile, partenerii, autoritățile, mass-media, partenerii internaționali și întreaga societate percep SGP pentru EO6.

Respectiv, comunicarea constituie o funcție strategică, gestionarea și comunicarea informațiilor fiind asigurată printr-o strategie în domeniu.

Cele două componente principale, comunicarea internă și cea externă, va contribui la eficiența și transparența programului, asigurând vizibilitate și credibilitate. Comunicarea internă susține activitatea de monitorizare și evaluare, iar comunicarea externă oferă acces la informații părților externe interesate, complementar mesajelor-cheie.

Cordonatorul programului care este responsabil de îndeplinirea atribuțiilor în domeniul relațiilor publice și asigurarea comunicării eficiente cu publicul, ține relațiile cu presa și facilitarea interacțiunii dintre reprezentanții mass-media și sectorul asociativ, persoane cu funcții, aceasta este responsabilă și de stabilirea și menținerea relațiilor externe ale SGP cu alte autorități, donatori naționali și externi și organizații internaționale de profil. În acest context Stabilirea unei Strategii coerente și eficiente de comunicare constituie un factor important în cadrul managementului realizat în cadrul SGP.

Strategia trebuie să includă modul de informare a OSC-urilor și publicului prin intermediul mass media, internet și rețele de socializare, activități de conștientizare și informare, consultări publice și relații internaționale.

Obiectivele de comunicare sunt următoarele:

- OS 1.** Îmbunătățirea comunicării cu mass-media prin asigurarea diseminării informațiilor;
- OS 2.** Mărirea fluxului de informații privind condițiile și procedurile de grantare prin intermediul activităților de informare și conștientizare;
- OS 3.** Creșterea transparenței activității desfășurate și accentuarea percepției asupra SGP pentru EO6;
- OS 4.** Promovarea imaginii Programului și informarea grupurilor-țintă prin intermediul noilor mijloace de comunicare socială și tehnologiilor informaționale;
- OS 5.** Îmbunătățirea comunicării cu partenerii naționali și internaționali pentru a asigura armonizarea activității desfășurate de comun interes și în beneficiul grupurilor – țintă al SGP;
- OS 6.** Elaborarea și implementarea strategiei de comunicare care să îmbunătățească relația SGP cu beneficiarii și partenerii implicați și interesați de activitatea SGP.
- OS 7.** Modernizarea culturii organizaționale, îmbunătățirea comunicării pe intern și extern și consolidarea relațiilor de cooperare actori-cheie.

4. CADRUL REZULTATELOR SCONTATE

Table 3. Concordanța cu componentele programului global SGP EO6

1 Componentele proiectului EO6	2 Țintele Strategiei	3 Activități	4 Indicatori	5 Mijloace de verificare
<p><u>Componenta 1 PGM a EO6:</u> Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate:</p> <p>1.1 Programele de țară ale PGM duc la îmbunătățirea conservării și utilizării durabile, precum și la managementul ecosistemelor terestre și marine importante prin implementarea abordărilor aferente peisajului terestru/marin la nivel de comunitate în aproximativ 50 de țări</p>	<p><i>Descreși ariile terestre și marine de interes selectate la nivel de țară</i></p> <p><i>Numărul și tipologia²² peisajelor/ariilor terestre/marine: 1 - 3 arii țintă pentru aprox. 70% din resursele de granturi acordate la EO6</i></p> <p><i>Enumerați IW SAP incluse în managementul bazinelor râurilor/lacurilor și managementul costier și oceanic (de ex., în ariile managementului habitatelor, pescuitului și poluării terestre)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel puțin în 3 documente de politici sectoriale (silvicultură, agricultură, piscicultură, comerț, amenajarea teritoriului, cultură și educație) prevederile privind conservarea biodiversității sunt integrate; • Cel puțin 20 000 ha de fșii reabilitate; • Cel puțin 3 studii tematice elaborate și 3 rapoarte tematice aprobate; • Cel puțin 1 specie locală (de stejar, fag) promovată și material reproductiv creat; • Cel puțin 5 ha de plantații create (zona de centru și nord); • Cel puțin 1 plan de gestionare a bazinelor de 	<p><i>Aprox.3 proiecte</i></p>	<p><i>Numărul de hectare țintă</i></p> <p><i>Indicatorii evaluării situației de bază a peisajului terestru/marin (se va determina =SVD)</i></p> <p><i>A se vedea Anexele 1 și 2</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Raportarea individuală a proiectului din partea echipelor de țară a PGM • Variabile de comparație în evaluarea situației de bază (folosirea modelelor conceptuale și a datelor partenerilor, după caz) • Raportul anual de monitorizare (RAM) • Revizuirea Strategiei SGP (contribuțiile CNC)

²² În cazul dat, tipologia înseamnă tipul de peisaj terestru (munți, câmpii joase, văi, aluviuni, etc.) și peisaj marin (zonă umedă/mangrove, bazine ale râurilor, golfuri, iarbă de mare și corali, etc.). De asemenea, ar putea exista o combinație de peisaj terestru și marin (de ex., de la bazinele de captare superioare la mangrovele costiere, ecosistemele de corali și iarbă de mare), care de fapt este preferabilă, deoarece acoperă continuu ecosistemele și comunitățile aferente. Pentru alte inițiative, tipologia înseamnă practica/tehnologia utilizată, cum ar fi cea solară, mini-hidro, eoliană, bio-gas, sobe eficiente curate, etc. pentru accesul la sistemul energetic și co-beneficii, precum și agricultura organică/ecologică, pășuni silvicole, agroforestiere, etc. pentru o agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei.

	<p>apă elaborat și implementat;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel puțin % din 3 mii ha (planificate la nivel național) de fișii sunt restabilite; • cel puțin 3 ateliere de instruire organizate, 75 de persoane instruite, materiale promoționale elaborate; • Minimum câte un eveniment anual organizat; 			
<p><u>Componenta 2 PGM a EO6:</u> <i>Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei:</i></p> <p>2.1 Practici agroecologice ce încorporează măsuri de reducere a emisiilor de CO2 și de îmbunătățire a capacităților de adaptare la schimbările climatice încercate și testate în ariile protejate ale zonelor tampon și în coridoarele forestiere, precum și diseminate pe larg în cel puțin 30 de țări prioritare</p>	<p><i>Descrierea practicilor agroecologice propuse, a capacitățile de adaptare la schimbările climatice, inclusiv integrarea în peisajele terestre și marine de producere prioritare</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel puțin 2 ghiduri elaborate și publicate • Cel puțin 2 ore ecologie organizate; • Programe de instruire continue elaborate; număr de cursuri/instruiri • Cel puțin în 2 planuri elaborate/ actualizate la nivel local 	Aprox.4 proiecte	<p>Numărul de hectare țintă</p> <p>Indicatorii evaluării situației de bază a peisajelor terestre și marine (SVD)</p> <p>A se vedea Anexele 1 și 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Raportarea individuală a proiectului din partea echipelor de țară a PGM • Indicatorii de adaptare socio-ecologică pentru peisajele terestre de producere (SETP) • Raportul anual de monitorizare (RAM) • Revizuirea Strategiei SGP (contribuțiile CNC)
<p><u>Componenta 3 PGM a EO6:</u> <i>Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon:</i></p> <p>3.1 Soluțiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon replicate cu succes în 50 de țări cu alinierea și integrarea acestor abordări în cadrele mai vaste, ca SE4ALL inițiat în cel puțin 12 țări</p>	<ul style="list-style-type: none"> • cel puțin o tipologie inovativă a soluțiilor adaptate la nivel local, demonstrată și documentată • cel puțin 20 gospodării cu acces la sistemul energetic • co-beneficii ca adaptarea, efectele ecosistemului, venit, sănătate și altele estimate într-un mod riguros²³ • sectorul construcțiilor este responsabil pentru realizarea unei economii de energie de aproximativ 10-12% în ținta națională de 20% către anul 2020, SGP va acoperi 2% din această țintă • ținta anuală de economisire a energiei este stabilită în mărime de 1,8%, raportată la anul de bază 2009, SGP va acoperi XXX % din această țintă; 	Aprox.3 proiecte	<p>Numărul de tipologii orientate spre comunitate, soluții de acces la sistemul energetic adaptate la nivel local cu demonstrații de succes pentru amplificare și replicare;</p> <p>Numărul de gospodării care folosesc soluții de acces la sistemul energetic adaptate la nivelul local al comunității, co-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • RAM, rapoarte de țară • RAM, baza de date globală, rapoarte de țară • Studii de țară speciale²⁵ • Revizuirea Strategiei SGP (contribuțiile CNC)

²³ Se aplică doar țărilor avansate în această inițiativă strategică

	<ul style="list-style-type: none"> • în corespundere cu obiectivele de eficiență energetică ale Uniunii Europene și reieșind din angajamentele Republicii Moldova de aliniere la acquis-ul comunitar, Programul stabilește ținta națională de economisire a energiei pe termen lung, către anul 2020, în mărime de 20%, ceea ce constituie 14167,857 TJ și va contribui la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 761498,7 tone CO₂, SGP va acoperi XXX % din această țintă; 		beneficiile estimate și valorificate ²⁴	
<p><u>Componenta 4 PGM a EO6:</u> Coalitiile de management a substanțelor chimice locale și globale:</p> <p>4.1 Instrumente și abordări inovative în bază de comunitate, demonstrate, mobilizate și transferate, cu suportul coalitiilor nou create sau existente în cel puțin 20 de țări pentru managementul substanțelor chimice periculoase și a deșeurilor într-o manieră sigură</p>	<p>Descrieți instrumentele și abordările inovative față de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Managementul pesticidelor • Recucerea poluării cu nitriți și nitrați <p>Cel puțin 60 gospodării instruite privind managementul adecvat;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Managementul deșeurilor solide (plastic, baterii uzate, DEEE- deșeuri medicale, etc.), • Reducerea emisiilor de metale grele prin managementul adecvat al produselor ce conțin aceste metale , și • Promovarea parteneriatelor și coalitiții cu alte structuri în domeniul managementului durabil al substanțelor chimice la nivel național și global <p>Cel puțin o campanie informațională realizată în domeniul management a substanțelor chimice locale și globale;</p>	Aprox.3 proiecte	Numărul de beneficiari țintă (dimensiunea de gen, tineri, popoare indigene/băștinași și persoane cu dezabilități dezagregat)	<ul style="list-style-type: none"> • Raportarea individuală a proiectului din partea echipelor de țară a PGM • Parteneriatul strategic cu partenerii de țară IPEN • Raportul anual de monitorizare (RAM) • Revizuirea Strategiei SGP

²⁵ Se aplică doar țărilor avansate în această inițiativă strategică

²⁴ Se aplică doar țărilor avansate în această inițiativă strategică

<p><u>Componenta 5 PGM a EO6:</u> <i>Platforme de dialog de planificare și politici OSC-Guvern (Grantori+):</i></p> <p>5.1 PGM susține crearea platformelor pentru dialogul politic și de planificare între OSC și Guvern, ancorând parteneriatele existente și potențiale în cel puțin 50 de țări</p>	<p><i>Descrieți accentul SPT pe platformele de dialog politic și de planificare între OSC și Guvern ca parte a rolului extins al Grantorilor+ al EO6</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel puțin 20 de proiecte au contribuit la dezvoltarea și menținerea dialogului; • Cel puțin 4 Platforme tematice de comunicare și dialog consolidate; • OSC de mediu formalizată. 	<p><i>Prioritatea EO6 la nivel global</i></p> <p><i>Prioritatea cu caracter transversal pentru SPT la nivel național</i></p> <p>Toate 4 componente ale PGM a EO6</p> <p>Aprox.2 proiecte</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Numărul de platforme țintă de dialog politic și de planificare între OSC și Guvern inițiate • Platformele între OSC și Guvern pe temele PGM a EO6 inițiate • Rețeaua OSC de mediu consolidată; 	<ul style="list-style-type: none"> • Raportarea individuală a proiectului din partea echipelor de țară a PGM • Baza de date globală a PGM • Raportul anual de monitorizare (RAM) • Revizuirea Strategiei SGP
<p><u>Componenta 6 PGM a EO6:</u> <i>Promovarea incluziunii sociale (Grantori+):</i></p> <p>6.1 Considerațiile de includere a dimensiunii de gen aplicate în toate programele de țară ale PGM; instruirea în domeniul dimensiunii de gen utilizată de angajații PGM, beneficiarii de granturi, membrii CNC, parteneri</p> <p>6.2 În cadrul programului de burse IP, acordarea a cel puțin 12 burse pentru consolidarea capacității IP; implementarea proiectelor de către IP este susținută în țările relevante</p> <p>6.3 Implicarea tinerilor și persoanelor cu dizabilități în susținerea ulterioară a proiectelor și directivelor PGM; bunele practici sunt implementate pe larg în țări</p>	<p><i>Descrieți abordarea SPT față de incluziunea socială, inclusiv presupunerile cu privire la conținutul național pentru susținerea populației vulnerabile și marginalizate</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel puțin 20 de proiecte abordează incluziunea socială; • Cel puțin 50% din beneficiarii proiectelor sunt femei; • Cel puțin 5 proiecte sunt îndreptate direct către tineri și copii; • Cel puțin 2 proiecte sunt îndreptate spre incluziunea grupurilor social vulnerabile; 	<p><i>Prioritatea EO6 la nivel global</i></p> <p><i>Prioritatea cu caracter transversal pentru SPT la nivel național</i></p> <p>Toate 4 componente ale PGM a EO6</p> <p>Aprox.2 proiecte</p>	<p>Numărul de beneficiari țintă (dimensiunea de gen, tineri, persoane cu dizabilități, grupuri vulnerabile, dezagregat)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Raportarea individuală a proiectului din partea echipelor de țară a PGM • Baza de date globală a PGM • Raportul anual de monitorizare (RAM) • Revizuirea Strategiei SGP
<p><u>Componenta 7 PGM a EO6:</u> <i>Acoperirea globală a programului de cunoștințe bazate pe practica cetățenilor (Grantori+):</i></p> <p>7.1 Biblioteca digitală de inovații comunitare este creată și oferă comunităților acces la informații din cel puțin 50 de țări</p>	<p><i>Conexiunile dintre SPT și prioritățile globale pentru biblioteca digitală și platforma de schimb de experiență în domeniul inovației SSC</i></p> <p><i>(dați exemple de tehnologii testate, avantaje comparative și experiențe ale programului de țară al PGM)</i></p>	<p><i>Prioritatea EO6 la nivel global</i></p> <p><i>Echipele de țară ale PGM (contribuțiile privind baza de date globală a CM și AP)</i></p> <p>Toate 4 componente</p>	<p>Numărul țintă de inovații în țară ce sunt împărtășite și diseminate la nivel global</p> <p><i>* exemplele pot fi oferite din perioada EO6, precum și din</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Baza de date globală a PGM • Raportul anual de monitorizare (RAM) • Revizuirea Strategiei SGP

<p>7.2 Platforma de schimb de inovații între comunități Sud-Sud promovează schimburile sud-sud referitor la problemele de mediu globale în cel puțin 20 de țări</p>		<p><i>ale PGM a EO6</i> <i>Aprox.2 proiecte</i></p>	<p><i>etapele operaționale anterioare ale PGM (inclusiv actualizarea programelor de țară)</i></p>	
---	--	---	---	--

5. PLANUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Monitorizarea și Evaluarea (M&E) regulată reprezintă componenta de bază al programului SGP și are drept scop măsurarea progresului și realizărilor obținute la nivel de țară. În cadrul programului, M&E va fi realizată în cadrul etapelor de planificare, implementare și finalizare. M&E va identifica dificultățile de implementare, și va ajuta la depistarea și evaluarea atingerii obiectivelor propuse. Activitățile de M&E sunt reprezentate prin diferite tipuri de rapoarte care ajuta programul la menținerea responsabilității, durabilității, permite replicabilitatea și oferă oportunitatea pentru identificarea și comunicarea lecțiilor învățate.

Monitorizare se axează pe urmărirea progresului activităților proiectului și atingerea rezultatelor planificate. Acesta lucru permite ținerea sub evidența al activităților de proiect, pentru a determina dacă obiectivele proiectului sunt îndeplinite, precum și pentru a face modificările necesare pentru a îmbunătăți performanța proiectului. Evaluarea se referă la o activitate periodică menită să evalueze relevanța, performanța, efectele și impactul unui proiect vis a vis de obiectivele enunțate.

Una dintre principiile programului SGP este implicarea intensă a părților interesate în procesul de evaluare și auto-monitorizare. Implicarea beneficiarilor proiectului în procesul de M&E va promova înțelegerea reciprocă cu privire la abordarea proiectului, precum și va permite consolidarea capacităților și aplicarea lecțiilor învățate din proiect și experiența obținută în cadrul programului.

La nivel de țară, procesul de M&E implică, în principal: dezvoltarea și punerea în aplicare a planului de M&E; compilarea și comunicarea lecțiilor învățate, precum și raportarea către echipa națională de gestionare a programului.

Sistemul de monitoring trebuie să fie orientat spre: - obținerea informațiilor despre progresele în relație cu rezultatele preconizate, stipulate în propunerea de proiect; - asigurarea regulată a feed-backului pentru un proces continuu de învățare; - identificarea punctelor forte și succeselor, precum și a punctelor slabe și neajunsurile potențiale de către personalul proiectului. Fiecare beneficiar de grant va prezenta 2 rapoarte privind progresele înregistrate cu descrierea activităților realizate, inclusiv a problemelor și dificultăților întâmpinate, evaluarea rezultatelor atinse în baza indicatorilor, banilor cheltuiți etc.

CN va efectua cel puțin **1 sau 2** vizite de monitorizare pentru fiecare realizare de proiect, de preferință, la raportarea intermediară și la raportarea finală. În caz de necesitate și după posibilitate, membrii Comitetului Național de Supraveghere (CNS) vor participa, de asemenea, în vizitele de la fața locului. Vizitele de monitorizare vor da posibilitate de a observa punerea în aplicare efectivă a proiectului și de a confirma informațiile conținute în rapoartele intermediare și finale ale beneficiarilor de grant. În timpul vizitelor la fața locului, CN va colecta materiale, informații, va face fotografii, etc, pentru a documenta lecțiile învățate și pentru a demonstra impactul activităților realizate. După fiecare vizită la fața locului CN sau membrii CNS vor elabora un raport de monitorizare unde se vor indica observațiile, recomandările și măsurile care urmează a fi luate. Acest raport va fi furnizat după caz beneficiarului și CNS dacă sunt solicitate.

Monitoringul va servi drept instrument de modificare a activităților în caz că ele nu asigură atingerea rezultatelor preconizate. Comunicarea continuă (prin e-mail, telefon, skype, etc.) se consideră a fi critică în monitorizarea proiectelor/ în special a celor aflate în dificultate. Posibilitatea de organizare a vizitelor comune de monitoring va fi discutată cu alți donatori (cofinanțatori) înainte de începerea proiectelor.

Evaluarea proiectelor ce urmează a fi efectuată la sfârșitul proiectului trebuie să se axeze pe aprecierea performanței și rezultatelor proiectului prin prisma obiectivelor descrise în proiect, lecțiile rezultate din proiect, activitatea OSC-urilor și posibilitățile de îmbunătățire a performanțelor. Cu toate acestea, al doilea raport trebuie să evidențieze rezultatele finale preconizate și ajustările necesare la proiect. Raportul trebuie să răspundă la următoarele întrebări principale: - În ce măsură activitățile corespund celor indicate în propunerea de proiect? - Se respectă planul de acțiuni prezentat în propunerea de proiect? - Personalul ce a realizat activitățile a fost corespunzător? - În ce măsură proiectul înregistrează progres în atingerea obiectivelor trasate? - Ce obstacole și dificultăți au fost identificate? Cum s-au soluționat? Care sunt punctele forte și slabe ale proiectului?

Raportul final de evaluare trebuie să includă și lecțiile învățate care pot fi aplicate pentru a spori eficiența viitoarelor aplicații și perfecționa activitatea organizației, a estima durabilitatea rezultatelor atinse prin program, implicarea femeilor și bărbaților în elaborarea, implementarea și evaluarea proiectului etc.

OSC-ul poartă responsabilitate fundamentală pentru atingerea rezultatelor proiectului. În procesul de elaborare a propunerilor de proiect OSC-ul implică și grupurile țintă și partenerii, ceea ce duce și la condiția de a implica acestora în procesul de monitorizare și evaluare. Atât în raporturile de M&E opiniile și viziunile acestora trebuie să fie relectate. CN și membrii CNC implicați în M&E au dreptul să discute interviueze partenerii și beneficiarii.

Implicarea partenerilor și grupurilor țintă în procesul de elaborare a propunerii, implementare, M&E ține de experiența OSC-ului și de categoria de proiect și de decizie. Tehnici și metodologii, utilizate de obicei, pot fi aplicate și în cadrul SGP: analiza participativă a părților interesate, ședințe și ateliere participative, colectarea participativă a datelor/studii participative (interviuri participative, cartografiere, diagrame, scoruri/clasificare, calendare sezoniere, analiza tendințelor și intervalelor de timp, plimbări pe trasee definite (transect walk) etc.)

Informația respectivă stă la baza elaborării rapoartelor intermediare, rapoartelor de M&E, la evaluarea anuală a implementării SGP pentru EO6, la ajustarea Strategiei pe Țară etc.

Table 4. Planul M&E la nivel de program de țară

Activitatea de M&E	Scopul	Părțile responsabile	Sursa bugetară	Perioada de timp
Elaborarea Strategiei programului de țară	Cadrul pentru identificarea proiectelor la nivel de comunitate	CN, CNC, părțile interesate din țară, beneficiarii de granturi	Acoperit de grantul pregătitor	La începutul etapei operaționale
Revizuirea anuală a Strategiei programului de țară	Învățare; managementul adaptiv	CN, CNC, CPMT	Acoperit de cheltuielile operaționale ale programului de țară	Revizuirile vor fi desfășurate anual ²⁶ pentru a asigura că SPT este în pas cu planul în realizarea țintelor și rezultatelor sale și pentru a lua decizii referitor la orice necesități legate de revizuire sau managementul adaptiv
Ședințele CNC pentru revizuirea continuă și analiza rezultatelor proiectului	Evaluarea eficacității proiectelor, portofoliilor, abordărilor; învățare; managementul adaptiv	CN, CNC, PNUD	Acoperit din cheltuielile operaționale ale programului de țară	Minimum de două ori pe an, o dată dedicat pentru M&E și managementul adaptiv la sfârșitul anului de grant
Raportul anual de țară (RAT) ²⁷	Permite raportarea eficiență pentru CNC	CN prezentată CNC	Acoperit din cheltuielile operaționale ale programului de țară	O dată pe an în luna iunie
Raportul anual de	Permite raportarea	CN prezintă	Acoperit de	O dată pe an în luna iulie

²⁶ SPT este un document activ și trebuie să fie revizuit și actualizat când se cere de CNC, în bază periodică, ca parte a revizuirii anuale strategice.

²⁷ Programul de țară va fi revizuit în consultare cu membrii CNC, punctele focale naționale ale Convenției de la Rio și cerințele de raportare asociate. Raportul anual de țară se va prezenta în cadrul unei ședințe dedicate a CNC în luna iunie a fiecărui an pentru a revizui progresul și rezultatele și, a lua decizii cu privire la măsurile adaptive și țintele cheie pentru anul următor.

monitorizare (RAM) ²⁸ Studiu (bazat pe RAT)	eficientă pentru CPMT și GEF; prezentarea rezultatelor donatorului	CPMT	cheltuielile operaționale ale programului de țară	
Revizuirea portofoliului strategic de țară	Învățare; managementul adaptiv pentru dezvoltarea strategică a programului de țară	CNC	Acoperit din cheltuielile operaționale ale programului de țară	O dată pe parcursul etapei operaționale

6. PLANUL DE MOBILIZARE A RESURSELOR

Programul de Granturi Mici a GEF solicită co-finanțarea proiectelor respectând formula de 1:1, adică pentru fiecare dolar cheltuit din fondurile GEF, trebuie să fie atras un dolar din alte surse. În același timp, se admite ca până la 50% din co-finanțare să fie în natură, iar cel puțin 50% trebuie să aibă acoperire monetară.

Conform sondajelor efectuate, co-finanțarea monetară, pe care trebuie să o demonstreze organizațiile societății civile, rămâne a fi cea mai mare provocare din cadrul SGP a GEF.

Astfel că, în perioada 25.01 – 12.02.2016 au avut loc consultări cu reprezentanții fondurilor naționale și cu partenerii de dezvoltare internaționali pentru a identifica oportunitățile de co-finanțare a proiectelor, care vor fi implementate în cadrul EO6 a SGP. În cadrul acestor consultări au fost identificate mai multe oportunități de co-finanțare pentru proiectele implementate în cadrul programului. Instituțiile care ar putea fi considerate în acest sens sunt: Agenția Austriacă pentru Dezvoltare, Agenția Elvețiană pentru Cooperare și Dezvoltare, Delegația UE în Moldova, Ambasada Slovaciei în Moldova, Ambasada Poloniei în Moldova, Ambasada SUA la Chișinău, Ambasada României în Moldova, Ambasada Suediei în Moldova, Fundația Est-Europeană, Fondul Ecologic Național (FEN), Fondul pentru Eficiență Energetică (FEE), Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM). În cadrul acestor consultări anumite oportunități de co-finanțare au fost identificate pentru proiectele care vor fi susținute de SGP al GEF în EO6. Acestea pot fi găsite în Anexa 2 la Strategie.

Cea mai mare sursă de co-finanțare a proiectelor GEF SGP pentru EO6 este Fondul Ecologic Național, administrat de Ministerul Mediului. Coordonatorul Național al SGP Moldova va întreprinde toate măsurile necesare pentru încheierea acordului bilateral între SGP Moldova și Ministerul Mediului, pentru a facilita accesul co-finanțării proiectelor susținute în cadrul SGP GEF. Modalitatea de accesare a co-finanțării din FEN, în urma semnării acordului bilateral de ambele părți, este descris în Anexa 2 la Strategie (pct.1). Inițiativele strategice GEF-6 se încadrează în prioritățile de finanțare a Fondul Ecologic Național, astfel că majoritatea proiectelor acceptate spre finanțare în cadrul SGP vor putea fi eligibile pentru co-finanțare din cadrul FEN, în cazul în care OSC vor solicita acest lucru și vor întreprinde pașii necesari pentru accesarea co-finanțării din FEN.

O altă sursă de co-finanțare pentru proiectele din cadrul inițiativei strategice „Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon” este Fondul pentru Eficiență Energetică, care ar putea fi accesat, după încheierea acordului bilateral între SGP Moldova și FEE. Coordonatorul Național al SGP Moldova va întreprinde toate măsurile necesare pentru încheierea acestui acord. Modalitatea de accesare a co-finanțării din FEE, în urma semnării acordului bilateral de ambele părți este descris în Anexa 2 la Strategie (pct. 2).

Programul de granturi mici al Ambasadei Republicii Slovace în Moldova ar putea fi o sursă de co-finanțare pentru unele proiecte acceptate spre finanțare în cadrul SGP, după o perioadă de testare a modalității de colaborare între Ambasadă și SGP Moldova. Astfel că, în urma selectării proiectelor spre finanțare de către CNC, în cadrul primului apel de proiecte al SGP, CN va propune Ambasadei Republicii Slovace în Moldova spre co-finanțare un proiect care se încadrează în prioritățile de finanțare al Ambasadei. Ulterior, dacă

²⁸ Studiul RAM va fi realizat în baza informațiilor prezentate de către țară în Raportul anual de țară (RAT) cu includerea câtorva întrebări adiționale. Acesta va permite agregarea contribuțiilor de țară de către CPMT pentru raportarea globală.

proiectul propus se încadrează în prioritățile și condițiile de finanțare a Ambasadei Republicii Slovace în Moldova, acesta va fi co-finanțat. Respectiv, dacă această experiență va fi pozitivă, se va stabili o modalitate permanentă de cooperare între SGP Moldova și Ambasadei Republicii Slovace în Moldova pentru finanțarea în comun a unor proiecte propuse de OSC.

Celelalte fonduri pot fi accesate conform apelurilor de proiecte anunțate periodic de către partenerii de dezvoltare. În acest caz, OSC trebuie să urmărească ca proiectele finanțate de SGP și alți donatori să fie implementate în aceeași perioadă pentru a fi considerate drept co-finanțare de către SGP.

O altă modalitate de co-finanțare a proiectelor în cadrul SGP, ar putea fi realizată în baza rolului „Grantmaker+” pe care-l poate avea OSC, beneficiar al proiectului SGP, în cadrul unui parteneriat cu beneficiarii proiectelor implementate cu susținerea financiară a altor donatori. În cadrul unui astfel de parteneriat, este important ca ambele proiecte să fie realizate în aceeași perioadă de timp pentru ca co-finanțarea să fie luată în considerație. Cu proiectele finanțate în cadrul SGP, OSC pot aduce plus valoare proiectelor de anvergură, implementate de PNUD Moldova sau alți donatori activi în Moldova, prin activități complementare care implică mobilizarea comunităților, implicarea tinerilor, etc. Totodată, proiectele implementate de OSC, cu susținerea SGP, pot contribui la atingerea unui rezultat mai mare, formând parteneriate cu organizațiile societății civile sau autoritățile publice locale, care implementează în aceeași perioadă de timp proiecte finanțate de alți donatori și sunt relevante inițiativelor strategice ale SGP pentru EO6. Astfel de proiecte pot fi realizate cu susținerea financiară a Fondului de Investiții Sociale din Moldova, Fondului pentru Eficiență Energetică, IFAD. În acest sens, CN, înainte de lansarea apelurilor de proiecte SGP, va solicita de la aceste instituții, lista proiectelor în curs de implementare și datele de contact ale organizațiilor implementatoare, și va informa OSC despre oportunitatea formării parteneriatelor cu organizațiile/autoritățile respective și modalitatea de justificare a co-finanțării în cadrul unui astfel de parteneriat. În cazul unor astfel de parteneriate este important de reținut că, pentru justificarea co-finanțării monetare trebuie demonstrat, la raportarea în cadrul SGP, fluxul de mijloace bănești care au fost cheltuite pentru proiect, în perioada de implementare a proiectului SGP, inclusiv pe conturile partenerului. Dacă acest lucru nu este posibil de demonstrat, însă partenerul acordă o declarație de co-finanțare cu specificarea aportului său, atunci această modalitate de co-finanțare este considerată a fi în natură.

Alte modalități de co-finanțare a proiectelor în cadrul SGP pot fi accesate din donații de la persoane fizice, agenți economici și contribuții ale autorităților publice locale. Studiile efectuate anterior de către diferite organizații au arătat însă că această formă de co-finanțare în Republica Moldova nu este foarte frecventă și este în proporții nesemnificative. Totuși, SGP încurajează atragerea co-finanțării din aceste surse, în mod special din partea agenților economici, inclusiv cofinanțarea în natură prin oferirea spațiilor pentru birouri sau săli de ședință, utilizarea echipamentelor, materiale, muncă de voluntariat, etc.

Ținând cont specificul abordării proiectelor în cadrul EO6 prin prisma inițiativelor strategice, SGP va finanța câteva proiecte de dezvoltare a capacităților, în cadrul cărora se vor organiza sesiuni de instruire a OSC referitor la modul de aplicare și implementare a proiectelor din cadrul SGP în EO6, elaborarea proiectelor conform inițiativelor strategice GEF, modalitățile de accesare a co-finanțării pentru proiectele implementate în cadrul SGP în EO6. Fondul total pentru aceste proiecte este de 130.000 USD.

7. PLANUL DE MANAGEMENT A RISCURILOR

Table 5. Descrierea riscurilor identificate pentru EO6

Descrieți riscul identificat	Gradul riscului (scăzut, mediu, înalt)	Probabilitatea riscului (scăzută, medie, înaltă)	Măsura de atenuare a riscului prevăzută
Riscul de nevalorificare și distrugere în timp a rezultatelor realizate pe terenurile/clădirile publice în cadrul proiectelor SGP (de ex.: plantații, infrastructură de mediu, panouri informative, etc.)	înalt	înaltă	<ul style="list-style-type: none"> • formarea parteneriatelor cu APL-uri, organe competente, alte OSC; • creșterea capacităților APL-urilor, organelor competente, agenților economici, populației și altor grupuri de interes în domeniul subiectelor relevante, care au generat rezultatele proiectului; • încurajarea formării echipelor de monitoring obștesc; • încurajarea platformelor de dialog OSC–Guvern/APL; • bugetarea și acceptarea cheltuielilor pentru crearea unor construcții de protecție a rezultatelor proiectului (de ex. garduri de protecție pentru plantații).
Riscul unui impact negativ asupra mediului	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> • evaluarea probabilității existenței unui asemenea risc în procesul de evaluare a propunerilor de proiect; • implementarea activităților proiectelor în conformitate cu respectarea legislației de mediu, planurile demanagement al ariilor protejate (unde ele există), planurilor de management al bazinelor hidrografice (unde ele există); • consultarea experților în domenii relevante; • încurajarea utilizării, în procesul de implementare a proiectelor, echipamente și instalații cu emisii reduse/non-poluante, dacă este cazul; • încurajarea implementării standardelor de prevenire a poluării și utilizării raționale a resurselor, atât pentru programul SGP GEF, cât și pentru proiectele implementate în cadrul programului (de ex.: diminuarea volumului de materiale tipărite și utilizarea suporturilor electronice pentru stocarea și transmiterea informației, utilizarea hârtiei reciclate, distribuirea pungilor eco din materiale naturale pentru evenimente, ca materiale promoționale în schimbul mapelor, utilizarea becurilor econom/LED în birouri, procurarea și utilizarea echipamentelor electrice energo-eficiente, utilizarea rațională a resurselor de apă, colectarea separată, reciclarea și reutilizarea deșeurilor, etc.).
Riscul neimplementării activităților proiectului din cauza nemulțumirilor generate de populația locală	scăzut	scăzută	<ul style="list-style-type: none"> • consultarea comunităților locale înainte și pe parcursul implementării proiectului; • menținerea unui dialog permanent OSC-comunitate-APL.
Riscul viabilității/sustenabilității rezultatelor proiectului provocat de efectele schimbărilor climatice (de ex.: imposibilitatea efectuării construcțiilor de infrastructură de mediu din cauza ploilor abundente, distrugerea plantațiilor din cauza perioadei de secetă îndelungată, etc.)	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> • evaluarea probabilității existenței unui asemenea risc în procesul de evaluare a propunerilor de proiect și solicitarea încorporării măsurilor de atenuare a riscului, acolo unde este cazul; • ajustarea planului de activități a proiectului în funcție de manifestările efectelor schimbărilor climatice;

			<ul style="list-style-type: none"> • încurajarea bugetării și acceptării unor cheltuieli pentru implementarea măsurilor de atenuare a riscului provocat de efectele schimbărilor climatice.
Riscul de impact asupra sănătății populației (de ex.: calitatea apei pentru alimentarea populației și animalelor domestice, calitatea produselor agricole, condiții de muncă inadecvate, etc.)	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> • evaluarea probabilității existenței unui asemenea risc în procesul de evaluare a propunerilor de proiect și solicitarea încorporării măsurilor de atenuare a riscului, acolo unde este cazul; • încurajarea bugetării și acceptării cheltuielilor pentru efectuarea investigațiilor de laborator, unde este cazul.
Riscul distrugerii monumentelor culturale și ale naturii, în urma implementării proiectelor	scăzut	scăzută	<ul style="list-style-type: none"> • evaluarea probabilității existenței unui asemenea risc în procesul de evaluare a propunerilor de proiect și neacceptarea spre finanțare a propunerilor de proiect, acolo unde este cazul; • consultarea comunităților locale în zona de implementare a proiectului; • consultarea experților din domeniu pentru evaluarea probabilității riscului.
Riscul implementării întârziate a activităților proiectului din cauza anotimpului neadecvat pentru efectuarea lucrărilor	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> • respectarea termenilor de evaluare a propunerilor de proiecte • respectarea termenilor de semnare a contractelor și transferare a tranșelor • ajustarea planurilor de activitate a proiectelor, dacă este cazul
Riscul de accesare a co-finanțării	înalt	înaltă	<ul style="list-style-type: none"> • semnarea acordurilor bilaterale între programul SGP GEF și Fondul Ecologic Național, precum și Fondul pentru Eficiență Energetică; • acordarea asistenței necesare organizațiilor societății civile, de către CN, pentru identificarea și accesarea co-finanțării necesare; • acceptarea pentru evaluare a propunerilor de proiecte fără dovada co-finanțării și introducerea unei clauze în procedurile de finanțare a unei perioade de grație de până la 6 luni pentru găsirea co-finanțării, după care se va semna acordul de finanțare a proiectului între SGP și aplicant; • consultarea OSC, de către CN, referitor la dificultățile de accesare și raportare a co-finanțării, precum și referitor la proveniența co-finanțării; • evaluarea permanentă de către CN a nivelului de co-finanțare accesat, a surselor de co-finanțare și a dificultăților de co-finanțare; • elaborarea anuală a unui raport de accesare a co-finanțării, în baza evaluării și consultărilor efectuate, și raportarea în cadrul ședințelor CNC pentru luarea deciziilor adecvate în vederea atenuării riscului potențial; • diminuarea cotei de co-finanțare monetară.
Riscul de neasimilare a fondurilor din cauza capacităților reduse a OSC de elaborare și implementare a proiectelor conform inițiativelor strategice pentru GEF-6, de accesare și justificare a co-finanțării	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> • evaluarea periodică a necesităților de creștere a capacităților a OSC în domeniile de interes a SGP; • organizarea sesiunilor de instruire pentru OSC pentru creșterea capacităților OSC și atenuării riscului potențial; • elaborarea unui raport anual cu privire la gradul de asimilare a fondurilor SGP, conform inițiativelor strategice GEF-6 și raportarea în cadrul ședințelor CNC pentru a lua decizia corespunzătoare în vederea diminuării gradului de manifestare

			a acestui risc.
Riscul de neasimilare a fondurilor de către OSC din cauza cerințelor și procedurilor îngreunate a programului SGP GEF	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> consultarea OSC, cu accent pe cele care au avut experiența implementării proiectelor în cadrul SGP, referitor la procedurile și cerințele SGP GEF în cadrul ciclului de management al proiectului; evaluarea și raportarea anuală a rezultatelor consultărilor în cadrul ședințelor CNC pentru a lua decizii adecvate în vederea diminuării gradului de manifestare a acestui risc; descrierea clară a procedurilor și instituției de recepționare a plângerilor și recomandărilor din partea OSC parvenite pe parcursul ciclului de management a proiectelor în vederea facilitării evaluării permanente a gradului de manifestare a acestui risc.
Riscul implementării și raportării neadecvate a proiectului din cauza neacoperirii cheltuielilor de management al proiectului și de evidență contabilă	înalt	înaltă	<ul style="list-style-type: none"> inclusiunea în bugetul proiectului și acceptarea cheltuielilor aferente managementului de proiect și de evidență contabilă din sursele SGP GEF; creșterea capacităților OSC cu privire la managementul proiectelor, evidența contabilă și raportarea proiectelor în cadrul SGP GEF.
Riscul valutar provocat de fluctuațiile mari a cursului valutar	înalt	înaltă	<ul style="list-style-type: none"> efectuarea transferului tranșelor în USD (valuta de operare a UNOPS); elaborarea unei scheme individuale de transfer a tranșelor, în funcție de cheltuielile aferente și planul de activități a proiectului (de ex.: tranșe mai multe în mărimi mai mici și mai dese).
Riscul politic provocat de schimbarea frecvență a factorilor de decizie și a viziunilor cu privire la politicile țării	mediu	medie	<ul style="list-style-type: none"> creșterea capacităților autorităților publice locale și centrale cu privire la domeniile de interes a SGP GEF-6 în mod special la fiecare schimbare a factorilor de decizie; menținerea unui dialog permanent între programul SGP GEF și APC implicate în asigurarea co-finanțării proiectelor SGP, pentru diminuarea posibilității creșterii gradului de risc de accesare a co-finanțării de la aceste instituții; susținerea platformelor de dialog OSC-Guvern-APL.

Monitorizarea riscurilor va fi efectuată permanent de către CN pe parcursul implementării SGP EO6. Periodic, CN va organiza consultarea OSC, acolo unde este indicat în măsuri de atenuare a riscurilor, pentru a face o evaluare corespunzătoare a gradului de risc și a valabilității riscului. În baza procesului de monitorizare și evaluare a riscurilor, CN va elabora un raport anual, care va fi prezentat și discutat în cadrul ședințelor CNC, la sfârșitul sau începutul fiecărui an de implementare a programului SGP la EO6. În urma acestei evaluări, CN și CNC pot identifica noi riscuri și poate fi schimbat gradul și probabilitatea riscurilor existente. Astfel, se va propune ajustarea Strategiei SGP pentru EO6 conform constatărilor efectuate, pentru a reflecta situația reală și pentru a întreprinde toate măsurile necesare pentru atenuarea riscurilor și succesul programului.

8. APROBAREA COMITETULUI NAȚIONAL DE COORDONARE

Membrii CNC implicați în elaborarea SPT la EO6, care au revizuit și aprobat	Semnături

ANEXA 1: EVALUAREA SITUAȚIEI AFERENTE PEISAJULUI TERESTRU PENTRU ETAPA OPERAȚIONALĂ 6

Resursele de apă

Apa reprezintă o resursă naturală regenerabilă, vulnerabilă și limitată, un element indispensabil pentru viață și societate, un factor determinant în menținerea echilibrului ecologic, o materie primă pentru activități productive, o sursă de energie și o cale de transport.

Activitățile și relațiile din domeniul managementului apelor sunt reglementate prin: legea privind protecția mediului înconjurător, nr.1515/1993; Legea apelor, nr.272/2011, pusă în aplicare la 26 octombrie 2013; legea cu privire la zonele și fișiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, nr.440/1995; Legea cu privire la resursele naturale, nr.1102/1997; Legea privind plata pentru poluarea mediului, nr.1540/1998.

Cadrul instituțional privind managementul resurselor de apă îl constituie: i) Ministerului Mediului, prin instituțiile subordonate: Agenția "Apele Moldovei" (apele de suprafață), Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale (apele subterane), Inspectoratul Ecologic de Stat (autorizarea folosinței speciale a apei, controlul implementării legislației de mediu), Serviciul Hidrometeorologic de Stat (monitorizarea calității apelor de suprafață); ii) Ministerului Sănătății, prin instituțiile subordonate: Centrul Național de Sănătate Publică, împreună cu Centrele de Sănătate Publică din teritoriu (monitorizarea și eliberarea avizului sanitar pentru consumul de apă în scopuri potabile și recreere a populației în zonele de odihnă); iii) Autoritățile Publice Locale (protecția și foloșința apelor din teritoriul administrat).

Resursele de apă ale Republicii Moldova sînt reprezentate de 3.621 de râuri și rîulețe cu o lungime de peste 16 mii km, de 4.126 de lacuri naturale și bazine artificiale cu suprafața de 40.878 ha, amplasate și construite pe cursurile și în albiile acestora, ape subterane din peste 7.801 de fîntîni arteziene și circa 166.542 de fîntîni și izvoare cu alimentare din apele freatice.

Cele mai importante artere acvatice sînt Nistrul și Prutul, rîuri transfrontaliere, cu lungimea cursului de apă pe teritoriul Republicii Moldova de 660 km și, respectiv, 695 km, și cu suprafața totală a bazinelor de 19.070 km².

Cea mai importantă sursă de alimentare cu apă o reprezintă apele de suprafață, în special din fluviul Nistru, care constituie circa 83%, din rîul Prut – 1,8% și din alte surse de apă de suprafață – 0,2%. Sursele de ape subterane captate din sondele arteziene, fîntînile de mină și izvoare constituie circa 15% din necesarul de consum.

La momentul actual, în Republica Moldova se numără 170 de zăcăminte de ape minerale, din care circa jumătate, din diferite cauze (în special din cauza conținutului de fluor și hidrogen sulfurat care depășește limita maximă admisibilă de 10 și, respectiv, de 8 ori), nu se exploatează.

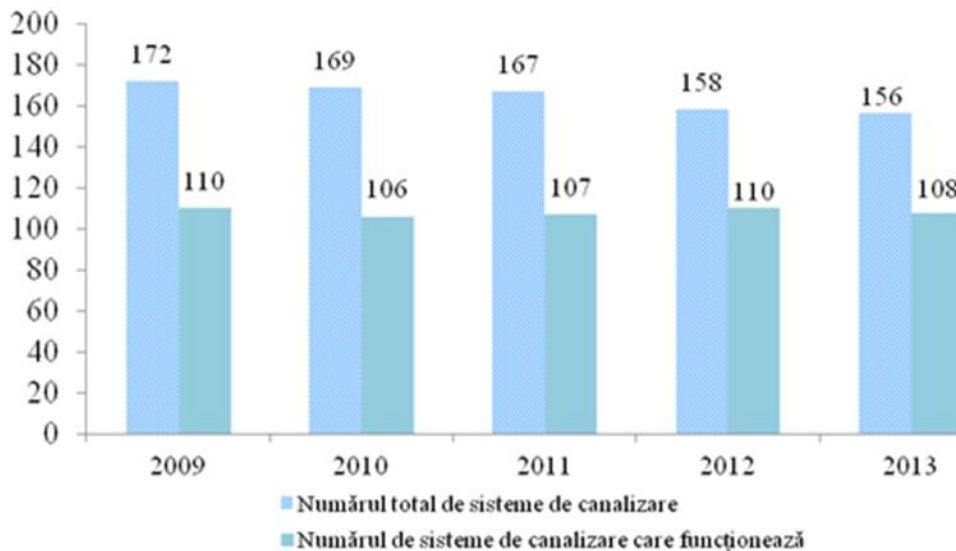
Populația Republicii Moldova constituie circa 3.558 mln. locuitori, inclusiv 1.503 mln. – în localitățile urbane și 2.055 mln. – în spațiul rural. Volumul de apă disponibil în prezent în Moldova este de aproximativ 500 m³ pe cap de locuitor per an. Pragurile recomandate la nivel internațional definesc volumul de 1.700 m³ pe cap de locuitor per an drept nivel sigur de disponibilitate a apei dulci regenerabile. În cazul cînd volumul de apă disponibilă este mai mic de 1.000 m³ pe cap de locuitor per an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației.

Gestionarea resurselor de apă se efectuează în baza Districtelor bazinelor hidrografice Nistru și a bazinului hidrografic Dunărea-Prut și Marea Neagră situate pe teritoriul Republicii Moldova. În cadrul districtelor bazinelor hidrografice sunt formate subbazine. Toate rîurile mici și mijlocii situate în districtul bazinului Nistru au conexiune cu fluviul Nistru, iar cele situate în districtul bazinului Dunărea-Prut și Marea Neagră – cu rîul Prut. Conform HG 775 din 04.10.2013 cu privire la hotarele districtelor bazinelor hidrografice și subbazinelor hidrografice, în Republica Moldova au fost identificate 2 districte hidrografice (Nistru și Prut-Dunărea-Marea Neagră), care includ un număr total de 39 subbazine hidrografice.

Conform datelor statistice (anul 2012), pe teritoriul țării există 828 de apeducte, din care 73 nu sînt funcționale. La aceste apeducte sînt conectate 378 de localități (38,7%), din care 76,7% reprezintă orașe și 36,2% – localități rurale. Numărul localităților dotate cu sisteme de alimentare cu apă se mărește anual. Acest lucru se datorează creșterii investițiilor în sectorul dat, care, pe parcursul ultimilor 5 ani au constituit

circa 1,9 miliarde lei (32% din surse interne și 68% din investițiile donatorilor externi). Datorită acestor investiții au fost puse în funcțiune peste 180 de sisteme de alimentare cu apă.

Trebuie de menționat că, cea mai mare problemă în sectorul de alimentare cu apă și canalizare rămâne faptul că sistemele de alimentare cu apă nu sînt dotate cu sisteme de canalizare și epurare a apelor uzate. Din totalul de apeducte (828), doar 158 sînt dotate cu sisteme de canalizare (din care doar 110 funcționează) și 124 sînt dotate cu stații de epurare. Cu regret, din an în an, numărul sistemelor centralizate de canalizare este în scădere. Astfel, în anul 2013 acești indici constituie 156 și 108 respectiv. Dinamica prezenței și funcționalității sistemelor de canalizare este prezentată în figura de mai jos:

Rata de conectare a populației la sistemele centralizate de alimentare cu apă este de aproximativ 43%, excluzînd municipiul Chișinău, și numai 21,4% din populație beneficiază de sisteme centralizate de colectare a apelor uzate, dintre care numai 1,0% din localitățile rurale.

În ultima vreme se atestă o înrăutățire suficientă a stării corpurilor de apă atît de ordin cantitativ, cît și de ordin calitativ.

Starea acestora este condiționată de :

- Desfășurare a activităților antropice în zonele de protecție a apelor (valorificarea terenurilor, distrugerea arborilor, spălătul transportului, etc.)
- Nerespectarea cerințelor ecologice privind împădurirea malurilor și absența fișiiilor forestiere de protecție a râurilor și bazinelor de apă
- Absența delimitării zonelor de protecție a râurilor și bazinelor de apă
- Captarea apelor din izvoarele care alimentează corpurile de apă
- Construcția bazinelor acvatice pe cursurile de apă (construcția digurilor fără instalații hidrotehnice)
- Îndiguirea cursului de apă și folosirea apei pentru irigare (în mod neautorizat)
- Înămolirea râurilor prin aducerea stratului de sol fertil de pe versanți (eroziunea solului)
- Modul inadecvat de gestionare a deșeurilor

Starea calitativă a apelor este influențată de factorii antropici și naturali. Caracteristica calitativă a apelor naturale este bazată pe proprietățile fizice, chimice și bacteriologice ale acestora. În acest context, trebuie de menționat că, calitatea apelor prioritar este influențată foarte mult de activitatea umană. Principalii indicatori specifici de poluare analizați de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Centrele de Investigații Ecologice ale Inspectoratului Ecologic de Stat sînt conținutul de amoniu, azotiți, azotați, consumul chimic și biologic de oxigen, materiile în suspensie. Concentrația poluanților în apele de suprafață variază în funcție de anotimp, cea mai înaltă fiind în perioada caldă a anului.

Starea și calitatea apelor fluviului Nistru și râului Prut, conform indicilor hidrochimici, corespund claselor a II-a (curată) și a III-a (moderat poluată) de calitate a apei. Apa acestor râuri este moderat poluată cu elemente biogene, precum azotul, fenolul, compușii cuprului, produsele petroliere.

Calitatea apei râurilor mici se caracterizează printr-un grad înalt de poluare cu ioni de amoniu, nitriți, compuși ai cuprului, produse petroliere, fenol, substanțe tensioactive, substanțe ce degradează biochimic (CBO₅), precum și printr-un nivel redus al conținutului de oxigen dizolvat în apă. Cele mai poluate râuri mici care necesită măsuri urgente de ameliorare sunt r. Bâc în aval de mun. Chișinău, r. Răut, în aval de mun. Bălți, r. Cogîlnic în aval de or. Hîncești, r. Lunga în amonte și în aval de or. Ceadăr-Lunga. Apa râurilor mici și îndeosebi a unora din partea de sud a țării, care traversează mase de rocă cu un nivel înalt de săruri, respectiv nu se permite pentru utilizare, nici măcar pentru irigare. Calitatea apei r. Bâc, Ciuhur, Gîrla Mare, Sărata, Lăpușna, Cubolta, Lunga, Cogîlnic, Ichel, Botna conform grupelor de elemente hidrobiologice corespunde clasei a treia de calitate (moderat poluată).

Doar 54% din izvoare și cișmele se încadrează în parametrii favorabili de calitate a apelor destinate alimentării cu apă potabilă, apa majoritatea cărora este captată. Lipsa sistemelor de evacuare a deșeurilor și insalubritatea localităților, precum și nerespectarea măsurilor elementare de protecție a surselor de apă reprezintă principalele cauze de înrăutățire a calității apei din circa 84,2% fântâni, folosite ca sursă de alimentare cu apă pentru circa 75% din populația rurală. De regulă, apele din fântâni sunt poluate cu nitrați, nitriți, poluanți proveniți din scurgerile degecțiilor animaliere depozitate în curțile localnicilor și îndeosebi în preajma surselor de apă. *Poluarea apelor este cauzată, în cele mai multe cazuri, de ape reziduale epurate insuficient, deversări ale apelor neepurate din sistemul comunal, managementul neadecvat al deșeurilor menajere solide, din sectorul comunal-locativ, precum și de dejecții animaliere acumulate, depozite de pesticide din sectorul agrar și de depozitele de produse petroliere, stațiile de alimentare cu petrol, alte surse de poluare continuă din sectorul energetic.*

O pondere aparte o au și apele meteorice rezultate în urma precipitațiilor, care în ultima vreme sunt de scurtă durată și puternice. În procesul scurgerii, antrenează atât apele uzate, cât și deșeurile, îngrășămintele organice și alte substanțe și produse nocive, astfel că în momentul deversării în receptorii naturali acestea conțin un număr mare de poluanți.

Un pericol iminent de poluare a apelor subterane îl prezintă sondele arteziene abandonate, care, de obicei, au coloana de tubaj deteriorată sau gura sondei deschisă, ceea ce facilitează amestecul apelor pluviale cu cele de adâncime și înrăutățirea calității straturilor acvifere.

Poluarea apelor transfrontaliere generează presiuni cu țările vecine (R. Moldova-România; R. Moldova-Ucraina). Potrivit Acordurilor bilaterale de cercetare încheiate între Republica Moldova și România, Republica Moldova și Ucraina se efectuează monitorizarea calității apei f. Nistru și r. Prut. Astfel, pe parcursul anului 2014 au fost prelevate probe de apă din fl. Nistru, r. Prut, iar rezultatele indicatorilor calitativi ai apei nu au constatat depășiri ale concentrațiilor maximal admisibile (CMA).

Biodiversitatea

Resursele biologice ale Republicii Moldova sînt reprezentate printr-o varietate specifică de plante, animale, ciuperci și microorganisme a căror valoare este indiscutabilă pentru orice ecosistem terestru, acvatic sau aerian. Diversitatea speciilor este determinată de poziția geografică a țării, condițiile climatice, paleogeografice, de schimbul de biotă cu regiunile vecine și, îndeosebi, de impactul antropic.

Activitățile și relațiile din domeniul managementului biodiversității sunt reglementate prin cadrul legislativ: Legea privind protecția mediului înconjurător, nr. 1515/1993; Codul silvic, nr. 887/1996; Legea cu privire la spațiile verzi în localitățile urbane și rurale, nr.591/1999; Legea regnului animal, nr.439/1995; Legea cu privire la fondul ariilor naturale protejate de stat, nr.1538/1998; Legea cu privire la fondul piscicol, pescuitul și piscicultura, nr.149/2006.

Cadrul instituțional privind managementul biodiversității constituie: i) Ministerul Mediului prin instituțiile subordonate: Agenția Moldsilva (fondul forestier de stat, ariile protejate acoperite cu vegetație forestieră, fauna cinegetică din fondul forestier), Inspectoratul Ecologic de Stat (controlul și autorizarea lucrărilor silvice și cinegetice), Serviciul piscicol (controlul și autorizarea folosinței resurselor piscicole); ii) Autoritățile Publice Locale (fondul forestier din subordine, spații verzi, arii protejate amplasate pe teritoriul

din subordine); iii) Academia de Știință (arii protejate, conform Legii nr. 1538/1998); iv) persoane juridice și fizice (fond forestier privat); v) Asociația Vânătorilor și Pescarilor din Moldova (fauna cinegetică cu blană și păsări de baltă).

Resursele forestiere sînt constituite din resursele fondului forestier și ale vegetației forestiere de pe terenurile din afara acestuia. Pădurile au un rol deosebit în menținerea echilibrului ecologic, în combaterea deșertificării și degradării terenurilor și a solurilor, în conservarea biodiversității, protecția peisajului, a apelor și a bazinelor hidrografice, în securitatea alimentară și energetică, în atenuarea impactului schimbărilor climatice și în prevenirea și reducerea riscului de dezastre naturale.

Conform situației la 01 ianuarie 2014, fondul forestier al Republicii Moldova, reprezintă 13,6% din suprafața totală a terenurilor, sau aproximativ 446 400 ha. Circa 379 300 ha. din această suprafață sunt terenurile acoperite cu păduri, restul sunt terenurile destinate împăduririi sau pentru diverse necesități administrative. Vegetația forestieră din afara fondului forestier constituie 51,9 mii ha. Conform datelor Registrului bunurilor imobiliare, ținut de Întreprinderea de Stat „Cadastru”, 81,1% din fondul forestier național se află în proprietatea publică a statului, 18,3% sunt deținute de autoritățile publice locale (primării) și doar 0,6% de proprietari privați.

Conform Codului silvic, pădurile sunt în exclusivitate cu funcționalitate de protecție a mediului. Se disting cinci subgrupe funcționale de păduri, cum ar fi:

- de protecție a apelor – 1,6%
- de protecție a terenurilor și solurilor – 7,9%
- de protecție contra factorilor climatici și industriali dăunători – 47,4%
- de recreere – 26,4%
- de interes științific și de conservare a genofondului și ecofondului forestier – 16,7%

Spațiile verzi din localitățile urbane și rurale folosite de populație pentru recreere constituie 21.553,56 ha, inclusiv: de folosință generală – 6.790,56 ha, cu acces limitat – 3.166,29 ha, cu profil specializat – 106,17 ha, cu funcții utilitare – 9.805,7 ha, zonă turistică – 36,43 ha. De menționat că în ultima vreme are loc reducerea masivă a spațiilor verzi, din cauza convertirii acestora în suprafețe ocupate de construcții. Suprafețe impunătoare de spații verzi de pe teritoriul Republicii Moldova se vînd sau se dau în arendă. S-au degradat mai multe spații verzi din preajma bazinelor de ape, a scuarurilor dintre cartiere, a parcurilor din municipii, orașe și comune. Pe lângă micșorarea teritoriului acoperit cu vegetație, poluarea spațiilor verzi reprezintă o altă problemă de mediu gravă. Restrîngerea spațiilor verzi sporește riscurile ecologice urbane, avînd un impact negativ imediat asupra viabilității și durabilității acestora, asupra calității vieții și stării de sănătate a populației.

Suprafața actuală a pădurilor și celorlalte tipuri de vegetație forestieră din țară este insuficientă pentru satisfacerea necesităților de menținere a echilibrului ecologic al mediului ambiant. Consecințele acestei situații sunt hazardele climatice, hidrologice și geomorfologice (secete, inundații, alunecări de teren, eroziuni). Diminuarea esențială a ecosistemelor forestiere din luncile râurilor a provocat nu numai o reducere semnificativă a diversității biologice, dar și o dezvoltare socio-economică deficitară.

Ariile naturale protejate de stat din Republica Moldova ocupă o suprafață de 189,4 mii ha, ceea ce constituie 5,5% din suprafața țării și este cu mult mai mică decît în majoritatea țărilor europene.

În conformitate cu Legea nr. 1538-XIII din 25 februarie 1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, există 12 categorii de arii naturale protejate de stat, printre care: rezervații științifice, naturale, peisajere, ale biosferei, parcuri naționale, monumente ale naturii, grădini dendrologice, zoologice, zone umede ș.a.

Analiza structurii funcționale a ariilor naturale protejate de stat indică faptul că nucleul acestor arii îl constituie rezervațiile peisagistice și cele științifice. Majoritatea ariilor naturale protejate de stat sînt amplasate în sectorul silvic, ceea ce reprezintă 15,3% din suprafața fondului forestier și circa 17% din suprafața acoperită cu păduri.

Ponderea relativ redusă a ariilor naturale protejate de stat nu asigură o conservare efectivă a diversității biologice, conform cerințelor convențiilor internaționale din domeniu. Din punct de vedere științific, extinderea la scară națională a rețelei de arii naturale protejate pînă la 10% din teritoriu poate asigura protecția a circa 50% din totalul de specii care reflectă diversitatea biologică a ecosistemelor naturale. Situația din an în an se agravează cauza fiind nerespectarea regimului de protecție în majoritatea ariilor

naturale protejate de stat. Trebuie de menționat și cazul că, rețeaua de arii naturale protejate de stat nu corespunde totalmente criteriilor Uniunii Internaționale de Conservare a Naturii și cerințelor Convenției cu privire la Diversitatea Biologică și necesită a fi ajustată la prevederile acestora.

În Republica Moldova există trei arii naturale protejate cu statut de **zonă umedă de importanță internațională**, cu o suprafață totală de 94,7 mii ha, unde este concentrată cea mai mare diversitate de faună și care au ca obiectiv protecția și conservarea habitatelor naturale și a păsărilor migratoare atât la nivel național, cât și la nivel european. Acestea sunt: zona „Lacurile Prutului de Jos”, zona „Nistrul Inferior” și zona „Unguri–Holoșnița”. Cu regret, importanța naturală, economică sau culturală a acestor arii este puțin cunoscută. Zonele umede sînt utilizate în scopuri economice, pentru irigație, pescuit, pășunat, vînat sau recreere, fiind transformate sau complet distruse. Terenurile din zonele umede de importanță internațională sînt gestionate de către Agenția „Apele Moldovei”, Agenția „Moldsilva”, autoritățile administrației publice locale și alți proprietari. Din cauza gestionării ineficiente a acestor zone, există circa 150 mii ha de zone umede și de luncă care necesită o restabilire și reconstrucție ecologică.

Administrarea corespunzătoare a zonelor umede de importanță internațională să fie efectuată conform anumitor planuri de management. Pînă în prezent, au fost elaborate proiectele planurilor de management pentru două zone Ramsar, cu pregătirea actelor necesare pentru transformarea uneia în parc național. Cu toate acestea, este necesară îmbunătățirea politicii de management în domeniul dat la toate nivelurile, elaborarea documentelor relevante și regulamentelor pentru zonele umede de importanță internațională. Totodată, o parte din acestea sînt recunoscute ca zone-nucleu ale Rețelei Ecologice Naționale, însă nu există o listă autorizată a zonelor umede de importanță națională și criterii cu referire la ele oficial aprobate.

Parcul național „Orhei” a fost constituit pe o suprafață de 33792,09 hectare incluzând 18 comune din 4 raioane – Orhei, Strășeni, Călărași și Criuleni. Proiectul Hotărârii privind fondarea primului parc de acest gen în Republica Moldova a fost aprobat la 12 iulie 2013, procedura s-a inițiat încă în anul 2008. Parcul Național Orhei beneficiază de un regim special de protejare și conservare a speciilor de plante și animale sălbatice, elementelor și formațiunilor cu valoare ecologică, științifică, recreațională și culturală deosebită, amplasate în această zonă. Nucleele principale ale parcului sunt Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, Rezervația peisagistică Trebujeni, segmentul de pădure Curchi cu mănăstirea omonimă și Rezervația peisagistică Țigănești cu Mănăstirea Țigănești.

Obiectivele creării parcului național sînt:

- asigurarea conservării biodiversității;
- menținerea și îmbunătățirea calității serviciilor ecosistemelor;
- menținerea diversității genetice a plantelor;
- promovarea agriculturii ecologice;
- restabilirea pădurilor, pășunilor, luncilor;
- conservarea resurselor de apă;
- sporirea activităților de recreare și valorificarea potențialului turistic.

Diversitatea floristică determină în mare măsură și **diversitatea faunistică** în ecosistemele naturale (terestre și acvatice). După numărul de specii de animale care populează teritoriul țării, Moldova este plasată printre statele cu o faună relativ bogată. Fauna vertebratelor include: 70 de specii de mamifere, 281 de specii de păsări, 14 specii de reptile, 14 specii de amfibieni și 41 de specii de pești. Fauna nevertebratelor este destul de bogată – aproximativ 15.000 de specii, din care numai 13.000 sînt specii de insecte.

Valorificarea și exploatarea intensă a ecosistemelor silvice, acvatice, de stepă, de luncă și stîncării a pus în primejdie diversitatea lumii animale, cauzînd deteriorarea lanțurilor trofice ale lumii vii. Procesul de degradare a ecosistemelor naturale și antropizate are o influență semnificativă asupra bogăției lumii animale și vegetale. Ecosistemele forestiere oferă animalelor condiții de viață mai variate, însă fragmentarea esențială a pădurilor reduce posibilitatea de schimb populațional al acestora. De menționat că, ecosistemele silvice ale Codrilor Centrali, care după diversitatea floristică sînt mai bogate decît din zona de Nord, au și o faună cu o diversitate specifică mai mare, pe cînd pădurile din zona de sud a republicii au o densitate faunistică mai redusă. Concomitent cu reducerea suprafețelor de păduri și intensificarea pășunatului excesiv al ecosistemelor de stepă și luncă, unele specii floristice și faunistice au devenit vulnerabile și rare. Astfel, reieșind din cele menționate, Cartea Roșie a Republicii Moldova se completează permanent cu specii noi aflate în pericol de dispariție și care trebuie luate sub protecția statului. Dacă prima ediție a Cărții Roșii

(1978) includea 29 de specii de animale și 26 de specii de plante, atunci ediția a doua (2001) cuprinde 126 de specii de plante și 116 de specii de animale, apoi ediția a 3-a, care a fost editată (2015), cuprinde 208 specii floristice și 219 specii faunistice.

O diversitate relativ mică a faunei acvatice s-a păstrat în bălțile și cursurile inferioare ale Nistrului și Prutului. Unele bălți au fost desecate, altele înămolite și degradate, în rezultat nu mai funcționează ca un ecosistem acvatic adecvat.

Într-un declin dramatic se află speciile de animale de vânătoare, cauzat de braconajul excesiv, numărul mare de răpitori (vulpi) și de lipsa unei gestionări eficiente a gospodăriei cinegetice.

Schimbări climatice

Este recunoscut faptul că schimbările climatice reprezintă o provocare cu care se confruntă omenirea în secolul XXI. Frecvența sporită și intensitatea mai mare a calamităților naturale este deja resimțită, calificată ca una dintre consecințele schimbărilor climatice. Prin natura lor, schimbările climatice au o dimensiune globală, însă țările mai sărace sunt cele mai vulnerabile, pentru că ele pot fi afectate puternic, însă capacitatea lor de adaptare este foarte limitată. Printre aceste țări se numără și Republica Moldova. Prin urmare, sunt necesare acțiuni prompte și coordonate la nivel internațional și național pentru a atenua consecințele schimbărilor climatice.

Încălzirea globală a modificat deja modul de viață în multe regiuni ale lumii, săracii suferind cel mai mult din această cauză. Conform unor scenarii ale schimbărilor climatice, efectul încălzirii se va resimți în Moldova în perioadele anotimpului de iarnă și în anotimpurile de tranziție. Către anii 2080, temperaturile mijlocii negative de referință (-21°C) ar putea crește cu până la $2-5,7^{\circ}\text{C}$, iar temperaturile mijlocii de primăvară și toamnă s-ar putea majora cu circa $4-5^{\circ}\text{C}$. Încălzirea minimă relativă se presupune că va avea loc în lunile de vară: cu 1°C la începutul secolului și cu circa 3°C la sfârșitul acestuia. Se anticipează și o oarecare sporire a precipitațiilor în timpul iernii și primăverii, însă, tendințele pentru vară și toamnă sunt preponderent negative (o diminuare cu 20-30% către anii 2080). Astfel, Moldova se va confrunța cu ierni mai calde și mai umede, dar cu veri și toamne mai toride și uscate.

Schimbările climatice influențează în mai multe moduri dezvoltarea societății noastre, manifestate printr-o insecuritate sporită a resurselor de apă, o expunere mai mare la fenomenele climatice externe, deteriorarea mediului sau pierderea resurselor naturale și a ecosistemelor, cea ce pot condiționa obstacole semnificative în calea progresului dezvoltării umane în Republica Moldova. Resursele de apă din Republica Moldova sunt sensibile la schimbările climatice în raport cu cantitatea și calitatea acestora. Scenariile de emisii a gazelor cu efect de seră și modelele climatice oferă valori diferite ale proiecțiilor pentru cantitatea și calitatea apei în viitor în Republica Moldova. Conform estimărilor, resursele disponibile de apă de suprafață se vor diminua cu 16-20% deja în anii 2020. Trebuie de subliniat faptul că, resursele de apă reprezintă cele mai esențiale resurse pentru funcțiile vitale ale tuturor ființelor vii, plantelor, pentru producția agricolă, precum și pentru multe procese industriale. Conform investigațiilor, bilanțul național rezerve/consum de apă din Moldova este adecvat în raport cu resursele disponibile. În pofida acestui echilibru, anumite regiuni ale țării se confruntă cu un deficit de apă.

Schimbările climatice, de perspectivă, vor afecta suficiența resurselor de apă, iar regiunile cu un deficit de apă vor suferi mai mult. Datorită schimbărilor climatice, Moldova ar putea avea tot mai frecvente surplusuri de apă pe termen scurt, îndeosebi sub formă de inundații-fulger provocate de ploi torențiale de scurtă durată, precum și secete sezoniere (lipsa de precipitații).

Deosebit de îngrijorător este impactul asupra agriculturii, care este o sursă principală de venituri în Moldova pentru peste o jumătate din populație a țării, care locuiește în mediul rural și circa o treime din forța de muncă este angajată în agricultură. În perioada de tranziție, agricultura Moldovei a suferit un declin cardinal. Aceasta a avut un impact semnificativ asupra indicatorilor dezvoltării umane, deoarece mulți locuitori din sectorul rural migrează spre regiunile urbane sau în străinătate, iar satele își pierd capitalul uman. În rezultatul dotării tehnogice slabe și nereușitei de a adopta măsuri de protecție a solului, calamitățile naturale frecvente, precum secetele, înghețurile târzii primăvara, grindina și inundațiile, au deseori un impact distructiv asupra recoltelor și asupra veniturilor fermierilor.

Schimbările climatice de perspectivă ar putea submina serios securitatea alimentară a Moldovei. Conform estimărilor cel mai mare impact asupra mediului și agriculturii revine secetelor. Seceta gravă din 2007 a avut

proporții devastatoare, când peste 90% din teritoriul țării și 80% din populația rurală, dependentă de agricultură, au fost afectate de recolte reduse. Bilanțul general al efectelor schimbărilor climatice, conform proiecțiilor pentru următorii 100 de ani, nu este favorabil pentru agricultura Moldovei.

Efectele posibile ale schimbărilor climatice ar putea avea un impact pronunțat asupra sectorului energetic al Moldovei. Impactul schimbărilor climatice se va resimți de infrastructura de distribuție a energiei, se va modifica structura cererii de energie și capacitățile de producție a energiei. Fenomenele meteorologice extreme, mai frecvente și mai violente, precum furtunile sau fulgerele, pot avaria grilele de furnizare și prezintă un pericol pentru transmisia și distribuția electricității. Un pericol pentru Moldova prezintă inundațiile, vânturile puternice și ploile torențiale, care, de regulă, conduc la întreruperi de livrare a energiei.

Schimbările climatice pot afecta și oferta de energie. Deși, Republica Moldova, își satisface necesitățile în energie din importuri, Strategia Energetică Națională preconizează fortificarea capacităților de producție locale, prin modernizarea și re tehnologizarea centralelor existente CET 1, CET 2 și CET Nord, precum și construcția unor CET-uri noi mai mici. Un alt domeniul al eforturilor va urmări sporirea producției de energie, obținute din surse regenerabile, precum biomasa, energia solară și eoliană.

Creșterea pronosticată a temperaturilor maxime în legătură cu schimbările climatice poate influența în mod considerabil magistralele rutiere, chiar dacă nu există date suficiente pentru a cuantifica acest efect. Valorile de căldură pot înrăutăți sau chiar distruge terasamentul de asfalt al drumurilor naționale.

Temperaturile înalte pe timp de vară, de asemenea pot cauza deformarea liniilor de cale ferată, care deja sunt vechi și uzate, pot accelera uzura fizică a părților metalice în poduri și chiar pot cauza deformarea termică. Atât cei de la transportul rutier, cât și cei de la calea ferată pot suporta pierderi economice suplimentare pentru operatorii care utilizează ambele sisteme.

Temperaturile înalte, de asemenea, pot influența transportul aerian, atât avioanele, cât și infrastructura de la sol, iar condițiile meteorologice aride vara, posibil, vor afecta nivelul apei în râul Prut și fluviul Nistru, caz care ar submina planurile de dezvoltare a transportului fluvial, promovate acum de Guvernul Republicii Moldova.

Resursele energetice

Republica Moldova este un importator net de energie, gazele naturale achiziționate dintr-o sursă unică reprezentând sursa majoră de combustibil. Structura mixului energetic al UE-27 este foarte diferită de cea a Republicii Moldova în ceea ce privește participarea gazelor naturale (23,9% față de 40,5% în Republica Moldova, adică aproape jumătate), astfel încât impactul acestei dependențe este diferit. Rezervele de petrol ale Republicii Moldova sînt foarte mici. Ele sînt situate în partea de sud a țării, fiind extrase în raionul Cahul, în timp ce rezervele identificate în raionul Cantemir nu au fost încă exploatare. Cărbunele are o participare mai redusă în mixul energetic din Republica Moldova. În lumina politicii UE de promovare a generării energiei electrice prin tehnologii cu emisii de carbon reduse, acest fapt trebuie perceput ca o precondiție favorabilă implementării în Republica Moldova a unei politici coerente cu politica UE privind mixul energetic viitor.

O comparație a structurii consumului pe activități arată că 46,8% din consumul de energie din Republica Moldova este reprezentat de consumul casnic, comparativ cu numai 26,5% în UE și numai 6,9% de consumul industrial comparativ cu 24,2% în UE.

Consumul de energie electrică în Republica Moldova a crescut rapid în ultimul deceniu.

Pînă în 2020, perioadă impusă de durata necesară realizării interconexiunilor de transport al gazelor naturale și al energiei electrice, precum și a realizării funcționalității lor depline, Republica Moldova va dezvolta din punct de vedere legislativ, instituțional și logistic o piață liberalizată funcțională a energiei, conștientizînd totuși faptul că doar accesul la piețele Uniunii Europene de energie electrică și gaze naturale nu va aduce soluții ușoare pentru toate problemele energetice existente ale țării. În această perioadă, Guvernul Republicii Moldova va coordona realizarea acțiunilor politice și implementarea măsurilor tehnico-legislative, necesare, pe de o parte, pentru identificarea și valorificarea celor mai sigure surse de aprovizionare cu energie pe căile existente și, pe de altă parte, pentru reducerea perioadei necesare întăririi interconexiunilor și construirii piețelor concurențiale.

Perioada 2013-2020 va reprezenta, de asemenea, etapa în care sînt așteptate primele rezultate în implementarea unor măsuri mai puțin costisitoare de eficiență energetică pentru reducerea consumului de energie cu 20% pînă în anul 2020 și utilizarea surselor regenerabile de energie celor mai apropiate de costul energiei convenționale, pentru asigurarea unei contribuții a acestora de 20% în mixul energetic al anului 2020. Aceste măsuri vor coexista cu achiziția încă vulnerabilă a gazelor naturale și a energiei electrice, din cauza numărului limitat de surse alternative de aprovizionare. Pe lîngă exploatarea resurselor eoliene și a celor solare, care se vor adăuga la exploatarea tradițională a biomasei pentru încălzire, prospectarea activă a resurselor naturale de hidrocarburi, inclusiv de gaze naturale neconvenționale, va putea contribui la diminuarea dependenței energetice a Republicii Moldova.

Pînă în 2020, este de așteptat ca marea majoritate a țărilor de pe glob să convină asupra unei forme pentru limitarea emisiilor de CO₂ de la centralele electrice din aceste țări. UE este, cu siguranță, în fruntea acestei evoluții și Republica Moldova va lua măsuri în ceea ce privește aceste limite viitoare asupra emisiilor de CO₂.

Republica Moldova se află într-un context regional plin de provocări, cu un echilibru geopolitic aflat în permanentă evoluție. Aprovizionarea țării cu energie în condițiile cadrului existent este o parte din acest mozaic dificil și trebuie examinată în mod corespunzător. Calitatea de membru al Comunității Energetice și de partener al Uniunii Europene cere eforturi considerabile din partea Republicii Moldova, iar pe termen scurt și mediu vor fi necesare eforturi chiar mai mari. Din cauza barierelor tehnice existente în prezent în calea integrării reale a pieței sale energetice în piața internă de energie a UE, Republica Moldova, pe termen scurt, va avea o rată mai mare de creștere a obligațiilor comparativ cu rata de creștere a beneficiilor specifice.

Țintele naționale energetice ale Republicii Moldova pentru anul 2020, cu un reper intermediar în 2015, sînt stabilite în mod coerent de către Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” și Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020, avînd în vedere angajamentele asumate de Republica Moldova prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice:

- 1) în domeniul specific al securității energetice:
 - a) realizarea interconexiunilor energetice: 139 de km de linii de energie electrică și 40 de km de conducte de gaze naturale în 2020;
 - b) stimularea utilizării energiei produse din surse de energie regenerabilă raportate la consumul total brut intern: 20% în 2020, cu un obiectiv intermediar de 10% în anul 2015;
 - c) asigurarea ponderii biocarburanților din totalul carburanților de 10% în 2020, cu un obiectiv intermediar de 4%;
 - d) majorarea capacităților interne de producere a energiei electrice cu pînă la 800 MW în 2020;
 - e) asigurarea ponderii producției anuale de energie electrică din surse de energie regenerabile de 10% în 2020.
- 2) în domeniul specific al eficienței energetice:
 - a) reducerea intensității energetice cu 10% în 2020;
 - b) reducerea pierderilor în rețelele de transport și de distribuție cu pînă la 11% în 2020 (pînă la 13% în 2015) pentru energie electrică, cu 39% în 2020 (cu 20% în 2015) pentru gaze naturale și cu 5% în 2020 (cu 2 % în 2015) pentru energie termică;
 - c) reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (comparativ cu 1990) cu 25% în 2020;
 - d) reducerea consumului de energie în clădiri cu 20% în 2020;
 - e) ponderea clădirilor publice renovate de 10% în 2020.

În conformitate cu obiectivele UE de îmbunătățire a eficienței energetice, Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020 stabilește pe termen lung economii de energie în proporție de 20% pînă în 2020. Obiectivul intermediar pentru economiile de energie, care urmează să fie realizat pînă în anul 2016, este 9%.

Obiectivele naționale pentru îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea utilizării surselor regenerabile pentru anul 2020 sînt stabilite la nivele ambițioase, în conformitate cu țintele Uniunii Europene și urmînd deciziile și recomandările Comunității Energetice, Republica Moldova recunoscînd beneficiile și asumîndu-și eforturile. Cu toate acestea, cel mai important în acest deceniu va fi obiectivul asigurării securității aprovizionării cu energie, avînd la bază cele două direcții prioritare:

- 1) consolidarea tranzitului de energie electrică și gaze naturale prin extinderea interconexiunilor (adițional 139 km rețea energie electrică/40 km conducte gaze naturale pînă în 2020);

- 2) crearea platformei moderne de generare a energiei electrice (adițional 800 MW instalați, cu creșterea ponderii generării energiei electrice din surse regenerabile la peste 10% din consum).

Resursele funciare

Republica Moldova dispune de resurse de sol calitative care, în mare măsură, asigură activitatea economică a țării. Cernoziomurile, considerate soluri cu productivitate naturală înaltă, ocupă circa 70% din suprafața totală și 80% din suprafața terenurilor cu destinație agricolă. Relieful este neuniform, iar peste 80% din terenul arabil este situat pe pantele dealurilor. După forma de proprietate terenurile agricole aparțin: coperativelor agricole (6,3%), societăților pe acțiuni (2,0%), societăților cu răspundere limitată (34,0%), gospodăriilor țărănești (27,6%), gospodăriilor individuale cu terenuri agricole și grădini (14,2%); întovărășirilor pomilegumicole (0,3%), fondului de rezervă și alte terenuri (15,6%). Suprafața gospodăriilor mici și mijlocii reprezintă 42,3%.

Activitățile și relațiile din domeniul managementului resurselor funciare sunt reglementate de cadrul Legislativ, cum ar fi: Legea privind protecția mediului înconjurător, nr. 1515/1993; Codul Funciar, nr. 828/1991; Legea privind resursele naturale, nr.1102/1997; Legea cu privire la expertiza ecologică, nr.851/1996; Legea cu privire la evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, nr. 86/2014; Hotărârea Guvernului nr.1451 din 24.12.2007 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de atribuire, modificare a destinației și schimbul terenului.

Cadrul instituțional privind managementul resurselor funciare îl constituie: i) Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (folosirea fondului funciar); ii) Ministerul Mediului cu insuțiile subordonate: Inspectoratul Ecologic de Stat (controlul folosirii resurselor funciare); iii) Autoritățile Publice Locale (protecția, folosirea resurselor funciare din fondul administrat, evidența cadastrală); iv) Agenția Resurse Funciare și Cadastu (evidența, delimitarea terenurilor proprietate publică, folosința terenurilor în alte activități decât cele agricole); v) persoanele juridice și fizice (folosirea, protecția resurselor funciare private).

Pentru Republica Moldova sectorul agricol este crucial ca parte importantă a economiei, din punct de vedere a siguranței alimentare și ca sursă de locuri de muncă. Cu toate acestea, de menționat că, agricultura Moldovei în ultima vreme a suferit schimbări structurale tehnologice și semnificative. În general, nivelul veniturilor rămâne scăzut, în timp ce diferența dintre gospodăriile agricole egicente și gospodăriile țărănești, orientate spre subexistență, s-a amplificat și mai mult. Evaluările recente sugerează că impactul cel mai negativ al agriculturii asupra mediului ambiant este generat de asolamente incorecte, sau îndeosebi lipsa lor, reducerea drastică a utilizării îngrășămintelor organice, ce a condus la defertilizarea solurilor, utilizarea incorectă a îngrășămintelor minerale, substanțelor și produselor chimice și de uz fitosanitar.

Toate acestea au condiționat starea de calitate a resurselor de sol, care este calificată ca preponderent nefavorabilă, utilizarea lor rămâne neeficientă, deseori distructivă. Solurile sînt supuse permanent unei degradări intensive, cauzate atât de factorii naturali, cît și de cei antropici, care, în final, condiționează reducerea productivității lor și progresarea deșertificării terenurilor agricole.

Factorii naturali care favorizează degradarea solurilor sînt ploile cu caracter torențial în perioada caldă a anului, relieful accidentat al terenurilor agricole (circa 80%), rocile parentale salinizate sau cu o textură nefavorabilă, nivelul și mineralizarea apelor freatice etc. Conform unor studii, suprafața terenurilor erodate în ansamblu pe țară constituie 877.644 ha, dintre care 504.777 ha sunt slab erodate, 259.332 ha mediu erodate și 114.165 ha puternic erodate. Pierderile anuale directe și indirecte, cauzate de eroziune, sunt estimate la 2.432 miliarde MDL. Mai mult decît atît, circa 84.000 ha de terenuri sunt considerate terenuri degradate, afectate puternic de alunecări de teren și de ravene. Rata de creștere a suprafeței afectate de alunecări de teren este de 1.000 ha anual. Cele mai mari suprafețe afectate de alunecări se atestă în raioanele Nisporeni (2.956 ha), Călărași (2.147 ha), Ungheni (2.065 ha), Hîncești (1.165 ha), Strășeni (697 ha) și Telenești (538 ha).

Alunecările de teren afectează casele de locuit, drumurile, construcțiile hidrotehnice etc. Actualmente, 80% din terenurile afectate de alunecările de teren sînt scoase din circuit și atribuite fondului de rezervă, înregistrate ca „terenuri destinate împăduririi”.

Cel mai mare impact asupra calității solurilor, care favorizează activizarea și intensificarea proceselor de degradare, este provocat de factorul antropogen. Astfel, privatizarea terenurilor și parcelarea fondului funciar, nerespectarea asolamentelor agricole, neefectuarea măsurilor antierozionale, neimplementarea

recomandărilor și bunelor practici de protecție și conservare a solurilor au complicat posibilitatea gestionării eficiente a resurselor de sol. Pe parcelele înguste privatizate, amplasate de-a lungul pantelor, prelucrarea solului se efectuează în aceeași direcție (din deal în vale), ceea ce accelerează eroziunea. Necontrolat, din propria inițiativă a deținătorilor de terenuri, deseori suprafețe considerabile din cele mai calitative soluri se exclud din circuitul agricol, rămân nelucrate sau lăsate pârloagă.

Nota medie de bonitate a solurilor pe țară constituie 63 de puncte. Aceasta se reduce anual, în funcție de activizarea proceselor de degradare: eroziuni, dehumificări, destructurări, compactări secundare, solonețizări și salinizări, înmlăștiniri. Pe parcursul ultimilor 30 de ani, suprafața solurilor erodate s-a majorat cu 223,8 mii ha, avansând cu aproximativ 6,4 mii ha anual, și constituie la momentul dat circa 880 mii ha, ceea ce reprezintă 25,93% din suprafața totală a țării sau 40% din fondul agricol. Nivelul cel mai înalt de erodare a terenurilor agricole este înregistrat în raioanele Călărași (56,1%), Cahul (44,4%), Hîncești (43,7%), Ungheni (43,4%), Nisporeni (43,4%). Pierderile anuale de sol fertil de pe terenurile agricole cauzate de eroziuni constituie, după unele estimări, 26 mil. tone, inclusiv humus – 700 mii tone, azot – 50 mii tone, fosfor – 34 mii tone, potasiu – 597 mii tone. În mod indirect, procesul respectiv are și alte consecințe: înnămolirea iazurilor și a altor bazine acvatice, poluarea solurilor, a apelor subterane cu produse de uz fitosanitar și fertilizanți, distrugerea căilor de comunicație, a construcțiilor hidrotehnice etc. Diminuarea calității solurilor este condiționată de procesele de dehumificare. În solurile arabile valorificate, din cauza reducerii materiei organice și încorporării în sol a îngrășămintelor, conținutul de humus scade anual cu circa 10 tone la hectar.

Distrugerea solului are loc și prin diverse lucrări de excavare, în cazul exploatărilor miniere la zi, care condiționează creșterea suprafețelor de soluri neproductive. Concomitent la aceasta se poate de adăugat și distrugerea perdelilor forestiere de protecție a câmpurilor.

Conform cadastrului funciar, în anul 1991, suprafața perdelelor forestiere de protecție a terenurilor agricole constituia 31 mii ha. În prezent, acoperirea landșafturilor agricole cu fișii forestiere de protecție este, practic, de 2 ori mai mică decât necesarul de 58 mii hectare. Astfel, pentru îmbunătățirea situației ecologice în cadrul fondului funciar, este necesar de a forma pe terenurile cu destinație agricolă o carcasă forestieră (verde) de protecție cu diferite funcții.

Substanțe chimice

Datorită reducerii considerabile a principalelor surse de poluare difuză în ultimele decenii, poluarea de fond a solurilor a devenit mai puțin actuală. S-au redus semnificativ cantitățile de fertilizanți și pesticide aplicate în agricultură, nu mai este actuală problema poluării cu nitrați și metale grele (zinc, nichel și plumb mobil). Mai persistă, la nivel local, poluarea solurilor cu cupru mobil, rezultat al utilizării nereglementate a zamei bordoleze și a altor preparate ce conțin cupru.

Activitățile din domeniul folosirii substanțelor chimice sunt reglementate de Legea privind protecția mediului înconjurător, nr.1515/1993; Legea cu privire la produsele și substanțele nocive, nr.1236/1998.

Cadrul instituțional din domeniu îl constituie: i) Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (autorizarea și folosirea substanțelor chimice); ii) Ministerul Mediului (controlul și autorizarea folosirii substanțelor chimice-IES); iii) Ministerul Sănătății (controlul și autorizarea folosirii substanțelor chimice); iv) Ministerul de Interne cu instituția subordonată - Departamentul Situații Excepționale (transportarea substanțelor periculoase); v) Autoritățile Publice Locale (folosirea substanțelor chimice pe terenurile din subordine, paza și protecția); vi) persoanele juridice și fizice (păstrarea și folosirea substanțelor chimice pe terenurile private).

Tot mai acută devine problema poluării locale a solurilor cu deșeuri și substanțe nocive. În jurul localităților se transportă și se depozitează haotic deșeuri de diferite categorii și proveniență. În afară de deșeurile depozitate în locurile autorizate și spontane (rampele, platformele și poligoanele), cantități semnificative de deșeuri, preponderent solide, sînt transportate (aruncate) în râpi, în fișiile forestiere, în canale și rîulețe, pe marginea drumurilor, pe terenurile deteriorate etc. Aceste deșeuri poluează, în primul rînd, solul, apoi apele freatice.

Rămîne actuală poluarea locală a solurilor cu pesticide, cu poluanți organici persistenti, mai ales din jurul fostelor și actualelor depozite de chimicale agricole (îngrășăminte minerale, pesticide etc.) și a stațiunilor de pregătire a soluțiilor de protecție a plantelor. Odată cu scurgerile de suprafață, acești poluanți se acumulează în sol și în aluviunile corpurilor de apă. De asemenea, materialele de construcție parvenite din demolarea depozitelor vechi sînt factori importanți de poluare a solurilor în locurile de folosire a acestora.

În perioada anilor 2008-2010, la nivel național, a fost realizată inventarierea și cartografierea zonelor contaminate cu poluanți organici persistenti. S-au identificat în total 1.588 de locații contaminate, care includ 2.326 de obiecte ale infrastructurii de chimizare a agriculturii: depozite, stații de pregătire a soluțiilor, terenuri pentru elicoptere, rezervoare de evaporare, precum și locuri de înhumare ilicită a pesticidelor. Cele mai răspândite tipuri de infrastructură a chimizării sunt fostele depozite de păstrare a îngrășămintelor minerale și substanțelor și produselor chimice în agricultură (45% din numărul total al construcțiilor) și stațiile de pregătire a soluțiilor de chimicale (34%).

La moment, în 7 depozite centrale raionale se păstrează circa 980 tone de pesticide, care urmează să fie eliminate în perioada următoare. Din acestea, 730 tone de pesticide solide din 6 depozite raionale (Alexandreni, Sîngerei; Călărași; Bugeac și Gaidar, UTAG; Hîncești, Fălești și Ungheni) sunt planificate spre evacuare în cadrul proiectului finanțat de NATO și implementat de Ministerul Apărării și circa 250 tone stocate în depozitul din s. Pașcani, r-nul Criuleni au fost reambalate în 2015 și sunt preconizate a fi eliminate în cadrul proiectului regional finanțat de Comisia Europeană și FAO și implementat de FAO în parteneriat cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.

În ultima perioadă se înregistrează o poluare a solurilor cu produse petroliere pe întreg teritoriul țării, sursele principale fiind depozitele și stațiile de alimentare cu carburanți, spălătoriile și stațiile de service auto, precum și poluările accidentale.

Deșeuri menajere și de producție

Gestionarea deșeurilor solide este strâns legată de obiectivele de dezvoltare a țării. Administrațiile publice locale sunt abilitate cu funcția responsabilă în organizarea acestor sisteme, prin urmare necesită a stabili taxe corespunzătoare, care să asigure finanțarea activităților de salubritate și gestionare a deșeurilor. Servicii specializate de salubritate există în municipii, în toate centrele raionale, inclusiv în orașele mici din cadrul raioanelor, gestionarea deșeurilor municipale fiind realizată în mod organizat, prin intermediul acestor servicii. **În mediul rural**, în general nu există servicii organizate pentru gestionarea deșeurilor, transportul la locurile de depozitare fiind făcut în mod individual de către generatori. Actualmente se atestă o intenție pozitivă de a crea servicii de colectare a deșeurilor și în unele localități rurale,

Generarea deșeurilor municipale este influențată de numeroși factori, cei mai importanți fiind venitul populației, comportamentul consumatorilor, apariția pe piață de noi produse ambalate și evoluția demografică. Un nivel ridicat al venitului populației și urbanizarea a rezultat în generarea unei cantități mari de deșeuri pe cap de locuitor, acestea fiind în zonele rurale de obicei cuprinse între 0,3 - 0,4 kg / loc. / zi, respectiv 0,9 kg / loc. / zi sau mai mult, în zonele urbane,²⁹

Cantitatea de deșeuri menajere solide generate și colectate centralizat în anul 2014 în mediul urban și rural a constituit 2.437.943 m³ de deșeuri. Depozitarea deșeurilor menajere solide în anul 2014 s-a realizat în 1.158 depozite cu suprafața de 1.235,5 ha organizate de autoritățile publice locale în localitățile respective³⁰.

În prezent sunt în proces de elaborare a Studiilor de fezabilitate și a rapoartelor privind evaluarea impactului asupra mediului în contextul creării unui sistem de gestionare a deșeurilor în trei din cele opt zone de gestionare integrată a deșeurilor din Republica Moldova, stabilite conform strategiei de gestionare a deșeurilor pentru anii 2013-2027, și anume: Regiunea de Dezvoltare Sud – raioanele Cahul, Cantemir și Taraclia; Regiunea de Dezvoltare Centru – raioanele Călărași, Nisporeni și Ungheni; Regiunea de Dezvoltare Nord – raioanele Briceni, Dondușeni, Edineț și Ocnița. Până în prezent în rezultatul studiilor efectuate și ședințelor de lucru organizate a fost identificat amplasamentul pentru depozitul de deșeuri menajere solide pentru Regiunea de Dezvoltare Sud în actualul depozit din or. Cahul și amplasamentul a două stații de transfer în Cania și Taraclia, pentru care există decizii ale consiliilor locale; a fost inițiată procedura de schimbare a destinației terenurilor.

Activitățile privind managementul deșeurilor menajere și de producție sunt reglementate prin Legea privind protecția mediului înconjurător, nr.1515/1993, Legea privind deșeurile de producție și menajere, nr.1347/1997.

²⁹ Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor – HG 248 din 10.04.2013

³⁰ Conform datelor Biroului Național de Statistică.

Cadrul instituțional privind managementul deșeurilor îl constituie: i) Autoritățile Publice Locale (colectarea, transportarea și depozitarea deșeurilor, crearea și administrarea serviciilor publice din domeniu); ii) Ministerul Mediului prin Inspectoratul Ecologic de Stat, cu subdiviziunile raionale (controlul și autorizarea depozitării deșeurilor); iii) Ministerul Sănătății (controlul și autorizarea depozitării deșeurilor).

Deșeuri periculoase

Un impact deosebit asupra mediului natural și, îndeosebi, asupra sănătății populației au **deșeurile toxice/periculoase**, care formează mai puțin de 1% din toată cantitatea de deșeuri acumulate în țară.

În anul 2013 a fost generată o cantitate totală de 726,8 tone de deșeuri periculoase. Conform studiului statistic principalele tipuri de deșeuri periculoase generate au fost deșeurile petroliere – 259,1 tone, de la producerea și utilizarea lacurilor și vopselelor – 0,161 tone, șlam petrolier – 251,5 tone, deșeuri ce conțin plumb și compușii lui – 104,8 tone. Printre cele toxice sunt considerate și deșeurile de ferocianură, care prezintă stocuri de deșeuri istorice ca urmare a procesului de producere din industria vinicolă. În prezent, deșeurile se păstrează la întreprinderile vinicole în recipiente prevăzute pentru păstrarea acestora. La moment se constată prezența depozitării a 3.837,46 tone de deșeuri, ce conțin compuși de cianură (clasa I de toxicitate). Trebuie de menționat că, tehnologiile moderne utilizate în vinificație nu generează deșeuri de ferocianură.

Instituțiile medicale produc diverse deșeuri constituite din resturi alimentare, deșeuri de medicamente (pastile, pulberi, reagenți), antigen-teste de laborator, dezinfecțanți, detergenți, deșeuri biologice (medii de cultură, materiale biochimice, imunologice, substraturi biologice (sânge, seruri, țesuturi organice), dispozitive medicale și materiale radioactive, deșeuri menajere. Totuși circa 10-25% din deșeurile medicale sunt deșeuri periculoase, care necesită tratament special. Aceste fracțiuni menționate în continuare ca deșeuri medicale prezintă un risc sporit atât pentru sănătatea umană cât și pentru mediu. Conform datelor statistice, anual în instituțiile medicale se formează circa 2.000 tone de deșeuri medicale.

Tratarea deșeurilor infecțioase prin metoda de autoclavare este organizată în spitalele raionale: Soroca, Telenești, Șoldănești, Taraclia, mun. Chișinău. Pentru distrugerea deșeurilor periculoase înțepătoare/tăietoare s-au constatat cazuri de utilizare a aparatelor speciale de marca NULIFE (Criuleni, Telenești), praful format fiind expedit la depozitele pentru deșeuri menajere solide. În unele instituții medicale deșeurile infecțioase sunt arse în cuptoare improvizate sau containere metalice amplasate pe teritoriul instituției. Metoda de incinerare în echipament special este utilizată în Institutul de Ftiziopneumologie „Chiril Draganiuc”, IMS Dermatologie și Maladii Comunicabile din mun. Chișinău. Părțile anatomo - patologice, formate în spitale sunt transportate în gropile Bekkari sau sunt înhumate în cimitirile din localitățile respective. Deșeurile chimice formate și reactivele cu termen expirat sunt predate pentru neutralizare la CP „Entuziast”, SRL „Eco-Emir”, iar deșeurile cu conținut de mercur care se conțin în termometre, tonometre, lămpi luminiscente uzate sunt predate la SRL "Vaniș Prim" în baza contractelor respective.

Deșeuri de echipamente electrice și electronice (DEEE).

În ultimii ani se atestă o creștere a importurilor de produse de echipamente electrice și electronice, impactul cărora asupra mediului și sănătății, având în compoziție substanțe periculoase, cum ar fi: plumb, brom, mercur, crom, substanțe halogene. Actualmente au fost lansate mai multe inițiative de a dezvolta sistemul de colectare și reciclare a DEEE, dar acestea necesită un cadru juridic adecvat, care ar obliga producătorii de EEE să contribuie la stabilirea și funcționarea acestui sistem în Moldova după cum acesta există în țările din vecinătate prin promovarea principiului Responsabilității Extinse a producătorului. Proiectul Regulamentului privind DEEE, care a fost elaborat de către Ministerul Mediului și va fi promovat după aprobarea Legii cadru privind deșeurile.

ANEXA 2: POTENȚIALUL DE CO-FINANȚARE PENTRU SGP AL GEF EO6

1. Fondul Ecologic Național³¹

Fondul Ecologic Național este un fond național, administrat de Ministerul Mediului al Republicii Moldova. Finanțarea proiectelor se face în baza proiectelor de puse de solicitanți și aprobate de Consiliul de Administrare a Fondului.

Fondul Ecologic Național este singurul fond din Republica Moldova a cărui destinație este de finanțare a proiectelor în exclusivitate în domeniul protecției mediului.

Domenii de finanțare:

- Proiecte care prevăd implementarea strategiilor, programelor și planurilor naționale de protecție a mediului, standardelor și normativelor, pentru construcția și participarea prin cote-părți la construcția obiectivelor de protecție a mediului (inclusiv finanțarea lucrărilor de proiectare și implementarea proiectelor în domeniul alimentării cu apă și canalizare, finanțarea lucrărilor de colectare și sortare a deșeurilor și susținerea întreprinderilor de prelucrare sau de neutralizare a lor, finanțarea lucrărilor de ameliorare a calității bazinului aerian);
- Investigații științifice în domeniul protecției mediului efectuate la comanda Ministerului Mediului, participarea prin cote-părți la lucrările de cercetare-dezvoltare, elaborarea proiectelor zonelor protejate ale patrimoniului natural și ale celui construit de importanță națională și internațională;
- Organizarea și gestionarea sistemului de informație ecologică, promovarea cunoștințelor ecologice;
- Organizarea colaborării internaționale în domeniul protecției mediului, inclusiv prin antrenarea specialiștilor străini la acordarea asistenței consultative, de expertizare, participarea reprezentanților țării la activitatea convențiilor ecologice internaționale la care Republica Moldova este parte, achitarea cotizațiilor de membru al organizațiilor interstatale în domeniul protecției mediului, organizarea și realizarea activităților de implementare a Convenției CITES (elaborarea permiselor CITES, procurarea timbrului special CITES etc.);
- Lichidarea consecințelor calamităților naturale, avariilor de producție, a altor situații ce pot aduce prejudiciu mediului;
- Acordarea de sprijin financiar organizațiilor ecologiste neguvernamentale în baza unui program special de granturi pentru proiectele destinate protecției mediului.

Sume limită acordate: nu sunt specificate.

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

Modalitatea de co-finanțare:

Co-finanțarea proiectelor, aprobate spre finanțare în cadrul SGP al GEF EO6 se va face în baza Acordului-cadru de cooperare privind Programul de Granturi Mici al GEF EO6, semnat între Ministerul Mediului și PNUD Moldova.³²

Procedurile de co-finanțare prevăd următoarele etape:

1. Aprobarea proiectului spre finanțare de către CNC al SGP GEF. Aprobarea finanțării este condiționată până la identificarea și aprobarea co-finanțării proiectului.
2. Notificarea aplicantului de către CN despre aprobarea condiționată a finanțării proiectului și propunerea de a urma procedurile pentru accesarea co-finanțării proiectului din FEN
3. Acceptarea de către aplicant a propunerii de a urma procedurile pentru accesarea co-finanțării proiectului din FEN

³¹ <http://mediu.gov.md/index.php/component/content/article/79-categorii-in-romana/despre-minister/instituti-subordonate/72-fondul-ecologic-national>

³² Urmează a fi realizat în trim. 1-2 a anului 2016

4. Completarea formularului de aplicare a FEN, conform procedurilor și condițiilor FEN³³
5. Avizarea formularului de aplicare completat de CN al SGP GEF
6. Depunerea formularului de aplicare completat conform procedurilor FEN, la secretariatul FEN, în baza Acordului-cadru de cooperare privind Programul de Granturi Mici al GEF EO6.
7. Evaluarea formularului de aplicare de către Consiliul de Administrare a FEN
8. Notificarea rezultatului evaluării
9. În cazul aprobării finanțării proiectului depus la FEN, urmează încheierea contractelor de finanțare între aplicant și UNDP Moldova (pentru componenta proiectului finanțat din fondurile GEF) și între aplicant și Ministerul Mediului (pentru componenta proiectului finanțat din FEN)

Aplicantul trebuie să țină cont de faptul că în această formulă de finanțare, pe parcursul implementării proiectului, va trebui să respecte procedurile de implementare și raportare a SGP GEF, pentru fondurile alocate de GEF, și procedurile de implementare și raportare a FEN, pentru fondurile alocate de FEN.

2. Fondul pentru Eficiență Energetică³⁴

Fondul pentru Eficiență Energetică (FEE) susține proiectele din R. Moldova axate pe promovarea eficienței energetice (EE) și valorificarea surselor de energie regenerabilă (SER), care au impact pozitiv asupra reducerii emisiilor gazelor cu efect de seră.

Obiectivul principal de activitate al Fondului pentru Eficiență Energetică este atragerea și gestionarea resurselor financiare în vederea finanțării și implementării proiectelor în domeniul eficienței energetice și al valorificării surselor de energie regenerabilă în conformitate cu strategiile și programele elaborate de Guvern.

Fondul realizează obiectivele sale prin promovarea și finanțarea proiectelor fezabile din punct de vedere economic, tehnic și al mediului, care asigură sustenabilitatea consumului de energie și ar îndrepta economia către o scădere a intensității energiei, precum și reducerea emisiilor de gaze poluante sau cu efect de seră.

Finanțarea proiectelor se realizează prin:

- Apelul de Propuneri de Proiecte nr. 1 - sector public [apel închis]³⁵
- Apelul de Propuneri de Proiecte nr. 2 - sector privat [apel închis]³⁶
- Apelul de propuneri de proiect nr. 3 - sector public³⁷
- Apelul de propuneri de proiect nr. 4 - sector privat³⁸
- Apelul de propuneri de proiect nr. 5 - iluminat public³⁹

Sume limită acordate: nu sunt specificate.

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

Modalitatea de co-finanțare:

- 2.1. Co-finanțarea proiectelor, aprobate spre finanțare în cadrul SGP al GEF EO6 se va face în baza Acordului-cadru de cooperare privind Programul de Granturi Mici al GEF EO6, semnat între Agenția pentru Eficiență Energetică și PNUD Moldova.⁴⁰

Procedurile de co-finanțare prevăd următoarele etape:

1. Aprobarea proiectului spre finanțare de către CNC al SGP GEF. Aprobarea finanțării este condiționată până la identificarea și aprobarea co-finanțării proiectului.

³³ <http://mediu.gov.md/index.php/component/content/article/79-categorii-in-romana/despre-minister/instituti-subordonate/72-fondul-ecologic-national>

³⁴ <http://www.fee.md/index.php?l=ro>

³⁵ <http://www.fee.md/index.php?pag=page&id=401&l=ro>

³⁶ <http://www.fee.md/index.php?pag=page&id=428&l=ro>

³⁷ <http://www.fee.md/index.php?pag=page&id=484&l=ro>

³⁸ <http://www.fee.md/index.php?pag=page&id=499&l=ro>

³⁹ <http://www.fee.md/index.php?pag=page&id=497&l=ro>

⁴⁰ Urmează a fi realizat în trimestrul 1-2 a anului 2016

2. Notificarea aplicantului de către CN despre aprobarea condiționată a finanțării proiectului și propunerea de a urma procedurile pentru accesarea co-finanțării proiectului din FEE
3. Acceptarea de către aplicant a propunerii de a urma procedurile pentru accesarea co-finanțării proiectului din FEE
4. Avizarea proiectului de către Agenția pentru Eficiență Energetică (procedura stabilită prin legea nr. 142 din 02.07.2010⁴¹)
5. În cazul avizării pozitive, urmează încheierea contractelor de finanțare între aplicant și UNDP Moldova (pentru componenta proiectului finanțat din fondurile GEF) și între aplicant și Agenția pentru Eficiență Energetică (pentru componenta proiectului finanțat din FEE)

Aplicantul trebuie să țină cont de faptul că în această formulă de finanțare, pe parcursul implementării proiectului, va trebui să respecte procedurile de implementare și raportare a SGP GEF, pentru fondurile alocate de GEF, și procedurile de implementare și raportare a FEE, pentru fondurile alocate de FEE.

Notă: Proiectele depuse de OSC, în cadrul acestei priorități, pot fi avizate de AEE și anterior depunerii la SGP GEF. Acest lucru ar accelera procesul de semnare a contractelor de finanțare, cazul în care proiectul va fi evaluat pozitiv de către CNC.

- 2.2. O altă modalitate de co-finanțare a proiectelor finanțate în cadrul SGP GEF EO6 poate fi realizată prin parteneriatele create cu APL-urile care au accesat fonduri din FEE și perioada de implementare a lor coincide cu perioada de implementare a proiectului OSC finanțat din SGP GEF.

Procedurile de co-finanțare prevăd următoarele etape:

1. Identificarea unui partener APL, care implementează un proiect de valorificare a surselor de energie regenerabilă și este relevant priorității SGP GEF EO6 „Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon” și se încadrează ideii de proiect, pe care vrea să o dezvolte OSC aplicantă la SGP GEF EO6. Lista proiectelor în curs de implementare poate fi solicitată fie de la CN SGP GEF, fie de la Agenția pentru Eficiență Energetică
2. Se încheie un acord de parteneriat între OSC și APL pentru implementarea proiectului comun, unde să fie specificată contribuția fiecăruia și sursele de finanțare
3. Se depune propunerea de proiect la SGP GEF, anexând acordul de parteneriat, ca dovadă a cofinanțării.

Aplicantul trebuie să țină cont de faptul, că la raportarea implementării proiectului finanțat din sursele SGP GEF, va trebui să prezinte și documentele financiare ale partenerului, care vor demonstra co-finanțarea proiectului.

Notă: În cazul acestei formule de co-finanțare, proiectele depuse de OSC la SGP GEF nu necesită să fie avizate de AEE, deoarece acestea nu vor beneficia direct de fondurile alocate din FEE.

3. Fondul pentru Investiții Sociale din Moldova⁴²

Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM) este un proiect creat cu suportul Băncii Mondiale și al țărilor donatoare cu scopul de a contribui la implementarea Strategiilor Naționale de Dezvoltare în Moldova prin împuternicirea comunităților sărace și a instituțiilor lor în gestionarea necesităților prioritare de dezvoltare.

Obiectivul Fondului de Investiții Sociale din Moldova este de a contribui la implementarea Strategiilor Naționale de Dezvoltare în Moldova prin împuternicirea comunităților sărace și instituțiilor lor în managementul necesităților prioritare de dezvoltare.

De rînd cu acordarea asistenței tehnice și financiare, FISM reprezintă pentru comunități și un mecanism de învățare a noilor principii de guvernare locală. Actorii comunitari (APL, organizațiile neguvernamentale, Asociațiile de beneficiari etc.) însușesc diferite modalități de lucru cu comunitatea cum ar fi: implicarea

⁴¹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335818>

⁴² <http://fism.gov.md>

populației în procesul de luare a deciziilor, modalități de identificare a problemelor prioritare, planificarea strategică, monitorizarea implementării proiectelor, menținerea și asigurarea durabilității obiectelor renovate, managementul financiar, dezvoltarea instituțională a administrației publice locale și organizațiilor neguvernamentale.

FISM colaborează cu comunitățile beneficiare pe principii de parteneriat. Rolul FISM constă în susținerea financiară a 70%-85% din costul propunerilor de subproiect și în facilitarea și monitorizarea grupurilor comunitare care doresc să implementeze subproiecte. Comunitatea este responsabilă de pregătirea propunerilor de subproiect, colectarea investiției de minim 15% din costul propunerii de subproiect, organizarea concursurilor de selectare a contractorului și a inspectorului local, supravegherea implementării subproiectelor în comunitate și semnarea documentelor de plată, asigurarea durabilității obiectelor de infrastructură socială renovate.

Domenii de finanțare: eficiență energetică, valorificarea surselor de energie regenerabilă, sisteme de aprovizionare cu apă și canalizare, etc.

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

Modalitatea de co-finanțare:

Co-finanțarea proiectelor finanțate în cadrul SGP GEF EO6 poate fi realizată prin parteneriatele create cu APL-urile care beneficiază de asistență financiară din FISM și perioada de implementare a lor coincide cu perioada de implementare a proiectului OSC finanțat din SGP GEF.

Procedurile de co-finanțare prevăd următoarele etape:

4. Identificarea unui partener (APL sau instituție publică), care implementează un proiect care se sinergizează cu idea de proiect pe care vrea să o dezvolte OSC aplicantă la SGP GEF EO6 și este priorităților SGP GEF EO6. Lista proiectelor în curs de implementare poate fi solicitată de la CN SGP GEF.
5. Se încheie un acord de parteneriat între OSC și APL/instituție publică pentru implementarea proiectului comun, unde să fie specificată contribuția fiecăruia și sursele de finanțare
6. Se depune propunerea de proiect la SGP GEF, anexând acordul de parteneriat, ca dovadă a cofinanțării.

Aplicantul trebuie să țină cont de faptul, că la raportarea implementării proiectului finanțat din sursele SGP GEF, va trebui să prezinte și documentele financiare ale partenerului, care vor demonstra co-finanțarea proiectului.

4. Fundația Est-Europeană⁴³

Fundația Est-Europeană (FEE) este o organizație non-profit, de interes public, înregistrată la Ministerul Justiției în conformitate cu Constituția Republicii Moldova, Legea privind Fundațiile și alte legi.

Misiunea Fundației Est-Europene este abilitarea cetățenilor Republicii Moldova cu capacități și mijloace pentru asigurarea dezvoltării durabile, prin programe de educație și asistență tehnică care promovează democrația, buna guvernare și prosperitatea economică.

Programele de finanțare:

- Programul Societate Civilă Participativă și Responsabilă
- Programul Mobilizarea Comunităților
- Programul Alegeri Libere și Corecte
- Programul Jurnalism de Calitate

⁴³ <http://eef.md/index.php?l=ro>

- Programul Antreprenoriat Social
- Programul Fondul pentru Tineri
- Programul Suport pentru Grupuri Vulnerabile

Sume limită acordate: până la 15.000 EUR

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

Proiectele realizate conform priorităților SGP GEF se pot regăsi sub umbrela programelor Programul Societate Civilă Participativă și Responsabilă, Programul Mobilizarea Comunităților și Programul Fondul pentru Tineri a Fundației Est Europene

Modalitatea de co-finanțare:

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la FEE, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

CN al SGP GEF va coordona cu Directorul Executiv al FEE calendarul licitațiilor de proiecte pentru valorifica oportunitățile de co-finanțare a proiectelor OSC finanțate în cadrul SGP GEF.

Această oportunitate de co-finanțare va fi valabilă începând cu trimestrul II-III 2017.

5. Ambasada Republicii Slovace în Moldova⁴⁴

Cooperarea Republicii Solvace cu Republica Moldova se realizează în baza Strategy of the Slovak Republic for Development Cooperation with the Republic of Moldova for 2014-2018⁴⁵.

The main goal of the Strategy is to support Moldova in building a stable, functioning, democratic state and improve the living conditions of its inhabitants.

The Strategy will be implemented within two *sectoral priorities* with the following specific objectives:

1. Good Governance:
 - 1.1 Improve the performance of local self-governments and strengthen their significance in local and regional development
 - 1.2 Strengthen the effective functioning of state administration and civil society
2. Water and sanitation
 - 2.1 Improve the efficiency of the drinking water supply system, sanitation and waste management
 - 2.2 Improve the environment and quality of life of inhabitants via interventions in the area of water and sanitation
 - 2.3 Increase environmental awareness and information in the area of protecting water resources

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei

Modalitatea de co-finanțare:

5.1. Programul de granturi mici al Ambasadei Republicii Slovace în Moldova

Această modalitate de ajutor de la Asistență Slovacă pentru Dezvoltare este finanțată din Programul SlovakAid și vizează în mod direct proiectele de mică anvergură, care reprezintă un sprijin financiar mai flexibil, operativ și eficient pentru țările în dezvoltare. Proiectele depuse trebuie să fie legate de sectoarele de alimentare cu apă, canalizare și de gestionare a deșeurilor solide. Se va acorda prioritate propunerilor care se concentrează pe investițiile mici, de exemplu: reconstituiri de conducte locale de apă

⁴⁴ <https://www.mzv.sk/web/kisinov-en/home>

⁴⁵ <http://www.slovakaid.sk/en/news/559-country-strategy-paper-moldova>

și sisteme de canalizare, revitalizarea surselor de apă, conexiuni publice imobile pentru conductele de apă și sistemele de canalizare, montare sisteme de purificare de apă potabilă, sprijin în colectarea deșeurilor municipale, construirea de site-uri de colectare și reciclare a deșeurilor, etc.

Suma alocată se preconizează a fi până la 15.000 EUR

Durata implementării proiectelor nu trebuie să depășească 6 luni.

Proiectele relevante, care se sinergizează cu prioritățile de finanțare a Ambasadei Republicii Slovace în Moldova, depuse în cadrul SGP GEF, după aprobarea condiționată spre finanțare de către CNC, vor fi prezentate reprezentantului Ambasadei, de către CN. După o evaluare a proiectelor, Ambasada va informa CN al SGP GEF despre interesul de co-finanțare a unuia sau mai multor proiecte.

5.2. Programul de granturi al Agenției Slovace pentru Cooperare și Dezvoltare internaționale (SlovakAid)

Prioritățile de finanțare:

- Effective self-government
- State administration and civil society
- Water and sanitation
- Support the development of civil society with an emphasis on the new citizens' initiatives (the so-called. "Grassroots") and community development in the regions
- Activities involving young people - increasing interest in public affairs, support civic initiatives and activism of young people
- Increasing public environmental awareness (especially in the field of drinking water and prevention of illegal dumps)

Suma alocată: până la 100.000 EUR

Calendarul licitațiilor: anunțul licitațiilor de proiecte se face anual în lunile aprilie-mai. Perioada de evaluare a proiectelor durează cca 6 luni.

Notă: Aplicantul trebuie să fie o organizație a societății civile din Republica Slovacă, iar partenerul din Republica Moldova

6. Ambasada Poloniei în Moldova⁴⁶

The Small Grants Fund was established for the purpose of providing assistance on all the continents through the network of Polish diplomatic missions. The Small Grants include for example well drilling, minor infrastructure repairs, purchase of medical or educational equipment and various training projects.

Development projects are carried out by Polish diplomatic missions or by their local partners, such as local NGOs, public institutions, local authorities or Catholic missions, which, apart from their religious activity, implement projects improving the living standards of the local people.

Diplomatic missions are responsible for the organizational, financial and reporting sides of the project. Nevertheless, the project initiative always comes from local partners and beneficiaries who take charge of the proper distribution of resources and the maintenance of project's results after the Polish aid financing has finished. Project initiators present their ideas to the relevant diplomatic mission which chooses the most valuable initiatives. Then, under the form of a project application, it is presented to the MFA headquarters in Warsaw for final approval.

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei

Suma alocată: până la 30.000 EUR

Calendarul licitațiilor: Proiectele se colectează de Ambasada Poloniei din Moldova în perioada ianuarie-februarie a fiecărui an.

⁴⁶ <https://polskapomoc.gov.pl/Polish,Aid,160.html>

Proiectele trebuie să se finalizeze până la sfârșitul anului calendaristic în care s-a acordat finanțarea

Modalitatea de co-finanțare:

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la Ambasada Poloniei în Moldova, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

7. Ambasada României în Moldova

Guvernul României desfășoară mai multe programe de asistență tehnică pentru Republica Moldova, după cum urmează:

7.1. Fondul de Mobilitate pentru experți din societatea civilă România-Republica Moldova⁴⁷

Fondul de Mobilitate este implementată de FOND cu sprijinul financiar al Ministerului român al Afacerilor Externe, prin programul României de cooperare pentru dezvoltare (RoAid), în parteneriat cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare - Centrul Regional pentru Europa și Asia Centrală.

Obiectivul principal constă în transferul bilateral de experiențe, cunoștințe, bune practici între România și Republica Moldova, îmbunătățirea dialogului dintre cele două țări, stimularea implicării organizațiilor societății civile în procesul de formulare al politicilor publice, dezvoltarea de proiecte comune și acțiuni în parteneriat care să răspundă obiectivelor de integrare ale R. Moldova în Uniunea Europeană, precum și obiectivelor României în contextul politicii de cooperare pentru dezvoltare.

Beneficiarii Fondului de Mobilitate sunt:

Pentru mobilitățile individuale:

- - experți din societatea civilă și mediul academic din România și R. Moldova. Grantul se acordă persoanelor fizice, un expert poate beneficia de o singură finanțare.

Pentru grant-uri:

- organizații ale societății civile din România și Republica Moldova înregistrate conform legii.

Activități eligibile:

- Pentru mobilitățile individuale - participarea la conferințe și seminarii, întâlniri de lucru și de coordonare, activități de mentorat, consultanță și formare ai caror beneficiari sunt organizații ale societății civile sau comunitatea, sub condiția ca aplicanții să fie implicați ca persoane resursă.
- Pentru grant-uri: activități ce vizează creșterea capacității organizaționale, îmbunătățirea rolului societății civile în cele două țări, creșterea vizibilității societății civile din România și R. Moldova, activități de formare de tipul workshop-urilor, trainingurilor, seminariilor, vizite de studiu, programe de internship în contextul priorităților tematice menționate mai sus.

Mobilitățile individuale vor fi procesate în măsura în care sunt trimise, nu există un termen limită pentru primirea lor.

Pentru grant-uri, se anunță licitații de proiecte pe parcursul anului.

Aplicațiile se primesc la adresa office@fondromania.org.

Informațiile detaliate privind procedura de obținere a finanțării, formularele de aplicație, calendarul se găsesc în documentele disponibile pe site-ul FOND - www.fondromania.org.

7.2. Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni⁴⁸

Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni elaborează și aplică politica statului român în domeniul relațiilor cu comunitățile românești din afara granițelor și acționează pentru întărirea legăturilor cu românii din afara frontierelor României și pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea

⁴⁷ <http://www.fondromania.org/pagini/index.php>

⁴⁸ <http://www.dprp.gov.ro/>

identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, cu respectarea legislației statului ai cărui rezidenți sunt.

Programele de finanțare:

- Cultură – „Constantin Brâncuși”
- Mass-media – „Mihai Eminescu”
- Educație – „Nicolae Iorga”
- Spiritualitate și tradiție – „Andrei Șaguna”
- Societatea civilă – „Dimitrie Gusti”

Calendarul licitațiilor: de 2 ori pe an, de obicei februarie-martie și octombrie-noiembrie

Suma alocată: nu este specificat

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

Modalitatea de co-finanțare:

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la Agențiile de finanțare corespunzătoare a Guvernului României, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

8. Agenția de Dezvoltare a Austriei

Parteneriatul de Cooperare între Ministerul Mediului al Republicii Moldova și Agenția Austriacă de Dezvoltare (ADA) se realizează în baza Acordului între Guvernul Republicii Austria și Guvernul Republicii Moldova cu privire la Cooperare și Dezvoltare, semnat la 21/10/2008, la Viena, iar Obiectivele de activități sunt axate pe reducerea sărăciei, asigurarea păcii și a securității umane și protecția mediului înconjurător.

Asistența acordată Moldovei se realizează conform Strategiei de Cooperare a Austriei cu Republica Moldova pentru 2015-2020.

Domeniile prioritare:

- Aprovizionarea cu apă și sanitație
- Formarea profesională și tehnică în funcție de cerințele pieței forței de muncă

Conform noii strategii de cooperare, ADA își va extinde domeniile de intervenție pentru a facilita realizarea capitolului 16 „Mediul Înconjurător” și 17 „Acțiuni climatice” din Acordul de Asociere RM-UE

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei

Modalitatea de co-finanțare:

Unitatea de implementare a proiectului ce vizează protecția mediului, managementul apelor, cu componenta de sub-grantare va fi Oficiul POPs din cadrul Ministerului Mediului, care va asigura managementul programului și anunța licitația de proiecte.

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la Oficiul POPs, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

9. Oficiul de Cooperare a Elveției în Moldova⁴⁹

Switzerland has been supporting the Republic of Moldova since 2000 as an expression of solidarity, but also with a view to enhancing security and stability in Europe. In recent years, the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC) has concentrated on the domains of Health, and Water and Sanitation with a clear objective of developing these two sectors in line with European standards.

Asistența acordată Moldovei se face conform Strategiei de Cooperare a Elveției în Republica Moldova (2014-2017)

Domeniile prioritare pentru programul de granturi mici:

- Apă și sanitație
- Migrație și dezvoltare
- Cultura

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei

Suma alocată: până la 30.000 CHF

Calendarul licitațiilor: Programul de granturi este anunțat de Oficiul de Cooperare a Elveției la Chișinău. Pentru programul de granturi mici 2015-2017 sursele alocate au fost epuizate. Se preconizează ca următoarea licitație să fie în trimestrul III 2017.

Modalitatea de co-finanțare:

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la Oficiul de Cooperare a Elveției, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

10. Ambasada SUA la Chișinău⁵⁰

The Democracy Commission Small Grants Program was initiated in 1994 as a flexible mechanism to enable American embassies to support initiatives that contribute to more open and competitive political and economic systems and the protection of human rights.

The Democracy Commission Grants Program has been implemented in Moldova since 1996, providing support to Moldovan NGOs and mass media to carry out projects throughout Moldova.

The existence of a strong and vibrant civil society is critical to political, social and economic progress of Moldova. With the help of civil society organizations communities can solve many of their problems, NGOs can hold the authorities accountable in front of their citizens and advocate for the rights of disadvantaged groups to ensure equal treatment and equal opportunities for every member of the society. The nonprofit sector can educate a new generation of active, skilled and informed citizens who value democratic norms.

Domeniile prioritare: promotion of civil society; free flow of information; supporting independent media, transparency in government; public education and advocacy; association building; rule of law and legal reform; conflict resolution; human rights; civic education; environment; market economy; “watchdog” activities, anti-corruption awareness campaigns and training; and ethnic, minority and women’s equality.

Suma alocată: 5.000 \$ - 24.000 \$

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

⁴⁹ <https://www.eda.admin.ch/countries/moldova/en/home/international-cooperation/strategy.html>

⁵⁰ <http://moldova.usembassy.gov/ro/democracy-grants.html>

Modalitatea de co-finanțare:

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la Ambasada SUA la Chișinău, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

11. Ambasada Suediei în Moldova

Ambasada Suediei în Moldova își extinde domeniile de cooperare cu Republica Moldova prin includerea protecției mediului în domeniile de interes pentru cooperare.

Astfel pe parcursul anului 2016 vor fi selectate un număr de organizații ale societății civile, care vor trece prin procedura de audit de management și financiar, conform procedurilor și cerințelor Agenției de Cooperare a Suediei (SIDA), ulterior fiind selectate un număr limitat de organizații prin intermediul cărora vor fi implementate proiecte de mediu pentru societatea civilă de mediu din Moldova, inclusiv vor fi demarate programe de granturi pentru ONGurile de mediu.

12. Delegația UE în Moldova

Comisia Uniunii Europene va avea mai multe programe de granturi pentru societatea civilă din Moldova în diverse domenii, care sunt anunțate pe pagina oficială a Comisiei UE.⁵¹

13. Forumul cu privire la schimbările climatice în regiunea Parteneriatului Estic (CFE II)

„Forumul cu privire la schimbările climatice în regiunea Parteneriatului Estic (CFE II)” este un proiect finanțat de Uniunea Europeană, Agenția pentru Dezvoltare a Austriei (ADA) și Crucea Roșie din Austria, implementat în țările Parteneriatului Estic (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova, Ucraina) și coordonat de Crucea Roșie Austriacă.

CFE II își propune să dezvolte capacitatea rețelei naționale a organizațiilor non-guvernamentale de a contribui eficient la procesele de elaborare a politicilor naționale și locale în domeniul Adaptării la Schimbările Climatice, sensibilizare și educație privind impactul schimbărilor climatice precum și buna guvernare de mediu în Republica Moldova, prin următoarele acțiuni de bază:

- Consolidarea capacităților OSC-urilor în domeniul de leadership, mobilizare a resurselor și comunicare pentru a sensibiliza opinia publică pe problematicile legate de schimbările climatice;
- Oportunități de finanțare și dialog pentru dezvoltarea și implementarea proiectelor locale în domeniul Adaptării la Schimbările Climatice;
- Dezvoltarea unei Rețele Naționale a OSC cu potențial de a acționa sau reacționa continuu la politicile în domeniul schimbărilor climatice;

Domenii de finanțare:

- Dezvoltarea planurilor de adaptare la schimbările climatice la nivel local în localitățile cu grad sporit de vulnerabilitate
- Proiecte care prevăd implementarea acțiunilor de adaptare la schimbările climatice
- Acțiuni cu scopul de educare și ridicarea gradului de conștientizare a populației față de schimbările climatice
- Campanii naționale de advocacy cu scopul de a influența politicile existente în domeniul adaptării la schimbările climatice
- Acțiuni de consolidare organizațională a membrilor rețelei naționale a OSC în domeniul schimbărilor climatice.

Acordarea suportului financiar se va face în baza Acordului de parteneriat privind proiectul CFE II semnat între A.O. EcoContact și Crucea Roșie Austriacă.

⁵¹ <https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/online-services/index.cfm?ADSSChck=1417429020476&do=publi.welcome&ORDERBY=upd&NBPUBLICLIST=15&SEARCHTYPE=QS&ORDERBYAD=Desc&userlanguage=en>

Procedura de finanțare are următoarele etape:

- Lansarea concursului de granturi
- Depunerea formularelor de aplicare conform instrucțiunilor specificate
- Evaluarea tehnică și administrative a formularelor de aplicare de către Coordonatorul Național
- Selecția și aprobarea finală a formularelor de aplicare de către Comitetul de Evaluare CFE II
- Notificarea aplicantului și încheierea contractelor de finanțare între aplicant și A.O. Ecocontact.

Sinergia dintre domeniile prioritare a agenției finanțatoare și domeniile prioritare GEF SGP OP6:

- Conservarea peisajului terestru și marin la nivel de comunitate
- Agroecologie inovativă inteligentă din punct de vedere al climei
- Co-beneficiile de acces la sistemul energetic cu emisii reduse de carbon

Modalitatea de co-finanțare:

OSC va depune formulare de aplicare pentru finanțarea proiectelor atât la SGP GEF, cât și la EcoContact, conform procedurilor și formularelor fiecărei agenții donatoare.

Notă: Se recomandă ca, în momentul elaborării proiectului, organizațiile societății civile să se informeze despre regulile de finanțare, implementare și raportare a potențialilor co-finanțatori a proiectelor depuse spre finanțare în cadrul SGP al GEF.